

อนุสาวรีย์กับการเมืองไทย : บทวิเคราะห์

โดยความคิดพื้นฐานอนุสาวรีย์ถูกสร้างขึ้นเพื่อไว้ระลึกถึงเหตุการณ์ หรือบุคคลสำคัญทั้งในค่านิยมหรือคุณความดีที่ใคร่กระทำไว้ในอดีต เพื่อเป็นสิ่งโน้มน้าวจิตใจ และเป็นแบบฉบับแก่อนุชนรุ่นหลัง ประกอบกับการที่อนุสาวรีย์มักถูกสร้างไว้ตามที่สาธารณะ ซึ่งประชาชนคนทั่วไปสามารถประสพพบเห็น และชมทราบบ่อยตลอดเวลา ทำให้อนุสาวรีย์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของสาธารณชน และผู้คนในสังคม ในฐานะตัวหลอมกลมเกลียวทางสังคม (socialize) ได้โดยตรง และโดยเหตุที่อนุสาวรีย์เมื่อมีการสร้างขึ้นแล้วมักไม่มีการทำลาย ทำให้บทบาทดังกล่าวของอนุสาวรีย์ดำรงอยู่ยาวนานเท่าที่อนุสาวรีย์แห่งนั้นยังมีอยู่

จากประโยชน์ดังกล่าวที่มีอยู่ในอนุสาวรีย์ ทำให้มีผู้พยายามนำอนุสาวรีย์มาใช้ในทางการเมือง เพื่อหลอหลอมคนในสังคม ให้มีความคิดความเชื่อคล้อยตามกับตน หรือกลุ่มคน อาจจะโดยตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจก็ตามที่ แต่สิ่งที่ปรากฏออกมาในอนุสาวรีย์นั้นก็สะท้อนให้เห็นด้วยรูปธรรม ใ้ใคร่รู้สึก และเห็นถึงความคิดบางอย่างอยู่ก็ เพราะโดยตัวอนุสาวรีย์เองได้บอกเรื่องราวต่าง ๆ อยู่แล้ว

ในขบวนการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับอนุสาวรีย์ ตั้งแต่เริ่มขึ้นจนสำเร็จลุล่วงนั้น เราจะเห็นได้ว่ามันมีเรื่องของการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วยโดยตลอด ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังเราจะเห็นได้ตั้งแต่ผู้ริเริ่มว่าเป็นผู้ที่มีบทบาททางสังคมอย่างไร ถ้าเป็นรัฐบาลก็มักจะเป็นการสร้างความมั่นคง และการยอมรับให้เกิดขึ้นกับส่วนกลาง ถ้าเป็นผู้นำราชการจังหวัดก็มักจะเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับตน หรือถ้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็มักจะเป็นการหาเสียงสนับสนุนในการเลือกตั้งเป็นต้น เมื่อผู้ใดเบี่ยงตนจากผู้ริเริ่ม และสถานะทางสังคมแล้ว จะเห็นว่าการสร้างอนุสาวรีย์มีการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

ขั้นตอนต่อมาคือสิ่งที่จะนำมาสร้างเป็นอนุสาวรีย์ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล เหตุการณ์

หรือเรื่องราวอะไรต่าง ๆ ก็ดี ในส่วนนี้จะชี้ให้เห็นถึงความคิด ความต้องการของผู้ริเริ่ม หรือกลุ่มบุคคลที่ริเริ่มไว้ว่า เป็นเช่นใด และยังเกี่ยวพันไปถึงลักษณะของอนุสาวรีย์ และสถานที่ที่จะสร้างด้วย เพราะสิ่งนี้เป็นสิ่งที่จะต้องเสนอควบคู่กันไปในการขออนุมัติ โดยลักษณะของอนุสาวรีย์จะเป็นส่วนที่มีความสำคัญมากที่สุดในการวิเคราะห์ เพราะลักษณะและรูปแบบของอนุสาวรีย์สามารถแสดงให้เราเห็นถึงความคิดที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในตัวอนุสาวรีย์ โค้งงอที่เรียวที่สุด และยังเป็นสิ่งที่ปรากฏออกมาสู่สาธารณชนด้วยในชั้นตอนสุดท้าย อันเป็นสิ่งที่ทุกคนจะใคร่ประสบพบเห็น ในบ้านของสถานที่นั้นจะแสดงให้เห็นได้ชัดว่า อนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนทางความคิดดังกล่าวนั้น ได้รับการยอมรับ และมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด เช่นถ้าเป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างไว้อย่างใหญ่โตกลางเมืองหลวง ย่อมมีความสำคัญกว่าอนุสาวรีย์ขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ตามทางจังหวัดเป็นต้น

เมื่อมีการริเริ่ม และมีสิ่งที่จะสร้างเป็นอนุสาวรีย์แล้ว ต้องเสนอเรื่องให้กับคณะกรรมการ เฉพาะเกี่ยวกับเรื่องอนุสาวรีย์ ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐบาลเป็นผู้พิจารณา หรือในสมัยก่อนคณะรัฐมนตรีจะเป็นผู้พิจารณา ในส่วนนี้จะเห็นได้ว่า รัฐบาลเข้ามาควบคุมแนวทางของการสร้างอนุสาวรีย์ที่จะเกิดขึ้น เพื่อมิให้ออกนอกกรอบนอกทาง หรือขัดกับความต้องการของส่วนกลางได้ การอนุมัติ และไม่อนุมัติให้มีการสร้างอนุสาวรีย์จึงสะท้อนให้เห็นความคิดบางอย่างของรัฐบาลได้ และยิ่งชี้ให้เห็นว่า อนุสาวรีย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญซึ่งรัฐบาลต้องยื่นมือเข้ามาควบคุมเลยทีเดียว

ขั้นตอนต่อมาหลังจากมีการอนุมัติให้สร้างแล้วก็คือ ระยะเวลาในการดำเนินงาน ในช่วงนี้เราจะเห็นได้ว่าความเร็ว - ช้าในการสร้าง สามารถชี้ให้เราเห็นว่าสิ่งที่สร้างนั้นมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะกับความคิดของส่วนกลาง ซึ่งมักปรากฏเสมอว่า อนุสาวรีย์ที่สร้างโดยรัฐบาลมักจะสำเร็จไ้ภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับอนุสาวรีย์ที่ริเริ่มจากประชาชน หรือส่วนท้องถิ่น

เมื่ออนุสาวรีย์สร้างเสร็จแล้วจะต้องมีพิธีเปิด บุคคลที่มาเปิดอนุสาวรีย์ก็สามารถชี้ให้เห็นการให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์ได้ เช่นอนุสาวรีย์ที่เปิดโดยกษัตริย์ กับอนุสาวรีย์ที่เปิดโดยสามัญชนย่อมมีความสำคัญที่แตกต่างกัน

ในส่วนท้ายสุดคือ พิธีกรรมที่สร้างขึ้นคู่กับอนุสาวรีย์ เช่น การวางพวงมาลา หรืองานฉลองต่าง ๆ ในส่วนนี้ก็เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่จะบอกเราให้รู้ได้ว่า อนุสาวรีย์แห่งนั้นมีความสำคัญเพียงใดในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะความต่อเนื่องของพิธีกรรมที่กระทำสืบมา เพราะพิธีกรรมเป็นสิ่งที่สร้างความมีชีวิตให้กับความคิดที่ซ่อนอยู่ในอนุสาวรีย์ อนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นแล้วถูกปล่อยทิ้งโดยไม่มีพิธีกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องย่อมมีความจืดจางกว่าอนุสาวรีย์ที่มีพิธีกรรมอยู่เป็นประจำทุกปี ในพิธีกรรมอย่างเป็นทางการที่มีบุคคลสำคัญเข้าร่วมในพิธี ย่อมมีความสำคัญแตกต่างกับพิธีที่เป็นงานฉลองแบบชาวบ้าน ส่วนนี้จึงเป็นคีย์สำคัญอย่างหนึ่งถึงความพยายามที่จะกลมเกลียวประชาชนทางสังคม และการเมืองโดยการให้ความสำคัญต่ออนุสาวรีย์ผ่านพิธีกรรมประจำปี

ในขบวนการขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับอนุสาวรีย์ ตั้งแต่ต้นจนถึงพิธีกรรมที่กระทำกันในแต่ละปีนั้น เราจะเห็นได้ว่ามันมีการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่โดยตลอด อันเป็นส่วนสำคัญที่เราจะใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ประกอบกับประวัติศาสตร์การเมืองไทยในช่วงสมัยที่มีการสร้างอนุสาวรีย์นั้น ๆ เพื่อให้ได้ภาพการวิเคราะห์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจะจัดแบ่งการวิเคราะห์ตามยุคสมัยในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของอนุสาวรีย์เป็นสำคัญ

สมัยรัชกาลที่ 5

การพยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนทางการเมือง และสังคมได้เริ่มเกิดขึ้นในสมัยนี้ เนื่องจากกระแสความคิดจากประเทศตะวันตกที่ไต่เริ่มเข้ามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งให้เห็นว่า ระบบทางการเมือง และการบริหารของไทยยังล้าหลังอยู่มาก การรับรู้ข่าวสารที่เพิ่มขึ้นจากโลกภายนอก และอิทธิพลของประเทศตะวันตกที่พยายามจะเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของไทย เป็นตัวกระตุ้นสำคัญที่ทำให้รัชกาลที่ 5 ต้องพยายามที่จะปรับปรุงและปฏิรูปการเมืองการบริหารของไทย ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะยังมีการกระคายกระเคียงจากผู้นปกครองหัวเมืองทั้งหลาย มิฉะนั้นแล้วประเทศไทยอาจกลายเป็นเมืองขึ้นของประเทศตะวันตก เช่นประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงได้ ปัญหาที่ริบควมในช่วงแรกของสมัยรัชกาลที่ 5 คือ การสร้างเอกภาพทางการเมืองและการปกครอง อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการรวมชาติ (National Integration) การรวมชาติในรัชสมัยของพระองค์ เน้นหนักไปที่การสร้าง

ความมั่นคงให้กับศูนย์กลางอำนาจ สามารถทำได้อย่างประสพผลในการควบคุมหัวเมืองต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะมีการต่อต้านเกิดขึ้นในบางแห่งก็ตาม แต่ศูนย์กลางอำนาจนั้นยังอยู่ในกลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จากตำแหน่งเสนาบดีที่มีพระบรมวงศานุวงศ์เป็นเสนาบดีถึง 9 พระองค์จาก 12 กระทรวง จากการปฏิรูปดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างขนานใหญ่ในรัชสมัยของพระองค์¹

อนุสาวรีย์ที่จักได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์แห่งชาติซึ่งเกิดขึ้นในสมัยนี้มีอยู่เพียงอนุสาวรีย์เดียวคือ อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 (พระบรมรูปทรงม้า) ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ บริเวณหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม ผู้ริเริ่มให้มีการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้คือรัชกาลที่ 5 เอง โดยมีพระบรมโอรสาธิราช (รัชกาลที่ 6) ในสมัยนั้นเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญในการดำเนินงานหาทุน เมื่อพิจารณาจากผู้ริเริ่มแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นการริเริ่มจากส่วนกลาง หรือผู้มีอำนาจสูงสุดในสมัยนั้น นอกเหนือไปจากเหตุผลที่กล่าวไว้ในส่วนประวัติอนุสาวรีย์แล้วจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ของพระองค์เป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญของกษัตริย์ ที่ทรงเป็นผู้สร้างชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ และทรงเป็นที่รักใคร่ของประชาชน เพราะอนุสาวรีย์แห่งนี้สร้างด้วยเงินบริจาคของประชาชน ซึ่งมีจำนวนเงินสูงมาก เมื่อสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เสร็จแล้วยังสามารถนำส่วนที่เหลือไปสร้างสถาบันการศึกษาที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยได้อีกแห่งเลยทีเดียว หรือมองในอีกแง่หนึ่งการบอกบุญเรียกรับเงินจากประชาชน เพื่อถวายแก่พระองค์แล้วนำมาสร้างเป็นอนุสาวรีย์แห่งนี้นั้น เป็นความพยายามที่จะทำให้การสร้างอนุสรณ์แก่พระองค์เป็นความปรารถนาและความร่วมมือของประชาชนด้วยในอีกทางหนึ่งมิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว

เมื่อพิจารณาจากลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์แห่งนี้จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 เป็นอนุสาวรีย์ที่แสดงความเจริญรุ่งเรือง และความทันสมัยในยุคของพระองค์ได้อย่างชัดเจนเลยทีเดียว ดังจะเห็นได้จากลักษณะของพระบรมรูปทรงประทับนั่งอยู่บน

¹ เก็บความจาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช และสุวดี เจริญพงศ์ บรรณาธิการ, การเมือง—การปกครองไทยสมัยใหม่ : รายงานวิจัยทางประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์, หน้า 1 -

หลังมาในพระอริยาบทที่สบาย คล้ายกับการพักผ่อนมิใช่กำลังสู้รบ ให้ความรู้สึกที่ว่าบ้านเมืองมีความสงบและเจริญรุ่งเรือง ฉลองพระองค์ที่เป็นแบบสมัยใหม่มีไซแบบโบราณ แสดงให้เห็นเช่นกันว่า พระองค์เป็นผู้ที่มีความคิดก้าวหน้าทันสมัยซึ่งตรงกับยุคสมัยของพระองค์ ที่ประเทศไทยกำลังพัฒนาประเทศชาติให้ทันสมัยทัดเทียมประเทศตะวันตก เมื่อพิจารณาจากสถานที่ตั้งจะเห็นได้ว่าพระองค์เป็นผู้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะอนุสาวรีย์พระองค์ประดิษฐานอยู่ใจกลางเมืองหลวง และอยู่บริเวณหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม สถาปัตยกรรมแบบยุโรป ที่เป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องอยู่กับเรื่องอำนาจ และเคยถูกใช้เป็นที่รัฐสภาด้วย ในสมัยหนึ่ง เมื่อพิจารณาประกอบกันทั้งพระบรมรูปและสถานที่ตั้งจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ของพระองค์มีความเด่นสง่างามมากจนอาจถือได้ว่าเป็นแบบอย่างของอนุสาวรีย์สมัยใหม่ที่มีความสมบูรณ์ทั้งสถานที่ และสภาพแวดล้อม ความเด่นสง่างามของอนุสาวรีย์แห่งนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นความสำคัญของพระองค์แล้ว อนุสาวรีย์ยังให้ความรู้สึกได้ว่าพระองค์ทรงเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจที่แท้จริง นอกเหนือไปจากฐานกว้างบริเวณรอบ ๆ อนุสาวรีย์ที่กว้างไว้ และตึกที่มีความสวยงามอยู่ด้านหลังแล้ว ยังมีถนนราชดำเนิน (ถนนสายสำคัญ) ที่พุ่งตรงเข้าสู่อนุสาวรีย์ด้วยที่ช่วยให้อนุสาวรีย์มีความสำคัญยิ่งขึ้น

สิ่งที่ช่วยเสริมให้เห็นชัดเจนของการรับอิทธิพลมาจากประเทศตะวันตกของพระองค์ เพื่อสร้างชาติไทยให้ทันสมัย เมื่อดูจากอนุสาวรีย์แห่งนี้คือ อนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นอนุสาวรีย์ที่เลียนแบบมาจากอนุสาวรีย์พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ของฝรั่งเศส ที่ประดิษฐานอยู่หน้าพระราชวังแวร์ซายส์ ทั้งยังเป็นอนุสาวรีย์ที่โค่นล้มขึ้นในประเทศฝรั่งเศสอีกด้วย

สำหรับขนาดของอนุสาวรีย์มีส่วนที่น่าเสริมคือ อนุสาวรีย์แห่งนี้มีขนาดที่ไม่ใหญ่มากเท่าใดนัก แทนฐานก็ไม่สูงจนเกินไป (แต่ยังคงความเป็นกษัตริย์อยู่คือ ต้องเงยหน้ามองเมื่อเข้าไปใกล้อนุสาวรีย์) ช่วยทำให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างผู้ชม และอนุสาวรีย์ที่สอดคล้องกับพระนามที่ถวายแก่พระองค์ว่า พระปิยมหาราช ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนเปรียบเสมือนพ่อกับลูก

ระยะเวลาในการดำเนินการสร้างนั้นใช้เวลาเพียงปีเดียวก็สำเร็จลุล่วงทันงานสมโภช และรัชกาลที่ 5 เป็นผู้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอนุสาวรีย์แห่งนี้เอง ช่วยเน้นให้เห็นความสำคัญยิ่งขึ้นของอนุสาวรีย์แห่งนี้

พิธีกรรมที่จัดไว้สำหรับอนุสาวรีย์แห่งนี้คือพิธีถวายบังคม และวางพวงมาลาทุกวัน ที่ 23 ตุลาคมของทุกปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นพิธีที่มีความสำคัญอย่างมาก และเป็นพิธีที่เป็นทางการกระทำสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงปัจจุบัน ในสมัยหลังพิธีนี้ได้มีการกระทำในต่างจังหวัดด้วยโดยใช้พระบรมฉายาลักษณ์ แสดงให้เห็นว่าพระองค์เป็นกษัตริย์ที่ได้รับการเชิดชูและให้ความสำคัญเป็นอย่างมากจากทางราชการและส่วนกลาง

สมัยรัชกาลที่ 6

ในสมัยนี้ได้เกิดการพยายามสร้างความสามัคคีร่วมกันระหว่างชนในชาติขึ้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของการรวมชาติที่มีได้มีการกระทำในสมัยรัชกาลที่ 5 การสร้างความสามัคคีร่วมกันระหว่างชนในชาติของรัชกาลที่ 6 เน้นไปที่การสร้างความรู้รักสามัคคีนิยมเป็นลัทธิชาตินิยมที่ให้ความสำคัญกับสถาบันกษัตริย์ในฐานะเอกอภิปรัชญาสำคัญของชาติ นอกเหนือจากลัทธิชาตินิยมที่ทรงให้ความสำคัญแล้ว เรื่องการสร้างความรู้รักสามัคคีกันทั่วประเทศ และการสร้างประเทศให้ทัดเทียมกับนานาชาตินั้นก็เป็นเรื่องที่สำคัญมากเช่นกัน การส่งทหารเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นปฏิบัติการเพื่อแสดงเกียรติภูมิ และความเท่าเทียมกับนานาชาติ และเพื่อผลต่อการปลดปล่อยพันธะสัญญาที่ไม่เสมอภาคซึ่งไทยทำไว้กับต่างประเทศในสมัยก่อนหน้านี้อีกด้วย ในสมัยนี้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นอย่างมากมาย เช่น การขยายตัวของการศึกษา การเติบโตของสถาบันหนังสือพิมพ์ เป็นต้น¹

อนุสาวรีย์ทหารอาสาถือได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์แห่งชาติอนุสาวรีย์เดียวที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ริเริ่มโดยรัชกาลที่ 6 เอง เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้แก่ทหารที่เข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 นอกเหนือจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว อนุสาวรีย์แห่งนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อยืนยันความสำคัญของประเทศไทยที่มีส่วนในการเข้าร่วมรบช่วยฝ่ายพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 1 ในฐานะของประเทศที่มีความเท่าเทียมกับนานาประเทศ เพื่อปลดปล่อยพันธะสัญญาที่ไม่เสมอภาคซึ่งทำไว้กับต่างประเทศในสมัยก่อนหน้านั้น

¹ เก็บความจาก เรื่องเดียวกัน, หน้า 4 - 5.

โดยลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกชาตินิยมได้ เพราะอนุสาวรีย์ทำเป็นเจดีย์แบบไทย ทั้ง ๆ ที่อิทธิพลของอนุสาวรีย์สมัยใหม่ได้เข้ามา มีบทบาทในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้วก็ตาม สถานที่ตั้งถึงแม้ว่าจะไม่กว้างขวาง นักแค้ก็เด่น และอยู่ในกลางเมืองหลวง คือบริเวณสนามหลวงสะท้อนให้เห็นว่าอนุสาวรีย์ นี้มีความสำคัญมากที่เกี่ยว โดยเฉพาะในสมัยนั้น

พิธีเปิดอนุสาวรีย์ได้ทำอย่างใหญ่โตโดยมีรัชกาลที่ 6 เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นประธานในพิธี แสดงให้เห็นว่า พระองค์ให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้มาก เพราะอนุสาวรีย์แห่งนี้จะส่งผลกระทบต่อพหุชนและประโยชน์ทางการเมืองระหว่างประเทศของไทยได้ มีการเชิญนายทหารต่างประเทศ เข้าร่วมพิธีด้วยเพื่อประกาศเกียรติคุณและความสำคัญของไทยให้นานาชาติได้รับรู้

พิธีวางพวงมาลาอย่างเป็นทางการทุกวันที่ 11 พฤศจิกายนของทุกปีนั้น ได้ถูกกำหนดให้กระทำต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ระลึกถึงเกียรติภูมิและความสำคัญในกิจกรรมดังกล่าว หรือถ้ามองในอีกแง่หนึ่ง อนุสาวรีย์แห่งนี้ช่วยเสริมพระบารมีให้กับกษัตริย์รัชกาลที่ 6 ที่สามารถขึ้นนโยบายดังกล่าวมาช่วยแก้ไขพันธุสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับต่างประเทศได้ในระยะเวลาต่อมา

ในกรณีนี้เราจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในทางการเมืองระหว่างประเทศได้อีกด้วย

สมัยรัชกาลที่ 7

ในสมัยรัชกาลที่ 7 เป็นสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากกระแสความคิด การเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ให้เป็นประชาธิปไตย ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 นั้น เริ่มมีความเข้มข้น และรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะจากกลุ่มที่ได้รับการศึกษามาจากต่างประเทศ ตลอดจนรัชสมัยของพระองค์เป็นการพยายามที่จะสร้างเสถียรภาพให้กับสถาบัน และศูนย์กลางแห่งอำนาจให้คงความเข้มแข็ง และสามารถดำรงอยู่ได้ แต่ก็ไม่สามารถต้านกระแสการเปลี่ยนแปลงได้มากนัก ในปี พ.ศ. 2475 จึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการ

ปกครองให้เป็นประชาธิปไตยขึ้นโดยคณะราษฎร เมื่อ 24 มิถุนายน

อนุสาวรีย์สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็นอนุสาวรีย์เคี้ยวที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ โดยรัชกาลที่ 7 เป็นผู้ปรารถนาที่จะสร้างขึ้นเพื่องานสมโภชกรุงฯ 150 ปี และเพื่อไว้เป็นอนุสรณ์แก่อนุชนรุ่นหลังไคร่ระลึกถึงผู้ให้กำเนิด นอกจากเหตุผลดังกล่าวถ้าเราพิจารณาถึงกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่กำลังขึ้นสูงนั้น สถาบันกษัตริย์ไม่ค่อยมีเสถียรภาพมากนัก การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้จึงเป็นไปได้ว่า สถาบันกษัตริย์พยายามที่จะค้ำการสนับสนุน และความจงรักภักดีของประชาชนที่มีต่อสถาบันให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อความมั่นคงของสถาบันกษัตริย์ซึ่งกำลังถูกสั่นคลอน โดยการสร้างอนุสาวรีย์ของกษัตริย์ผู้มีบุญคุณต่อประเทศนี้ในฐานะผู้ก่อกำเนิด

โดยลักษณะ และสถานที่ตั้ง พระบรมรูปในรัชกาลที่ 1 นั้นมีขนาดใหญ่มากถึง 3 เท่าของพระองค์จริง ฉลองพระองค์เต็มยศในเครื่องขัตติยภรณ์ของกษัตริย์ ประทับนั่งคอนข้างแข็งคู่แล้วน่าเกรงขามมาก แทนฐานคอนข้างสูง 1 ร่องรับพระบรมรูป ทั้งพระบรมรูป และส่วนประกอบแสดงลักษณะของความเป็นกษัตริย์อย่างแท้จริงทำให้ผู้ดูรู้สึกว้าค่าต่อกว่าจริง ๆ พระบรมรูปประดิษฐานอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเชิงสะพานพุทธพาณิชย์พระพักตร์เข้าสู่ฝั่งกรุงเทพฯ สามารถบอกเรื่องราวไว้ได้ว่า พระองค์ย้ายเมืองหลวงจากธนบุรีมาตั้งที่กรุงเทพฯ บริเวณลานกว้างด้านหน้าอนุสาวรีย์ประกอบด้วยกำแพงที่สวยงาม ช่วยเสริมความเด่นและสง่างามให้กับอนุสาวรีย์เป็นอย่างมาก การพยายามที่จะสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์ให้ใหญ่โต เค้นและสง่างามนั้นเป็นการให้ความสำคัญกับสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรีโดยตรง เพราะพระองค์เป็นผู้ก่อกำเนิด และมีเชื้อพระวงศ์ครองราชย์สืบมาจนถึงปัจจุบัน

แน่นอนที่สุดอนุสาวรีย์แห่งนี้เปิดโดยรัชกาลที่ 7 เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2475 ตรงกับวันจักรี และทุกวันนี้ของทุกปีจะมีพิธีถวายบังคมอย่างเป็นทางการ โดยมีกษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพิธีเป็นพระราชาประเพณี เราจะเห็นได้ว่ารัชกาลที่ 1 ถูกให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ในฐานะผู้ก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ทุก 50 ปีที่มีงานสมโภช

มีการเสริมแทนฐานให้สูงขึ้นอีก 1 เมตรในปี พ.ศ. 2505

กรุงฯ จะมีพิธีที่เกี่ยวกับอนุสาวรีย์แห่งนี้ยิ่งใหญ่โตเป็นประจำอีกเช่นกัน เพื่อเสริมสร้าง
 ความสำคัญของพระองค์ให้เข้มข้นยิ่งขึ้น¹

การพยายามให้ความสำคัญต่อพระองค์ผ่านทางอนุสาวรีย์อยู่ตลอดเวลาเช่นนี้
 เท่ากับเป็นการเสริมความสำคัญ และการสร้างความจงรักภักดีของประชาชนในใหม่ที่
 สถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรีมากยิ่งขึ้นเช่นกัน เพราะรัชกาลที่ 1 ทรงเป็นปฐมวงศ์ของ
 ราชวงศ์ปัจจุบัน

สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 - 2481

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 คณะผู้ก่อการ (คณะราษฎร)
 ได้ขึ้นมากุมอำนาจทางการเมืองไว้แต่เพียงกลุ่มเดียว เหตุการณ์ในช่วงนั้นได้กลายเป็น
 เป็นจุดเริ่มต้นแห่งความขัดแย้ง และการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองอันยืดเยื้อ ระหว่าง
 สถาบันกษัตริย์ และผู้จงรักภักดีกับคณะราษฎร ปรากฏการณ์ของความขัดแย้งได้มาถึง
 จุดระเบิดขึ้นในกรณีกบฏบวรเดชเมื่อปี พ.ศ. 2476 มีการต่อสู้โดยใช้กำลังทหารระหว่าง
 ฝ่ายอนุรักษนิยมและกษัตริย์นิยม กับฝ่ายรัฐบาล (คณะราษฎร) จนกลายเป็นสงคราม
 กลางเมืองที่มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์ในครั้งนี้เป็นความพยายามที่จะช่วง
 ชิงอำนาจในชั้นสุดท้ายจากฝ่ายกษัตริย์นิยม ผลของการต่อสู้ในครั้งนี้ฝ่ายรัฐบาลซึ่งนำ
 กำลังทหารโดยพันโทหลวงพิบูลสงครามเป็นฝ่ายชนะ หลังจากนั้นได้มีการปราบปราม
 และกำจัดพวกกบฏจนหมดสิ้น หลังความขัดแย้งได้สงบลงระทมกระเทือนกับสถาบันกษัตริย์
 มาก เพราะฝ่ายรัฐบาลมองว่าการกบฏครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากพระองค์ จนกลายเป็น
 เป็นความขัดแย้งอย่างรุนแรงในเวลาต่อมา และนำไปสู่การสละราชสมบัติในที่สุดด้วย
 ชัยชนะของรัฐบาลในการปราบปรามกบฏในครั้งนี้ได้เปิดประตูให้กับทหารได้เข้ามา
 มีบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่อีกด้วยในระยะเวลาต่อมา กรณีของกบฏบวรเดชได้
 สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งภายในคณะราษฎรที่ดำรงอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่ได้มีการ
 เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 มาแล้ว ตลอดเวลาในสมัยนี้จึงเป็นช่วง

¹ เมื่องานสมโภชกรุงฯ 200 ปี ในปี พ.ศ. 2525 นั้นเราจะเห็นได้ว่ามีการ
 พยายามที่จะถวายพระนามของพระองค์ให้เป็น "มหाराช" เกิดขึ้นด้วย

แห่งการต่อสู้ และช่วงชิงอำนาจทางการเมือง ในตอนหลังหลวงพิบูลสงครามได้กลายเป็นผู้ที่ขึ้นมามีบทบาทและอำนาจทางการเมืองสูงมากในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่มีกำลังทหารอยู่ในการควบคุม ¹

อนุสาวรีย์ที่ริเริ่มขึ้นในสมัยนี้มีอยู่ 3 แห่ง ที่สำเร็จลุล่วงจริง ๆ มีอยู่ 2 แห่ง เราจะยกขึ้นมาพิจารณาตามลำดับเวลาการสร้างก่อนหลังดังต่อไปนี้

1. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม) ริเริ่มโดยผู้ว่าราชการจังหวัด และประชาชนชาวนครราชสีมา ถ้าพิจารณาจากผู้ริเริ่มเราจะเห็นได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง เพราะได้มีการจารึกชื่อของผู้ริเริ่มก่อสร้างไว้ในแท่นฐานอนุสาวรีย์ด้วย การดึงประชาชนใหม่มีส่วนร่วมในการสร้างด้วยนั้นน่าจะเป็นเพราะต้องการเงินทุน และให้เกิดความรู้สึกว่า อนุสาวรีย์นี้เป็นของชาวจังหวัดนครราชสีมาจริง ๆ ดังจะเห็นได้ว่าความรู้สึกดังกล่าวได้ถูกปลุกฝังให้กับชาวนครราชสีมามากจากคำกล่าวที่ว่าชาวโคราชคือ หลานย่าโม เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากลักษณะและสถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์คุณหญิงโม เป็นอนุสาวรีย์ของสามัญชนที่เป็นนักรบ จากเครื่องแต่งกายที่ไม่มียศตำแหน่ง ² มีถือธนู และ เมื่อพิจารณาจากประวัติของท่านประกอบจะเห็นได้ว่า คุณหญิงโมเป็นผู้หญิงที่สามารถรวบรวมคนขึ้นต่อต้านการรุกรานของพวกต่างชาติปกป้องบ้านเมืองได้ด้วยความเข้มแข็ง เป็นเสมือนนักรบในยามจำเป็น โดยนัยนี้อนุสาวรีย์ก็มีส่วนในการสร้างความรู้สึกชาตินิยม และจังหวัดนิยมได้เป็นบางส่วน ขนาดของตัวอนุสาวรีย์และแท่นฐานไม่สูงมากนัก ³ แสดงความเป็นสามัญชนของท่านได้ดี เพราะประชาชนสามารถ

¹ เก็บความจาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช และสุวดี เจริญพงศ์, บรรณาธิการ การเมือง-การปกครองไทยสมัยใหม่ : รวมงานวิจัยทางประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์, บทที่ 6 - 7.

² ท่านเป็นภรรยาของเจ้าเมืองโคราชจัดได้ว่าเป็นสามัญชนระดับสูง

³ ตอนหลังมีการเพิ่มแท่นฐานให้สูงยิ่งขึ้นในปี 2510 ทำให้ความหมายเดิมเปลี่ยนแปลงไปบ้าง

นำพวงมาลา และทองคำเปลวไปปักที่รูปปั้นโคโม่คองถึงกับแหงนหน้ามองสถานที่ตั้งอยู่
กลางเมืองโคราชแสดงให้เห็นความสำคัญในระดับจังหวัดมากกว่าระดับประเทศ

เรื่องการขออนุมัติสร้างนั้นปรากฏว่าไม่มีปัญหาอีกเยื่อแก่อ่างใด ถึงแม้ว่าจะ
เป็นอนุสาวรีย์สามัญชนที่ริเริ่มโดยข้าราชการระดับจังหวัด และประชาชนเป็นแห่งแรก
ก็ตาม เพราะช่วงปีที่มีการขออนุญาตสร้างนั้น เป็นช่วงปีที่สามัญชนโคโม่ขึ้นมามีบทบาทสำคัญ
ทางการเมืองแล้ว การก่อสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้จะสอดคล้องกับความต้องการของ
รัฐบาลพลเรือนที่มาจากสามัญชนโคโม่ เพราะมีสิ่งทีคล้ายกันคือ ความเป็นสามัญชนที่ลุกขึ้น
มาปกป้อง และสร้างความเจริญให้กับประเทศ จะต่างกันก็แค่เพียงบุคคลมัยและวิธีการ
เท่านั้น ระยะเวลาในการสร้างก็มีโคโม่เยื่อแก่อ่างใด

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับอนุสาวรีย์แห่งนี้ เป็นงานฉลองที่จัดขึ้นโดยทางจังหวัดและ
ประชาชน เป็นงานฉลองที่ทำสืบเนื่องมาเป็นระยะเวลาานาน แต่เป็นงานระดับจังหวัด
ที่ไม่เป็นทางการเท่านั้น ความสำคัญของคุณหญิงโมจึง เป็นความสำคัญของสามัญชนระดับ
ท้องถิ่นหรือระดับจังหวัดเท่านั้น

อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช ที่วงเวียนใหญ่จังหวัด ชนบุรี ขอสสร้างโดย
นายทองอยู่ พุฒพันธ์ อธิบดีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร่วมกับประชาชนจังหวัดชนบุรี ใน
ปี พ.ศ. 2477 แต่รัฐบาลสมัยนั้นไม่กล้าตัดสินใจเรื่องจึงยักเยื่อไปจนถึงปี พ.ศ. 2492
ซึ่งขอยกไปกล่าวในสมัยนั้นแทน

2. อนุสาวรีย์พิทักษ์รัฐธรรมนูญ (หลักสี่) หรือ อนุสาวรีย์ปราบกบฏ เป็นการ
ริเริ่มโดยรัฐบาล¹ เมื่อเราพิจารณาถึงเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น
จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะของรัฐบาลพลเรือนที่มีต่อพวกฝ่าย
กษัตริย์นิยมและอนุรักษนิยม และยังเป็นเครื่องเตือนสติสำหรับผู้ที่คิดจะต่อต้านกับรัฐบาลด้วย²

¹ คำว่าเป็นความคึกของ หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
ผู้มีอำนาจทางการเมือง และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการปราบกบฏครั้งนี้

² คำกล่าวพูดเปิดของ หลวงพิบูลสงคราม เน้นมากกว่าอย่างแตกความสามัคคีทั้ง
การพูด การคิด และการกระทำ

การสร้างอนุสาวรีย์โดยเบื้องต้นจึงเป็นเรื่องของการเมืองโดยตรง

เมื่อพิจารณาจากลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นอนุสาวรีย์ที่สัญลักษณ์แทนอนุสาวรีย์แบบตัวบุคคลที่นิยมสร้างกันมาตลอด พจนารัฐธรรมนูญตั้งอยู่ที่หอเสาศาเหมือนกับเครื่องยืนยันว่า การต่อสู้ของรัฐบาลครั้งนั้นทำขึ้นเพื่อปกป้องพิทักษ์รักษารัฐธรรมนูญเหมือนชื่อของอนุสาวรีย์ กานช้างมีรูปปั้นหุ่นเป็นรูปชวานา และเสมาธรรมจักร ช่วยย้ำเตือนว่า ประชาธิปไตยนั้นทำขึ้นเพื่อชาวไร่ชาวนาที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เสมาธรรมจักรช่วยเน้นเรื่องความสามัคคี และความสงบ โดยมีพระราชนิพนธ์สยามานุสติในรัชกาลที่ 6 กำกับไว้คานหลังค้ำย เพื่อย้ำว่าทุกอย่างเป็นไปเพื่อชาติเป็นสำคัญมิใช่ทำเพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง สถานที่ตั้งนั้นอดีตเคยเป็นสมรภูมิสู้รบกันของทหารทั้ง 2 ฝ่ายที่มีการบาดเจ็บล้มตายเพื่อเป็นการย้ำเตือนให้ประชาชนที่ผ่านไปมาใคร่สู้กว่า ณ สถานที่นี้เคยมีการต่อสู้กันเพื่อปกป้องประชาธิปไตยเกิดขึ้นช่วยเน้นความเข้มแข็งของอนุสาวรีย์ได้มากยิ่งขึ้น

ระยะเวลาในการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ใช้เวลาเพียงปีเดียวเท่านั้น เพราะเป็นงานของรัฐบาล พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งมีความใกล้ชิดกับหลวงพิบูลสงคราม เสด็จเป็นประธานในพิธีเปิด ช่วยเน้นให้เห็นว่า อนุสาวรีย์เป็นอนุสาวรีย์ที่มีความสำคัญมากแห่งหนึ่งในสมัยนั้น โดยเฉพาะความคึกคักที่อยู่เบื้องหลังอนุสาวรีย์ ซึ่งหลวงพิบูลสงคราม พยายามเน้นมาก

ทุกวันที่ 14 ตุลาคม ทางการไต่จึกทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้เสียชีวิตเป็นประจำ ช่วยให้เกิดความระลึกถึงเหตุการณ์ดังกล่าวได้ตลอด อนุสาวรีย์แห่งนี้จัดได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นผลพวงจากเหตุการณ์ทางการเมืองโดยตรง

สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรก พ.ศ. 2481 - 2487

หลังจากที่ได้พยายามช่วงชิง และสร้างฐานอำนาจทางการเมืองมาเป็นระยะเวลาพอสมควร จอมพล ป.พิบูลสงครามก็สามารถที่จะขึ้นมามีตำแหน่งทางการเมืองในระดับสูงสุดคือ นายกรัฐมนตรีได้ในปี พ.ศ. 2481 หลังจากนั้นก็ได้มีการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองของตนเองจนเกือบหมดสิ้น โดยเฉพาะในกลุ่มทหารด้วยกันเอง

ทางค่านพล เรือนนั้นถึงแม้ว่าจะไม่มีการชกแย้งกันรุนแรง เช่นกลุ่มทหาร แคคลอกเวลาใน สมัยนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีความชกแย้ง และช่วงชิงอำนาจทางการเมืองมาตลอด กับหลวงประดิษฐมนูธรรมผู้นำฝ่ายพลเรือนผู้มีฐานอำนาจอยู่ที่รัฐสภา ความชกแย้งดังกล่าว ปรากฏชัดขึ้นในปัญหาการเข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อนหน้านั้นในปี พ.ศ. 2483 ได้เกิดเหตุการณ์ความชกแย้งกรณีอินโดจีน ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสจนถึงกับมีการประกาศ สงครามขึ้น แต่ก่อนหลังกรณีพิพาทได้สงบลงโดยการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่น ไทยได้คืนแดน อินโดจีนบางส่วนกลับมาจึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานยศจอมพลแก่ พลตรี หลวงพิบูลสงคราม ในช่วงต้นของสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยได้ประกาศตัวเป็น กลางไม่เข้าข้างฝ่ายใด ต่อมาปลายปี พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นไต่ถามไทย และขอร่านไทยไป ยิงพม่า และมลายู ได้เกิดการสู้รบกันในตอนแรกต่อมาจึงมีการหยุดยิงและไทยยินยอม ให้ญี่ปุ่นผ่านประเทศ ญี่ปุ่นได้ยื่นข้อเสนอต่อไทยเรื่อง ความสัมพันธ์ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ลงมติที่จะร่วมมือกับญี่ปุ่นแทนายปรีดี พนมยงค์ไม่เห็นด้วยกับความชกแย้งจึง ประทุษณ์ นายปรีดี พนมยงค์ ได้พยายามที่จะล้มรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในทางรัฐสภามาตลอดเพื่อสามารถที่จะดำเนินงานตามความคิดของตนได้ จนประสบผล เมื่อสามารถใช้เสียงส่วนใหญ่ในรัฐสภาลงมติไม่เห็นด้วยกับการ เสนอร่างพระราชบัญญัติ เรื่อง เมืองเพชรบูรณ์ของจอมพล ป. พิบูลสงครามเมื่อปี พ.ศ. 2487 ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องลาออกไปตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ¹

ยุคนี้นับได้ว่าเป็นยุคที่มีการนำอนุสาวรีย์มาใช้เพื่อผลทางการเมืองอย่างชัดเจน ที่สุด โดยเฉพาะอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นโดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อนุสาวรีย์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นจึงสามารถสะท้อนให้เห็นภาพการเมืองไทยในสมัยนี้ได้ชัดเจนมาก ทั้งภาพ ความชกแย้ง และแนวความคิดที่จอมพล ป. พิบูลสงครามพยายามที่จะสร้างขึ้น โดยเราจะพิจารณาตามลำดับก่อนหลังต่อไปนี้

1. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 ริเริ่มในครั้งแรกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 ก่อนที่ จอมพล ป. พิบูลสงครามจะขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นการริเริ่มในวงแคบ ๆ โดย

¹ เก็บความจาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช และสุวดี เจริญพงศ์, บรรณาธิการ, การเมือง-การปกครองไทยสมัยใหม่ : รวมงานวิจัยทางประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์, หน้า 413 - 455.

สมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธวิทยาลัย ต่อมาขยายวงกว้างจนเป็นงานของรัฐบาลในภายหลัง เมื่อผู้ร่วมสมทบทุน และผู้มีความจงรักภักดีต่อรัชกาลที่ 6 มีความเห็นว่า ควรจะให้เป็นงานระดมชาติ เมื่อพิจารณาในค่านของผู้ริเริ่มแล้วจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้มิใช่ความต้องการที่แท้จริงของรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เลย แต่ที่รัฐบาลต้องยอมรับให้เป็นงานของรัฐบาล เพราะเป็นเสียงเรียกร้องจากประชาชนจำนวนมาก ปราบกฏการณ์ที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลสมัยนั้นไม่มีความต้องการที่จะสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ ก็คือ การเสนอโครงการอนุสาวรีย์มหาวีรราชเจ้าของไทย 8 พระองค์ หลังจากการรับงานอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 มาทำ มหาวีรราชเจ้าทั้ง 8 พระองค์ ล้วนแต่เป็นกษัตริย์ราชวงศ์ในอักษทั้งสิ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นมามีอำนาจได้โดยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ลกทอนอำนาจของสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบันลง ตลอดระยะเวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีได้ ก็ล้วนแต่ต้องต่อสู้ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองกับกลุ่มกษัตริย์นิยม และอนุรักษนิยมมาตลอด เช่น กรณีกบฏวรวงศ์ เป็นต้น การเสนอให้สร้างอนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบัน จึงมิใช่เป็นความต้องการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นแน่ การเสนอโครงการดังกล่าวของรัฐบาลจึงเท่ากับเป็นการปิดประตูการขออนุญาตสร้างอนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบันไปในตัว คงจะเห็นได้ว่าโครงการดังกล่าวนั้นถูกเสนอขึ้นมาเพื่อการนี้โดยเฉพาะ เพราะตลอดระยะเวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีอำนาจอยู่นั้น มิได้มีการสร้างหรือดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับอนุสาวรีย์ในโครงการดังกล่าวเลย ในส่วนนี้ช่วยสะท้อนให้เราเห็นภาพความขัดแย้งทางการเมือง และความต้องการของรัฐบาลสมัยนั้นได้ดี

เมื่อรัฐบาลจำต้องรับงานอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 ขึ้นมาทำให้เป็นงานระดมชาติ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงใช้ประโยชน์จากอนุสาวรีย์แห่งนี้ โดยการนำความคิดเรื่องชาตินิยมของรัชกาลที่ 6 ที่มีความสอดคล้องกับของตน ขึ้นมาเน้นให้เด่นชัดยิ่งขึ้นในการสร้างอนุสาวรีย์ ดังจะเห็นได้จากคำกรวยมิ่งมณฑลเบิกอนุสาวรีย์ที่กล่าวว่า งานที่สำคัญที่สุดของพระองค์คือ การปลุกชาติ สอนให้ประชาชนตื่นตัวในความรักชาติ พระราชนิพนธ์ทั้งหลายของพระองค์ มีจุดประสงค์เพื่อการนี้เป็นส่วนใหญ่¹ อนุสาวรีย์แห่งนี้จึงมีความ

¹ คุ้ได้จากคำกรวยมิ่งมณฑลเบิกอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 และประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องสร้างพระบรมรูปา ใน กิตติ ศิริวิรัตนไชยวงศ์, อนุสาวรีย์สำคัญของไทย, หน้า 82 - 87.

คึกหนึ่งที่แฝงอยู่คือ ความคึกขาคินิยม

ในค่านลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ จะเห็นได้ว่าอนุสาวรีย์แห่งนี้แสดงลักษณะของอนุสาวรีย์กษัตริย์ไว้ชัดเจนมาก เพราะขนาดที่ใหญ่ของพระบรมรูปประทับอยู่บนแท่นซึ่งสูงมาราว 5 เมตร เมื่อเข้าไปในระยะใกล้ถึงกับต้องแหงนหน้าดู สร้างความรู้สึกที่แตกต่างอย่างยิ่งกับคนดู เพราะผู้ดูจะรู้สึกว่าคุณค่ากว่า ในค่านสถานที่ประดิษฐานจะลดความสำคัญของอนุสาวรีย์ลงบ้าง เพราะสวนลุมพินีเป็นเพียงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มิใช่เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญอย่างแท้จริงกับประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศ หรือเป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของกรุงเทพฯ แต่อย่างใด ในแง่นี้สถานที่มิใช่ช่วยเสริมความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์เท่าที่ควรนัก

ระยะเวลาในการสร้างตั้งแคกรี เริ่มมานั้นใช้เวลาประมาณ 5 ปี จึงสำเร็จ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ระยะเวลาที่ยาวนาน แต่ถาเปรียบเทียบกับงานอนุสาวรีย์ที่เป็นความคึกการของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเองแล้วคงนับว่านาน เพราะอนุสาวรีย์เหล่านี้ถึงแม้ว่าจะมีขนาดใหญ่โตเพียงใดก็ตาม ใช้เวลาสร้างเพียงปีเดียวก็เสร็จ แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลสมัยนั้นมีคึกให้ความสำคัญต่ออนุสาวรีย์แห่งนี้เท่าที่ควรนัก ซึ่งก็สอดคล้องกับเหตุผลที่คึกกล่าวไว้แล้วข้างต้น

ผู้เปิดคือ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เปิดเมื่อ 27 มีนาคม พ.ศ. 2485 ในครั้งแรกจอมพล ป. พิบูลสงคราม คึกการให้เปิดในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2484 ซึ่งเป็นวันชาติ แต่อนุสาวรีย์เสร็จไม่ทันจึงต้องเลื่อนมาเปิดในวันนี้ วันเปิดที่เป็นความคึกการของจอมพล ป. พิบูลสงครามแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลสมัยนั้นพยายามที่จะให้ความสำคัญกับวันที่ 24 มิถุนายน มากเป็นพิเศษ เพราะเป็นวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง (โดยคึกให้เป็นวันชาติด้วย) วันนี้ในสมัยปัจจุบันรู้สึกว่าจะถูกลืมกันไปแล้ว

2. อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ถือได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์แห่งแรกที่เกิดขึ้นจากความคึกการของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยตรง เมื่อพิจารณาจากบุรีเริ่มจะเห็นได้ว่าอนุสาวรีย์ถูกสร้างขึ้นเพื่อการสร้างภาพพจน์ทางการเมืองของตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม

และรัฐบาล ว่ายังคงเป็นประชาธิปไตย อนุสาวรีย์ยังเป็นตัวดึงเสียงสนับสนุน จากประชาชน ให้มีต่อตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในทางอ้อมอีกด้วย เพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ นั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เคยเป็นหนึ่งในคณะผู้ก่อการ (คณะราษฎร) ด้วย อนุสาวรีย์จึงเป็นเหมือนเครื่องย้ำเตือน ความสำคัญดังกล่าวให้มีความหมายต่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยตรง

ลักษณะอนุสาวรีย์จะใช้สัญลักษณ์ทั้งหมด โดยมีพานรัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่เด่นที่สุดในฐานะประชาธิปไตยสูงสุดที่ภักดิ์ถวายพระราชทานให้แก่ประชาชน เป็นสัญลักษณ์ที่เข้าใจง่าย และคุ้นเคย ส่วนสัญลักษณ์อื่น ๆ นั้นค่อนข้างจะยากต่อการสื่อสาร แต่โดยทั้งหมดแล้ว เป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นสำคัญ บริเวณปึกทั้ง 4 ด้าน มีรูปปั้นนูนเป็นเรื่องราวที่ช่วยเสริมอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งง่ายแก่ความเข้าใจ อนุสาวรีย์ทำเป็นลานกว้างมีรรโคเดินขึ้นไปได้ สร้างความใกล้ชิด และเป็นกันเองกับผู้ชมมากกว่าอนุสาวรีย์ที่ตั้งบนหน้าค¹ สถานที่ตั้งอนุสาวรีย์แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญเป็นอย่างมากต่ออนุสาวรีย์แห่งนี้ เพราะสร้างไว้กลางถนนราชดำเนิน ศูนย์กลางกรุงเทพฯ และยังมีภารกิจถนน สร้างคึกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับอนุสาวรีย์แห่งนี้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

การให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์แห่งนี้ของรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นอกเหนือไปจากลักษณะและสถานที่สร้างแล้ว เราจะเห็นได้จากระยะเวลาดำเนินการก่อสร้าง งาน วันเปิด และผู้เปิดอีกด้วย เวลาในการสร้างนั้นใช้เวลาเพียงปีเดียวเท่านั้นถึงแม้ว่าอนุสาวรีย์จะมีขนาดค่อนข้างใหญ่ก็ตาม ตลอดระยะเวลาในการดำเนินงานของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่มีความควบคุมโดยใกล้ชิด โดยเฉพาะเรื่องแบบวันเปิดก็ใช้วันที่ 24 มิถุนายน ซึ่งรัฐบาลในสมัยนั้นให้ถือกันว่าเป็นวันชาติ และพยายามเน้นความสำคัญของวันนี้มาตลอดเป็นวันเปิดอนุสาวรีย์ ในพิธีเปิดนั้นมีการจัดงานอย่างใหญ่โต มีการเชิญชาวต่างประเทศมาร่วมในงานด้วย² จอมพล ป. พิบูลสงคราม

¹ ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวกในส่วนของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

² ดูได้จากคำกล่าวของ ทพ. นายกรัฐมนตรี ในการเปิดอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ๗ วันชาติ 2483 ใน อนุสรณ์ในพิธีบรมราชาภิเษก ทพ. จอมพล ป. พิบูลสงคราม, หน้า 54.

นายกรัฐมนตรีเป็นประธานในพิธีเปิดเอง สิ่งเหล่านี้ช่วยเน้นให้เราเห็นได้ชัดยิ่งขึ้นว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามให้ความสำคัญเป็นพิเศษ

ในช่วงปี พ.ศ. 2516 - 2519 อนุสาวรีย์แห่งนี้ได้ถูกใช้เป็นที่เรียนสถานที่เรียกร่อง สติ เสรีภาพ และประชาธิปไตยของประชาชนบ่อยครั้งมาก ปราบกฏการดังกล่าวช่วย เสริมให้อนุสาวรีย์กลายเป็นตัวแทนแห่งประชาธิปไตยที่แท้จริงไป ในความรู้สึกของประชาชน ในสมัยหลัง ปัจจุบันอนุสาวรีย์แห่งนี้หาได้มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับอนุสาวรีย์แต่อย่างใดไม่ เป็นแค่เพียงอนุสาวรีย์ที่ตั้งอยู่อย่างธรรมดาเท่านั้นแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลในสมัยหลัง พยายามที่จะลดความสำคัญ และทำให้อนุสาวรีย์แห่งนี้ถูกลืมไป

3. อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เป็นอนุสาวรีย์แห่งที่ 2 ที่ริเริ่มขึ้นโดยรัฐบาลสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส ที่ไทยได้คืนแคว้นบางส่วนกลับมา เมื่อพิจารณาจากผู้ริเริ่มแล้วจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อ ใช้เป็นเครื่องมือในการหลอหลอมกล่อมเกล่าประชาชน ให้มีความศรัทธาตามกับรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เน้นมากในเรื่องชาตินิยม

ในคำอธิบายลักษณะและสถานที่ตั้งอนุสาวรีย์ ช่วยชี้ให้เห็นความศรัทธาที่กล่าวได้ มากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะลักษณะของอนุสาวรีย์ที่เป็นรูปคานปลายนับ 5 เล่มประกบกัน มี ทหาร ตำรวจ และพลเรือน 5 เหล่าถืออาวุธทำท่าต่อสู้ นอกไปจากความคิดแบบชาติ นิยมแล้ว อนุสาวรีย์แห่งนี้ยังมีความศรัทธาแบบทหารนิยมอีกด้วย เมื่อพิจารณาจากลักษณะที่เป็นบุคคล กำลังรบ ในคำอธิบายของอนุสาวรีย์นั้น รัฐบาลเป็นผู้จัดประกวด และคัดเลือกเข้าใจว่า ท้าวจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้เลือกเอง และยังให้มีการคัดเลือกรูปปั้นโดยรอบ อนุสาวรีย์ให้อยู่ในท่ากำลังสู้รบ เพื่อแสดงลักษณะของทหารให้ชัดเจนอีกด้วย ถึงแม้ว่า ผู้ปั้นจะไม่เห็นด้วยก็ตาม สถานที่ตั้งนับว่าเหมาะสม เพราะตั้งอยู่กลางถนนสายสำคัญที่ตัด กัน 2 สาย เหมือนกับอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย อยู่ในย่านที่ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของ กรุงเทพฯ เช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบสถานที่กับอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 จะเห็นว่าอนุสาวรีย์ แห่งนี้เด่นกว่าอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 ที่สร้างในสมัยเดียวกันมาก

1 ก่อนหน้านั้นก็มักจะมีการประท้วงทางการเมือง โดยนักการเมืองและกลุ่ม การเมืองด้วยการนำพวกทริคไปวางเสมอ ๆ

อนุสาวรีย์แห่งนี้ดำเนินการเพียงปีเดียวก็สำเร็จลุล่วง ถึงแม้ว่าจะมีขนาดใหญ่
มากก็ตาม แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลให้ความสำคัญกับงานชิ้นนี้มากเช่นกัน น้ำพักน้ำแรง
และวัสดุทุกชิ้นถูกเน้นมากกว่า เป็นของคนไทยทั้งสิ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความคึกเรื่องชาติ
นิยม ก็จะได้เห็นได้จากสุนทรพจน์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในพิธีเปิดอนุสาวรีย์
อนุสาวรีย์แห่งนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นประธานในพิธีเปิดเอง และยังเปิดในวันที่
24 มิถุนายน (วันชาติ) เช่นเดียวกับอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยด้วย การให้ความสำคัญ
กับอนุสาวรีย์ทั้ง 2 โดยรัฐบาลจึงมีพอกันแต่โดยลึก ๆ แล้วเราจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์
ทั้ง 2 มีความซัดแย้งกันทางความคิด เมื่อถูกจากรูปแบบถึงแม้ว่าจะสร้างโดยบุคคลคน
เดียวกันและอยู่ในสมัยเดียวกันก็ตาม

ทุกวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นวันทหารผ่านศึกได้ถูกจัดให้เป็นวันวางพวงมาลา
อย่างเป็นทางการเป็นประจำทุกปี ประเพณียังคงทำสืบมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตุ
ว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้กลับมีการยอมรับให้มีการสืบทอดพิธีกรรมมาจนถึงปัจจุบัน แต่อนุสาวรีย์
ประชาธิปไตยที่เกิดโดยบุคคลคนเดียวกันนั้น กลับถูกลืม เราอาจมองในอีกแง่หนึ่งจาก
ความคิดที่แทรกอยู่ในอนุสาวรีย์ได้ว่า มีแค่เพียงความคิดทหารนิยม และชาตินิยมเท่านั้น
ที่รัฐบาลในยุคหลังให้ความสำคัญ

นอกจากพิธีกรรมที่ทำเป็นประจำแล้ว อนุสาวรีย์แห่งนี้ยังมีพิธีวางพวงมาลา
โดยผู้นำระหว่างประเทศที่มาเยือนอีกด้วย เพราะอนุสาวรีย์เกิดจากเหตุความซัดแย้ง
ระหว่างประเทศ ดังนั้นอนุสาวรีย์จึงทำหน้าที่เป็นตัวแทนความคิดของประเทศในระบอบ
สากลอีกด้วย

4. อนุสาวรีย์วีรชัยท่าแพ นครศรีธรรมราช วิเริ่มโดยรัฐบาลในสมัยจอมพล
ป. พิบูลสงคราม จากกรณีที่อยู่บนทุกประเทศไทยเมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ 2 โดย
ความคิดพื้นฐานอนุสาวรีย์แห่งนี้คล้ายกับอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ คือถูกสร้างเพื่อให้ประชาชน
ยอมรับต่อความคิดเรื่องชาตินิยม และทหารนิยมที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามเน้น
มาตลอด สมัยที่ยังมีอำนาจอยู่

ในค่านของลักษณะอนุสาวรีย์ เป็นรูปทหารราบกำลังสู้รบในท่าประจัญบาน

สะท้อนความคิดแบบทหารนิยมโดยตรงถ้าดูเฉพาะตัวอนุสาวรีย์ แต่ถ้าดูจากประวัติศาสตร์
ประกอบจะเห็นได้ว่า มีความคิดชาตินิยมแทรกอยู่ด้วย เพราะการสู้รบเกิดขึ้นเพื่อปกป้อง
ดินแดนคนไทย สถานที่ตั้งอยู่ที่สมรภูมิตำแพ่วัดให้อนุสาวรีย์แห่งนี้จะมีความสำคัญน้อยกว่า
อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิมาก และยังมีขนาดเล็กกว่าด้วย ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าในความ
ซึบซับกรณีดังกล่าวฝ่ายไทยมิได้รับชัยชนะ เช่น กรณีพิพาทอินโดจีน จึงไม่ต้องการเน้น
ให้มากจนเกินไป

ระยะเวลาในการสร้างที่รวดเร็ว ก็ยังคงชี้ให้เห็นการให้ความสำคัญของรัฐบาล
ต่ออนุสาวรีย์แห่งนี้เช่นเดียวกับอนุสาวรีย์อื่นที่เกิดขึ้นโดยรัฐบาลเช่นกัน ทุกวันที่ 8 ธันวาคม
ของทุกปี ยังคงมีพิธีวางพวงมาลา และถวายสักการะบูชาอนุสาวรีย์แห่งนี้สืบทอดมาถึงปัจจุบัน
แค่เป็นงานในระดัจังหวัดเท่านั้น อย่างไรก็ตามอนุสาวรีย์แห่งนี้ก็ช่วยเสริมความคิดทั้ง
ทหารนิยม และชาตินิยมที่เป็นประโยชน์แก่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และรัฐบาล
ทหารในยุคหลังได้

จากอนุสาวรีย์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ เราจะเห็นได้ว่า ในขบวนการชั้นตอน
ต่าง ๆ ล้วนสะท้อนให้เห็นภาพความซึบแย้งทางการเมือง และภาพความคิดทางการเมือง
ของรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดี อนุสาวรีย์ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่าง
มากในฐานะเครื่องมือหลอหลอมความคิดของประชาชน

ในสมัยนี้ถึงแม้ว่าจะมีการสร้างอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยขึ้นอย่างใหญ่โตก็ตาม
แต่ถ้าพิจารณาจากคำกล่าวของ ค็อกเกอะวิลด์ที่ว่า ประชาธิปไตยมิได้ชักนำคนให้ทำงาน
เล็ก ๆ เป็นจำนวนมากเพียงอย่างเดียวแต่ยังชักนำคนให้สร้างอนุสาวรีย์ขนาดใหญ่
เป็นจำนวนน้อยด้วย¹ จะเห็นได้ว่าสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มิได้เป็นประชาธิปไตย
แต่อย่างใด เพราะจอมพล ป. พิบูลสงคราม นิยมสร้างอนุสาวรีย์ขนาดใหญ่เป็นจำนวน
มาก และไม่สนับสนุนการสร้างอนุสาวรีย์ขนาดเล็กให้กับสามัญชนเลย ทั้งยังสร้างอนุสาวรีย์
ที่เน้นเรื่องเกี่ยวกับทหาร และความคิดชาตินิยมมากกว่าอีกด้วย

¹ อเล็กซิสเคอะ ค็อกเกอะวิลด์, ประชาธิปไตยในอเมริกา เล่ม 2, วิชาการณ
ศุทยานนท์ แปล, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,
2523) หน้า 59.

สมัยรัฐบาลพลเรือน พ.ศ. 2487 - 2491

หลังจากโค่นล้มจอมพล ป. พิบูลสงคราม ลงได้ ยุคนี้ได้เป็นยุคเริ่มต้นของ คณะรัฐบาลพลเรือนอีกที มีการฉลัดเปลี่ยนรัฐบาลกันหลายครั้งหลายคราวแต่มีที่นา สังกะคือ ทุกรัฐบาลล้วนได้รับการสนับสนุนจากนายปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งมีอำนาจในการ คุมเสียงส่วนใหญ่อยู่ในรัฐสภา แต่รัฐบาลพลเรือนในช่วงนี้คุมอำนาจทางการเมืองอยู่ ได้ไม่นานนัก เพราะต้องเผชิญกับปัญหาทาง เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม อันเป็นผล พวงจากสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมทั้งอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มทหารที่ยังจงรักภักดี กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่ ทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นในรัฐบาล เป็นเหตุให้ทหาร นำมาใช้เป็นข้ออ้างในการทำรัฐประหารขึ้น เมื่อ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 เพื่อนำ จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับขึ้นมาใช้อำนาจใหม่อีก แต่ในช่วงแรกทหารได้ให้ นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศจนถึง 6 เมษายน พ.ศ. 2491 คณะทหารได้แจ้งแก่นายควง อภัยวงศ์ ว่าคณะทหารไม่พอใจในการบริหารของคณะรัฐบาล ขอให้ นายควง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2491 จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงขึ้นมารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบมา ¹

ในสมัยนี้ไม่มีอนุสาวรีย์เกิดขึ้นเลย คงเป็นเพราะรัฐบาลพลเรือนมิให้ความสำคัญ กับการสร้างอนุสาวรีย์ ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในช่วง นี้ปั่นป่วนมากไม่มีเวลาที่จะดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ จึงไม่เกิดอนุสาวรีย์ขึ้นเลย

สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 พ.ศ. 2491 - 2500

หลังจากเกิดการรัฐประหารเมื่อ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ปีถัดมาจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง โดยการฉลัดคั้นของกลุ่มทหารที่ จงรักภักดี การขึ้นมาใช้อำนาจโดยการรัฐประหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในครั้งนี้

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และสุวดี เจริญพงศ์ บรรณาธิการ, การเมือง-การปก-ครองไทยสมัยใหม่ : รวมงานวิจัยทางประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์, หน้า 455-457.

ก่อให้เกิดปัญหาที่เป็นอุปสรรคหลายอย่างจากกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย และกลุ่มที่ต่อต้านจอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่ ถึงกับเกิดการกบฏขึ้นหลายครั้งในช่วงแรก เช่น กบฏเสนาธิการ กบฏวังหลวง และกบฏแมนฮัตตัน เป็นต้น แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็สามารถปราบปรามกบฏได้ทุกครั้ง

เมื่อสถานการณ์ดีขึ้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็เริ่มที่จะสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของตนให้เข้มแข็งขึ้น รวมไปถึงการพยายามสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นด้วย โดยการหาเสียงสนับสนุนจากบุคคลชั้นนำในวงการเมือง และทหาร ด้วยการจัดสรรตำแหน่งในคณะรัฐบาล และในกองทัพให้ ผลจากการรวบรวมเสียงสนับสนุนนี้ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่สามารถดำเนินนโยบายได้อย่างเป็นอิสระ เพราะต้องคอยตามเสียงเรียกร้องจากผู้สนับสนุนอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรีบ่อยครั้ง รวมทั้งสร้างความไม่พอใจให้กับทหารบางกลุ่มด้วย ในเรื่องการให้ตำแหน่งสำคัญในกองทัพแก่บุคคลชั้นนำในคณะรัฐประหาร ที่สนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตลอดเวลาในช่วงนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามที่จะสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้กับตัวเองตลอดเวลา จนในปี พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพรรคพวก จึงได้ทำการรัฐประหาร โค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในที่สุด การที่จอมพล ป. พิบูลสงครามสามารถรักษาอำนาจทางการเมืองในสมัยที่ 2 ได้นานถึง 9 ปีเศษนั้น เป็นเพราะสามารถควบคุมทรัพยากรทางการเมืองได้เกือบทั้งหมดในช่วงที่ยังมีอำนาจอยู่¹

สมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาใช้อำนาจครั้งหลัง มีข้อสังเกตเกี่ยวกับอนุสาวรีย์ที่เกิดในสมัยนี้คือ ไม่มีอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นจากความต้องการของรัฐบาลโดยตรงเลยแม้แต่อนุสาวรีย์เคี้ยว ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าแปลกใจมากเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงที่เกิดอนุสาวรีย์อย่างใหญ่โตหลายแห่งในยุคที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยแรก จากข้อสังเกตที่เราอาจจะนำมาใช้เสริมอธิบายเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงนี้ได้ว่า เสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในสมัยหลังค่อนข้าง

¹ เรื่องเดียวกัน . หน้า 498 - 658.

จะไม่มั่นคงเท่าที่ควรนัก รัฐบาลไม่มีเวลาที่จะกระทำการใด ๆ ซึ่งเป็นความต้องการ
 ของตนเองได้อย่างเต็มที่เช่นในสมัยแรก ต้องคอยแก้ประสานผลประโยชน์ และสร้าง
 ฐานอำนาจทางการเมืองของคนอยู่ตลอดเวลา

เราสามารถนำอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้มาพิจารณาตามลำดับเวลาดังนี้

1. อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช วงเวียนใหญ่ จังหวัดธนบุรี ริเริ่ม
 โดยนายทองอยู่ พุฒพันธ์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร่วมกับประชาชนชาวจังหวัดธนบุรี
 เมื่อพิจารณาในคำของผู้ริเริ่มจะเห็นได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นการพยายามสร้างชื่อเสียงให้
 กับตัวผู้ริเริ่มเอง ในฐานะอดีตรัฐมนตรีสภาผู้แทนราษฎร แต่อีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนที่เห็น
 ใจซึ้งคือ ความจงรักภักดีของประชาชนชาวจังหวัดธนบุรี และประชาชนโดยทั่วไปที่มี
 กอสมเค็จพระเจ้าตากสินมหาราช ยิ่งความเข้มข้นอยู่มาก ดังจะเห็นได้ว่าการชาว
 เสียจากตัวแทนของประชาชนทั่วจังหวัดธนบุรี และประชาชนโดยทั่วไปก่อนขออนุญาต
 สร้างปรากฏว่ามีเสียงสนับสนุนอย่างมากมาย การศึกษารื่องขออนุมัติที่ยืดเยื้อเป็นระยะ
 เวลาอันยาวนาน จนถึงการขอประชามติเรื่องแบบ และเงินบริจาคจากประชาชน ถ้า
 มองในแง่ของผู้ริเริ่มจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้เกิดจากความต้องการของประชาชน
 อย่างแท้จริง มิได้เกี่ยวกับส่วนราชการแต่อย่างใด และยังสะท้อนให้เห็นความจงรัก
 ภักดีต่อพระเจ้าตากสินมหาราชของประชาชนจำนวนมากอีกด้วย

ลักษณะของอนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราชที่นำมาสร้างนี้ แสดงถึงความ
 เป็นกษัตริย์นักรบของพระองค์ได้อย่างชัดเจน เพราะเป็นพระบรมรูปประทับนั่งบนหลัง
 ม้ากำลังออกศึก มือถือดาบยื่นชี้ไปข้างหน้าเล็กน้อย มีขนาดใหญ่ถึง 2 เท่าครึ่งพระองค์
 จริง แทนฐานสูงเกือบ 10 เมตร แสดงความยิ่งใหญ่ของพระองค์ได้ดี พระบรมรูป
 ดินพระพักตร์ไปทางจังหวัดจันทบุรี เหมือนกับจะบอกว่าพระองค์ได้รวบรวมกองทัพที่จังหวัด
 จันทบุรีแตกเป็นปรุ้ม ก่อนที่จะถูกรุงศรีอยุธยาสำเร็จ สถานที่ตั้งอยู่กลางวงเวียนใหญ่
 มีถนนสายสำคัญ 2 สายตัดกัน สร้างความเด่น และความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์อย่างมาก
 เป็นอนุสาวรีย์ที่ใหญ่ และเด่นที่สุดของจังหวัดธนบุรี อนุสาวรีย์สะท้อนทั้งความเป็นกษัตริย์
 และทหารในเวลาเดียวกัน

สิ่งที่น่าสนใจสำหรับอนุสาวรีย์แห่งนี้คือ เรื่องการขออนุมัติ และระยะเวลาในการดำเนินงาน อนุสาวรีย์แห่งนี้เริ่มขออนุญาตสร้างต่อรัฐบาลสมัยพระยาหลพลพยุหเสนา ในปี พ.ศ. 2477 และ พ.ศ. 2478 ถึง 2 ครั้ง แต่รัฐบาลไม่ได้ให้คำขอบ หรือมองอีกแง่หนึ่งคือ รัฐบาลไม่กล้าตัดสินใจ ปรากฏการณ์ถ้าเราพิจารณาจากประวัติศาสตร์การเมือง จะเห็นได้ว่า การที่รัฐบาลไม่กล้าที่จะอนุมัติในครั้งนั้นคงเป็นเพราะ รัฐบาลพระยาหลพลฯ ไม่ต้องการที่จะสร้างความขัดแย้งกับสถาบันกษัตริย์ เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นกษัตริย์ที่ไม่ได้รับการยอมรับนักจากราชวงศ์จักรี กวญเหตุความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ การอนุมัติจึงเท่ากับเป็นการสร้างความไม่พอใจได้ เรื่องจึงยึกเย้อออกไปเป็นระยะเวลานานเนื่องจากมีความฉงนทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวกวย จนมาถึงในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองครั้งหลังจึงได้มีการขออนุญาตสร้างมาใหม่ ในปี พ.ศ. 2491 ปรากฏว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีมติจากคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้สร้างได้อย่างง่ายดาย พร้อมทั้งจัดสรร เงินงบประมาณช่วยเหลืออีก 200,000 บาท กวญ การอนุมัติในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งที่ยังดำรงอยู่ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรีถ้าดูจากเหตุผลที่กล่าวมา และยังแสดงให้เห็นถึงการพยายามหาเสียงสนับสนุนจากประชาชนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อีกกวญถ้าพิจารณาจากเสถียรภาพของรัฐบาลสมัยในสมัยนั้น การหาเสียงสนับสนุนนี้ค่อนข้างจะไคยล เพราะปกหนังสือที่พิมพ์แจกเนื่องในวันเปิดอนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราชของสมาคมสามัคคีศรีมิตรนั้น ลงปกเป็นรูปจอมพล ป. พิบูลสงคราม เค็มหน้าแล้วไคยเขียนไว้ว่าเป็นบุญอนุมัติให้อนุสาวรีย์แห่งนี้สำเร็จลุลวง

ระยะเวลาค่าเนิการนั้นนับไคยยาวนานมาก ถ้านับนับตั้งแต่ปีแรกที่ไคยมีการขออนุญาตสร้างมาจนถึงเปิดอนุสาวรีย์ กินเวลานานถึง 20 ปี แสดงให้เห็นว่าพระองค์เป็นกษัตริย์ที่ไม่ไคยได้รับความสนใจจากทางการหรือผู้มีอำนาจมากนัก

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับอนุสาวรีย์ คือพิธีถวายบังคมพระบรมรูปที่ทำขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันที่ 28 ธันวาคม อันเป็นวันคล้ายวันเสวยราชย์ปราบคาภิเษก ช่วยเน้นความสำคัญของพระองค์ไคยกว้างสืบมา ชื่อน่าสังเกตุอีกอย่างคือ อนุสาวรีย์กษัตริย์ไคยทั่วไปแล้วมักจะมีวันคล้ายวันสวรรคตเป็นวันถวายบังคม แต่อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช

กลับมาอีกวันคล้ายวันเสวยราชย์ปราบคาภิเษกเป็นวันถวายบังคม คงเป็นเพราะต้องการ
 เน้นให้เห็นความสำคัญของพระองค์ ในฐานะกษัตริย์ผู้กู้ชาติบ้านเมืองจนสามารถเสวย
 ราชย์ปราบคาภิเษกได้เป็นสำคัญ หรือมองในอีกแง่หนึ่ง ถ้าถือเอาวันสวรรคตซึ่งเป็นวัน
 ถูกปลงพระชนม์ เป็นวันถวายบังคม อาจจะกระทบกระเทือนต่อราชวงศ์จักรีได้

กรณีของอนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช นอกจากขบวนการในการดำเนินการ
 งานสร้างอนุสาวรีย์จะชี้ให้เห็นภาพความขัดแย้งทางการเมืองแล้ว การอนุมัติให้มีการ
 สร้างยังเป็นเรื่องของ การหาผลประโยชน์ทางการเมืองอีกด้วย

2. อนุสาวรีย์พระบรมชนกนาถ โรงพยาบาลศิริราช ริเริ่มสร้างโดยทาง
 โรงพยาบาลเนื่องในงานฉลองครบรอบ 60 ปี ของศิริราชพยาบาล เมื่อพิจารณาใน
 ด้านของผู้ริเริ่มจะเห็นว่า เป็นหน่วยงานระดับย่อยของรัฐที่อยู่ในด้านบริการสาธารณะ
 การสร้างคงมิได้มุ่งผลทางการเมือง แต่เป็นการพยายามสร้างบุคคลสำคัญในกิจการ
 ของตนเพื่อไว้เคารพบูชา

ลักษณะของพระบรมรูปและสถานที่ตั้ง แสดงให้เห็นความสำคัญของพระองค์
 โค้งกึ่งในฐานะของผู้ให้กำเนิดกิจการแพทย์ ซึ่งเป็นกิจการที่มีคุณประโยชน์เป็น เอนก
 อนันต์แก่ประชาชน และยังเป็นคุณประโยชน์ที่เห็นได้ง่ายอีกด้วย

ใช้เวลาดำเนินการสร้างเพียงปีเดียว ประกอบกับรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราช
 ดำเนินทรงเปิด ช่วยชี้ให้เห็นว่าพระองค์เป็นบุคคลที่สำคัญ โดยเฉพาะทรงเป็นพระบรม
 ชนกนาถในกษัตริย์รัชกาลปัจจุบัน

ประโยชน์ทางการเมืองที่เห็นได้จากอนุสาวรีย์แห่งนี้คือ การเสริมสร้าง
 พระบารมีให้กับกษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบันในทางอ้อม เนื่องจากพระบรมชนกนาถของ
 พระองค์เป็นผู้ทำประโยชน์อย่างมหาศาลแก่ประชาชน

พิธีกรรมที่ให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์ยังคงกระทำสืบมาทุกปีในวันที่ 24
 กันยายน ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่าวันมหิดล

อนุสาวรีย์ค่ายบางระจัน ริเริ่มในปีพ.ศ. 2493 และมีพิธีการดำเนินการ

อย่างจริงจัง เรื่องไค้ยกเยื่อไปจนถึงปี พ.ศ.2507 จึงได้มีการรื้อฟื้นทำโครงการขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะขอยกไปวิเคราะห์ในช่วงนั้นแทน

3. อนุสาวรีย์พระยารัษฎาประดิษฐภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) 1 ริเริ่มโดยผู้ว่าราชการจังหวัด และชาวจังหวัดตรัง เมื่อพิจารณาจากผู้ริเริ่มจะเห็นไ้ว่าการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการหาเสียง และการสร้างการยอมรับให้กับตัวผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง เช่นอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นตามต่างจังหวัดโดยทั่วไป

ลักษณะอนุสาวรีย์และสถานที่ตั้ง แสดงให้เห็นถึงความเป็นสามัญชนที่มีความสำคัญในระดับท้องถิ่นเท่านั้น เพราะอนุสาวรีย์มีขนาดเท่าคนจริงตั้งอยู่ในต่างจังหวัด

ข้อน่าสัง เกตุคือ บุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นนั้นรัฐบาลไม่ค่อยจะให้ความสนใจนัก ถ้าจะสร้าง เป็นอนุสาวรีย์ต้อง เป็นบุคคลที่ไม่ขัดกับความต้องการของส่วนกลาง กรณีพระยารัษฎา นั้นในอดีตเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีกับส่วนกลางมาก การสร้างอนุสาวรีย์จึงไม่ขัดกับนโยบายของส่วนกลางกลับจะให้ประโยชน์ควยในค่านของการสร้างความภักดีคือส่วนกลาง แต่รัฐบาลไม่ไ้ให้ความสำคัญนักถึงจะเห็นไ้ว่าอนุสาวรีย์แห่งนี้ทางจังหวัดดำเนินการเอง

4. อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตำบลคอนเจคีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ริเริ่มโดยรัฐบาล เป็นงานที่สืบเนื่องมาจากโครงการบูรณะอนุสาวรีย์คอนเจคีย์ เมื่อพิจารณาจากผู้ริเริ่มคือรัฐบาลจะเห็นไ้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เกิดขึ้นเพื่อสร้างการยอมรับให้แกรัฐบาล โดยเฉพาะความคิดเกี่ยวกับทหารนิคมที่มีอยู่ในตัวอนุสาวรีย์ อนุสาวรีย์แห่งนี้ถึงแม้ว่าจะมีไ้ความต้องการที่แท้จริงของตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อพิจารณาจากเหตุผลในอดีต 2 แต่การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ขึ้นสามารถถึงเสียงสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่ไ้ได้ง่าย เพราะสมเด็จพระนเรศวรทรงเป็นกษัตริย์กษัตริที่ไ้รับการสร้างจนเป็นที่นิยมอยู่แล้วในหมู่ประชาชน

¹ จักไ้ว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น (ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวกหน้า 195)

² อนุสาวรีย์แห่งนี้เคยอยู่ในโครงการอนุสาวรีย์มหาวีรราชเจ้าของไทยแกมิไ้ดำเนินการกันอย่างไ้ และถ้าเป็นความต้องการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จริงแล้วมักสร้างเสร็จไ้ก่อนเวลาอันรวดเร็ว

การสร้างวีรบุรุษแห่งชาติซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้ว จึงเท่ากับเป็นการหาเสียงสนับสนุนให้กับผู้เริ่มสร้างโคโคโดยตรง ในขณะที่รัฐบาลกำลังต้องการสร้างเสถียรภาพให้กับตนเองการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้จึงเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองโดยตรง และยังโค่นลงในค่านการสร้างการยอมรับต่อตัวรัฐบาลที่เป็นทหารอีกด้วย เมื่อดูจากความคิดที่แทรกอยู่ในอนุสาวรีย์

ลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ โดยลักษณะแล้วจะเห็นได้ว่าการสร้างนำความคิดคอนเซ็ปต์ของการสู้รบที่โครับชัยชนะต่อศัตรูมาใช้สร้างแบบเป็นอนุสาวรีย์คือคอนที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงชราหารอกศึก โดยลักษณะอนุสาวรีย์จึงแสดงความคิดแบบทหารโดยตรง เพราะเป็นเรื่องของการสู้รบ ขนาดอนุสาวรีย์ใหญ่มาก เพราะมีข้างอยู่ด้วย ตั้งอยู่บนแท่นฐานสูง 9 เมตรช่วยเสริมความสำคัญอย่างมากให้กับพระองค์ สถานที่ตั้งที่สมรมณ์จริงจะให้ความรู้สึกในค่านความหลัง แลจะเสียในแง่ที่มีโคเป็นชุมชนที่มีความสำคัญ ทั้งลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ล้วนแต่เน้นในเรื่องเหตุการณ์สู้รบเป็นสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลที่สุดคือ ความคิดแบบทหารนิยม

ระยะเวลาดำเนินการทั้งหมดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 ที่มีการริเริ่มสร้างจนถึงปี พ.ศ. 2502 รวมแล้ว 7 ปี ที่ในค่านของระยะเวลาจะเห็นว่านานพอสมควร แค่นี้ก็ขาดช่วงในการดำเนินการแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลก็ตาม แสดงให้เห็นว่าอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นความต้องการของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เช่นกัน เพราะความคิดแบบทหารนิยมที่แทรกอยู่ในอนุสาวรีย์แห่งนี้

รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอนุสาวรีย์เมื่อ 25 มกราคม พ.ศ. 2502 เป็นวันที่มีชัยแก่วีรราชศัตรู จะมีพิธีบวงสรวงวางพวงมาลาด้วยทุกปีในวันนี้ โดยมีพระมหากษัตริย์เข้าร่วมในพิธี ทั้งพิธีเปิด และพิธีกรรมประจำปีที่เป็นพระราชกรณียกิจของกษัตริย์ ล้วนแต่ช่วยเพิ่มความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์นี้มากยิ่งขึ้น อนุสาวรีย์แห่งนี้นอกจากจะเป็นประโยชน์ทางการเมืองคอกกลุ่มทหารแล้วยังมีประโยชน์ในแง่ของการสร้างความคิดแบบชาตินิยมและกษัตริย์นิยมอีกด้วย

5. อนุสาวรีย์กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ หน้ากระทรวงยุติธรรม ริเริ่มโดยคณะกรรมการ เนติบัณฑิตสภา ถ้าพิจารณาจากบุรีริเริ่มจะเห็นได้คณะกรรมการนี้เป็นตัวแทนของข้าราชการและบุคลากร เกี่ยวข้องอยู่กับกฎหมาย หรือด้านองในแง่การเมือง บุคคลเหล่านี้ก็คือกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มหนึ่งในระบบการเมือง การให้ความสำคัญถึงบุคคลในกิจการของตนโดยการสร้างอนุสาวรีย์ ย่อมเป็นการสร้างความสำคัญ และเสริมบทบาทของกลุ่มให้สูงขึ้นด้วย คงจะเห็นได้จากเหตุผลหนึ่งในการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้คือ เพื่อให้ให้นักกฎหมายไทยทั้งหลายได้คำนึงถึงศักดิ์ศรี และความมีเกียรติแห่งวิชาชีพของตน การสร้างอนุสาวรีย์จึงจัดได้ว่าเป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างหนึ่งในการสร้างเสริมบทบาทความสำคัญให้กับกลุ่มผลประโยชน์ ที่เป็นบุรีริเริ่ม หรือผู้สร้าง โดยตรง

เนื่องจากกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ท่านทรงเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ระดับสูง ในราชวงศ์จักรี การสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์สามารถสะท้อนให้เห็นภาพการเมืองไทยในอดีตได้ว่า พระบรมวงศานุวงศ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญทางการเมือง และการบริหารประเทศ อย่างน้อยที่สุดก็กิจการทางกฎหมาย และความยุติธรรม ก็มีพระองค์เป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในอดีต

ค่านิยมของพระรูปแสดงให้เห็นความเป็นความเป็นนักกฎหมายได้ค่อนข้างชัด เพราะฉลองพระองค์ครุย และทรงถือตำรากฎหมาย แทนฐานที่ค่อนข้างสูงยังคงแสดงฐานะทางชนชั้นของพระองค์ได้ สถานที่ตั้งอยู่บริเวณหน้ากระทรวงยุติธรรม ช่วยเสริมความเข้าใจต่อประชาชนได้ง่ายยิ่งขึ้นว่าพระองค์มีความสำคัญต่อกิจการนี้

การก่อสร้างเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 ซึ่งเป็นปลายสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี การอนุมัติให้สร้างก็ไม่มีอุปสรรคใด ๆ ส่วนหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังคงหาเสียงสนับสนุนทางการเมืองอยู่ และอีกส่วนหนึ่งอาจเป็นไปได้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม เริ่มที่จะประนีประนอมกับสถาบันกษัตริย์บ้างแล้ว อนุสาวรีย์เปิดเมื่อปี พ.ศ. 2507 รวมเวลาคำเนินการทั้งหมด 9 ปี นับว่ายิ่งเยื่อพอสสมควรแสดงให้เห็นว่า กลุ่มบุรีริเริ่มดำเนินการนี้เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่ค่อยมีอำนาจ

ทางการเมืองเท่าใดนัก เพราะไม่สามารถที่จะเร่งดำเนินการให้เสร็จในระยะเวลาสั้น ๆ เช่น อนุสาวรีย์บางแห่งได้

รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด แสงให้เห็นความสำคัญของอนุสาวรีย์แห่งนี้ได้ ทุกวันที่ 7 สิงหาคมของทุกปี จะมีพิธีวางพวงมาลาเป็นประจำจนถึงปัจจุบันช่วยแสดงให้เห็นว่าพระองค์ยังเป็นที่ยอมรับ และถูกให้ความสำคัญอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย

6. อนุสาวรีย์สุนทรภู่ จังหวัดระยอง เสนอสร้างโดย นายเศวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดระยอง ถ้าพิจารณาจากฐานะของผู้ริเริ่มสร้างแล้วเราจะเห็นได้ว่า การขอสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการเมือง ในแง่ของการหาเสียงสนับสนุนจากประชาชนในการเลือกตั้ง เพราะการสร้างอนุสาวรีย์ถือกันว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่สร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น และความเชิดหน้าชูตาของจังหวัด

ลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์แสดงถึงความเป็นสามัญชนได้ชัดเจน เพราะตัวรูปปั้นตั้งอยู่บนเนินดิน ไม่ไค้มีแท่นฐานที่สูงส่งแต่อย่างใด สถานที่ก็อยู่ในต่างจังหวัด อนุสาวรีย์แห่งนี้จึงดูเหมือนรูปปั้นประดับสถานที่ท่องเที่ยว มากกว่าที่จะแสดงให้เห็นความสำคัญของบุคคลที่ถูกสร้าง

อนุสาวรีย์สุนทรภู่ขออนุญาตสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2498 ปีเดียวกับอนุสาวรีย์กรมหลวงราชบุรีรา เป็นช่วงที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มถูกสั่นคลอนอำนาจ การอนุมัติให้มีการสร้างอนุสาวรีย์จึงเป็นการหาเสียงสนับสนุนรัฐบาลได้ในอีกระดับหนึ่ง อนุสาวรีย์ยังมีไค้ดำเนินการแต่อย่างใดก็มีการ เปลี่ยนแปลงรัฐบาล เรื่องไค้ยกเยื่อไปจนถึงปี พ.ศ. 2511 จึงมีการรื้อฟื้นโครงการนี้ขึ้นมาใหม่อีกครั้ง จะเห็นได้ว่าคลอกยุคที่จอมพลสฤษดิ์ ชนระวัชต์ ขึ้นมามีอำนาจอยู่นั้นมิไค้มีการหยิบยกเรื่องขึ้นมาพิจารณาเลย อนุสาวรีย์สำเร็จจุลวงในและเปิดในปี พ.ศ. 2519 ไค้มี นายถวิล สุนทรศารทูล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานในพิธีเปิด รวมเวลาคำเนินการทั้งหมด 21 ปี นับว่าไค้ยกเยื่อยาวนานมาก ทั้งระยะเวลา และผู้เปิด แสงให้เห็นไค้ว่า สามัญชนหรือบุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นรัฐบาลไม่ให้ความสำคัญเลย

อนุสาวรีย์แห่งนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นว่าการสร้างอนุสาวรีย์เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองโดยตรงแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไม่สนใจคอสามัญชนหรือบุคคลสำคัญระดับท้องถิ่น และศิลปินวรรณกรรมเลย

7. อนุสาวรีย์แห่งสุดท้ายที่เกิดขึ้นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ อนุสาวรีย์กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ประดิษฐานอยู่หน้าคึกที่ท่าการรถไฟ โดยลักษณะแล้วจะเห็นว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้คล้ายกับอนุสาวรีย์กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ที่กระทรวงยุติธรรมจะต่างกันก็แค่เพียงกิจการเท่านั้น จึงขอละไว้ที่จะไม่กล่าวในรายละเอียด แต่จะเสริมว่าอนุสาวรีย์แห่งนี้ถูกให้ความสำคัญมาก เช่นเดียวกับอนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์อื่น ๆ เพราะเปิดโดยกษัตริย์และมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องอยู่เป็นประจำจนถึงปัจจุบัน

สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500 - 2506

ในปลายสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เกิดกลุ่มการเมือง 3 กลุ่ม ที่แย่งอำนาจกันคือ กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลุ่มชิน ชูณหงษ์ ร่วมกับเผ่า ศรียานนท์ และกลุ่มสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในช่วงปี พ.ศ. 2498 - 2500 กลุ่มสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลเหนือกลุ่มอื่นทั้งหมด เพราะได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากกองทัพบก ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2500 สฤษดิ์ก็ตั้งตัวเป็นผู้พิชิตความสกปรก นำทหารบุกเข้าขับไล่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ออกไป จากนั้นได้ตั้งรัฐบาลขึ้น 2 ชุด คือ รัฐบาลพจน์ สารสิน และรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ตามลำดับ แต่ด้วยความยุ่งยากทางการเมือง สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงเข้ายึดอำนาจโดยการรัฐประหารตัวเองในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 จากนั้นสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ตั้งตัวเป็นเผด็จการทหารแค่นั้นมา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้ว่าเป็นผู้ปกครองที่มีอำนาจทางการเมืองมากที่สุดนับตั้งแต่สิ้นสุดระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมา ไม่เพียงแต่ในกลุ่มทหารเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงในรัฐสภา วงราชการระดับสูงสุด และระดับกลาง ๆ ทั่วๆ ไป ตลอดเวลาที่มีอำนาจอยู่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้พยายามที่จะวางรากฐานในการพัฒนาประเทศหลายอย่างด้วยกัน เช่น การจัดระบบการศึกษาแห่งชาติ การปรับโครงสร้างการบริหารของรัฐบาล การลดปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เสียชีวิตลงอย่างกระทันหันในปี

พ.ศ. 2506 จอมพลถนอม กิตติขจร จึงขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแทนโคบายนโยบายเดิม จากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์¹

ในค่านอนุสาวรีย์ สมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังมีอำนาจอยู่นั้น มีอนุสาวรีย์เกิดขึ้นเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น และอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้นก็มิได้เป็นอนุสาวรีย์ที่ริเริ่มจากรัฐบาลในสมัยนี้โดยตรงแม้แต่อนุสาวรีย์เดียว จะมีก็แต่อนุสาวรีย์ที่ริเริ่มมาตั้งแต่รัฐบาลก่อนแล้วมาทำให้เสร็จในสมัยนี้ กับอนุสาวรีย์ที่ริเริ่มโดยส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มิได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างอนุสาวรีย์เท่าใดนัก เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศตามนโยบาย และโครงการของคนมากกว่าเป็นประการแรก อีกประการหนึ่งคงเป็นเพราะฐานอำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้นค่อนข้างจะเข้มแข็ง จึงไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องไปหาเสียงสนับสนุนจากประชาชนผ่านการอนุมัติให้มีการสร้างอนุสาวรีย์

มีอนุสาวรีย์อยู่สองแห่งที่แสดงให้เห็นว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และรัฐบาลในสมัยนั้นมิได้ให้ความสำคัญต่อวีรชนสามัญชน และศิลปินรณรงค์คือ อนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจัน และอนุสาวรีย์สุนทรภู่ เพราะอนุสาวรีย์ทั้งสองเป็นอนุสาวรีย์ที่ริเริ่มขึ้นในสมัยเดียวกับอนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช แต่กลับมิได้ยกขึ้นมาพิจารณาหรือดำเนินการต่อเช่นอนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชแต่อย่างใด

ในปลายสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อต้นปี พ.ศ. 2502 นั้น ใ้มีหนังสือเวียนของกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับเรื่องอนุสาวรีย์เกิดขึ้น เป็นหนังสือเวียนที่มีถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด นายเทศมนตรีกรุงเทพฯ และชลบุรี ว่า การสร้างอนุสาวรีย์

¹ เก็บความจาก สุตทัศน์ นำพูลสุขสันต์, "ทหารกับการเมืองไทย," จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2 (มกราคม 2518) : 8 - 9 และทรงยศ แววหงษ์, "ทหารไทย," จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2 (เมษายน 2518) : 51 - 52.

นั้นควรที่จะรายงานมายังกระทรวงมหาดไทย เพื่อขอรับนโยบายจากคณะรัฐมนตรีก่อน มีใช้ดำเนินการโดยลำพัง เพราะอาจเกิดความไม่เหมาะสม และมีผลเสียได้ จกหมาย เวียนคง เป็นผลมาจากความนิยมในการสร้างอนุสาวรีย์ระดับจังหวัด ที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นจน ถึงมีการพยายามที่จะสร้างแข่งกัน เพราะอนุสาวรีย์ถูกมองว่าเป็นตัวสร้างความเจริญ ให้กับจังหวัด และยังเป็นตัวสร้างชื่อเสียงให้กับผู้ว่าราชการจังหวัดอีกทางหนึ่งด้วย การสร้างอนุสาวรีย์ในแง่นี้จึงเป็นเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองของข้าราชการโดย ตรง นอกเหนือจากการพยายามแข่งขันทางการเมืองผ่านอนุสาวรีย์ของข้าราชการแล้ว ในจกหมายเขียนยังสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลที่จะเข้ามาควบคุมแนวทางการสร้างอนุสาวรีย์อีกด้วย

เราสามารถพิจารณาอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาดังต่อไปนี้

1. อนุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี ริเริ่มโดยผู้ว่าราชการจังหวัด และประชาชนชาวจังหวัดลพบุรี การริเริ่มสร้างโดยผู้ว่าราชการจังหวัด นั้นส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับตัวผู้ว่าราชการจังหวัดเอง ซึ่งเป็นผลดี ในการสร้างการยอมรับต่อประชาชนในจังหวัด และยัง เป็นเครื่องมือแสดงความสามารถ ให้ส่วนกลางได้เห็นอีกด้วย ซึ่งอาจจะมีผลต่อเรื่องการเลื่อนตำแหน่งทางราชการได้ การสร้างอนุสาวรีย์ในแง่นี้จึง เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการปกครอง และการเลื่อนตำแหน่ง ทางราชการที่มักจะปรากฏอยู่เสมอ ๆ ในการสร้างอนุสาวรีย์ระดับจังหวัด

อนุสาวรีย์ของพระองค์แสดงลักษณะของกษัตริย์ผู้มีความสำคัญในด้านการสร้าง ความเจริญให้กับประเทศ และการส่งเสริมศิลปวรรณคดีมากกว่าที่จะเป็นกษัตริย์แบบ นักรบ ขนาดอนุสาวรีย์ไม่ใหญ่นักคือ มีขนาดเท่าครึ่งพระองค์จริง แต่แทนฐานยังคง แสดงความเป็นอนุสาวรีย์ได้คือสูงถึง 5 เมตร อนุสาวรีย์ประดิษฐานอยู่บนบริเวณหน้า ศาลากลางจังหวัด ช่วยเน้นความสำคัญได้ก็แต่ก็ยังคงอยู่ในระดับจังหวัดเท่านั้น

อนุสาวรีย์นี้ใช้เวลาดำเนินการทั้งหมด 7 ปี ซึ่งนับว่านานพอสมควรที่เคียว อนุสาวรีย์เปิดเมื่อปี พ.ศ. 2509 โดยรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด ช่วยเสริมความสำคัญแก่อนุสาวรีย์ให้มากยิ่งขึ้น

ถ้าเราพิจารณาโดยรวมทั้งหมดจะเห็นได้ว่าส่วนกลางหรือรัฐบาลจอมพล
 สฤษดิ์ไม่ได้ให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์แห่งนี้มากนัก คงจะเห็นได้จากขนาดของอนุสาวรีย์
 ที่ค่อนข้างเล็ก เมื่อเปรียบเทียบกับอนุสาวรีย์กษัตริย์อื่น ๆ ระยะเวลาดำเนินการก็นาน
 ถึง 7 ปี คือเสร็จหลังจากจอมพลสฤษดิ์ หมดรัชต์ เสียชีวิตไปแล้ว 3 ปี และ ทางจังหวัด
 เป็นฝ่ายที่ดำเนินการกันเอง โดยเฉพาะทางค่านทุนทรัพย์ การไม่ได้ให้ความสำคัญ
 ของรัฐบาลคงเป็นเพราะสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มิได้เป็นกษัตริย์นักรบ อนุสาวรีย์
 ของพระองค์ จึงไม่สามารถที่จะช่วยเสริมความคึกคักแบบทหารนิยมที่เป็นประโยชน์ทาง
 การเมืองแก่รัฐบาลได้ หรือมองในค่านกลับกันได้ว่า รัฐบาลสมัยนั้นก็ส่งเสริมแค่อนุสาวรีย์
 ที่สร้างความคึกคักแบบทหารนิยม หรืออนุสาวรีย์ที่สร้างประโยชน์ทางการเมืองแก่รัฐบาล
 มากกว่าที่จะส่งเสริมอนุสาวรีย์อื่น ๆ

2. อนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งราย จังหวัดเชียงราย วิเริ่มจากข้าราชการ พ่อค้า
 และประชาชนชาวจังหวัดเชียงราย ผู้ริเริ่มในส่วนข้าราชการนั้นก็คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด
 นั้นเองที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้จึง เป็นการสร้างการยอมรับ
 และสร้างชื่อเสียงให้กับตัวผู้ว่าราชการจังหวัดเอง อันจะเป็นผลประโยชน์ในค่านการ
 ปกครอง และการเลื่อนตำแหน่งทางราชการ เช่นเกี่ยวกับการสร้างอนุสาวรีย์สมเด็จพระ
 นารายณ์มหาราชที่เพิ่งกล่าวไป

เนื่องจากพ่อขุนเม็งรายทรงเป็นกษัตริย์ส่วนหัวเมืองในอค์คที่เคยร่วมมื่อกับ
 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช สถาปนาอาณาจักรไทยให้เป็นปึกแผ่นในฐานะพระสหาย การ
 สร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์จึงไม่ขัดกับประวัติศาสตร์ไทย และยังช่วยเสริมสร้าง
 เป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นคัวยระหว่างภาคเหนือ กับส่วนกลางในฐานะที่ผู้นำเคยมีความสามัคคี
 กันมาก่อน การขอสร้างอนุสาวรีย์จึงได้รับการอนุมัติ อย่างไรก็ตามการสร้างยังคงเป็น
 การดำเนินงานของทางจังหวัดเอง เป็นสำคัญ ¹

¹อนุสาวรีย์แห่งนี้ไม่สามารถหาข้อมูลได้ครบถ้วน จึงเป็นการวิเคราะห์อย่าง
 กว้าง ๆ เท่าที่มีข้อมูลปรากฏอยู่ คาดว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่รัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญเช่น
 กันคงจะเห็นได้ว่าทางจังหวัดดำเนินการกันเอง อนุสาวรีย์แห่งนี้จัดได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์
 ที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น

3. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 กรมการรักษากินแค้น ริเริ่มโดยกรมการรักษากินแค้น เมื่อพิจารณาจากยูริ เริ่มจะเห็นได้ว่าการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ เป็นความพยายามที่จะสร้างความสำคัญให้กับกรมของตน เพราะกรมการรักษากินแค้นเป็นองค์การทางทหารที่มีอำนาจ และบทบาทน้อยมาก การสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์ผู้ทรงสถาปนากรมนี้ขึ้น จึงเท่ากับเป็นการย้ำเตือนว่า กรมนี้เป็นกรมที่มีความสำคัญกรมหนึ่งในฐานะที่พระมหากษัตริย์ทรง เป็นผู้สถาปนาขึ้น

โดยลักษณะของอนุสาวรีย์ เป็นพระบรมรูปฉลองพระองค์ชุดจอมพลทหารม้า ประดิษฐานภายในกรมทหาร จึงแสดงความคิดแบบกษัตริย์นิยม และทหารนิยมในเวลาเดียวกัน ขนาดของอนุสาวรีย์ค่อนข้างเล็ก เนื่องจากข้อจำกัดทางค่านสถานที่ทำให้อนุสาวรีย์แห่งนี้ดูไม่สำคัญเท่าที่ควรนัก

รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอนุสาวรีย์เมื่อปี พ.ศ. 2505 และทุกวันที่ 2 พฤศจิกายนของทุกปี จะมีพิธีถวายสักการะและวางพวงมาลา ช่วยเสริมความสำคัญ และเน้นความคึกที่อยู่ในอนุสาวรีย์ให้คำรังสีมา

4. อนุสาวรีย์พระครูบาศรีวิชัย¹ ริเริ่มสร้างโดยข้าราชการ และประชาชนชาวจังหวัดเชียงใหม่ นอกเหนือจากเหตุผลที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว อนุสาวรีย์แห่งนี้ยังแสดงให้เห็นความนิยม และความศรัทธาที่ชาวเชียงใหม่ และชาวภาคเหนือมีต่อพระครูบาศรีวิชัยองค์นี้ เพราะในการริเริ่มนั้นเป็นความต้องการของประชาชน

ลักษณะของอนุสาวรีย์และสถานที่ตั้ง แสดงความเป็นพระนักพัฒนาที่มีความกระตือรือร้นได้ชัดเจน เพราะรูปปั้นเป็นรูปพระที่อยู่ในท่ากำลังก้าวเดิน ตั้งอยู่บริเวณเชิงคอกสุเทพ ซึ่งท่านเป็นผู้ริเริ่มสร้างถนนขึ้นสู่ยอดคอกแห่งนี้ อันเป็นงานที่ยากลำบาก และไม่มีใครกล้าที่จะทำในสมัยนั้น โดยประวัติแล้วพระครูบาศรีวิชัยไม่เป็นที่ยอมรับจากส่วนกลางมากนัก ในสมัยหนึ่งทางการเคยสงสัยว่าท่านเป็นกบฏ เพราะเป็นพระที่ประชาชนในจังหวัดภาคเหนือศรัทธามาก การเกิดอนุสาวรีย์แห่งนี้ขึ้นจึงอาจจะมีผลทางลบคอสวนกลางได้ แต่ที่รัฐบาลอนุมัตินั้นคงเป็นเพราะ เสียงเรียกร้องจากประชาชน

¹ จักได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น

จำนวนมาก และพระครูบาทวีชัยเอง ก็เป็นเพียงพระนักพัฒนาที่ไม่เคยรวบรวมคนขึ้น
 คอค่านส่วนกลางเลย เป็นเพียงแต่ถูกสงสัยเท่านั้น การปฏิเสธที่จะไม่อนุมัติให้มีการ
 กาจไม่เป็นผลคือเสียงสนับสนุนรัฐบาลของชาวภาคเหนือไค้ถึงแม้ว่ารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์
 ชนะรัชต์จะไม่สนใจเสียงสนับสนุนจากประชาชน แต่ในแง่ของความสัมพันธ์ส่วนภูมิภาค
 และการรวมอำนาจของส่วนกลางแล้ว การยอมรับจากประชาชนชาวจังหวัดภาคเหนือ
 จำนวนมากที่ศรัทธาในพระครูบาทวีชัยน่าจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลไค้

สมัยจอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ.2506 - 2516

หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ ไค้เสียชีวิตลงอย่างกระทันหันในปี พ.ศ.
 2506 จอมพลถนอม กิตติขจร ไค้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนในฐานะผู้สืบทอด
 ทอดอำนาจ ทั้งคณะรัฐมนตรี และนโยบายหลักในการบริหารประเทศยังคงยึดคามแบบ
 จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยเฉพาะกับสหรัฐอเมริกา
 ไค้มีความผูกพันกันมากยิ่งขึ้นจนนำไปสู่การ เข้าร่วมสงครามเวียดนาม และการตั้งฐาน
 ทศสหรัฐในไทย ในด้านความสัมพันธ์กับสถาบันกษัตริย์ รัฐบาลสมัยนี้ไค้ใช้สถาบันกษัตริย์
 เป็นตัวสร้างความชอบธรรมให้กับตนเอง ในช่วงนี้สถาบันกษัตริย์จึงได้รับการ เน้นให้
 เก่งขี้ค้ขึ้นมาด้วย อำนาจทางการเมืองของรัฐบาลที่นำโดยจอมพลถนอม กิตติขจร
 และพลเอกประภาส จารุเสถียร ซึ่งสืบทอดมาจากจอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ ยังคงมีความ
 มั่นคงอยู่มาก โดยการเข้าไปคุมตำแหน่งสำคัญในกองทัพบก และข้าราชการพลเรือน
 และยังไค้เข้าไปมีส่วนในธุรกิจขนาดใหญ่อีกด้วย เพื่อเป็นการหารายไค้ส่วนตัว และ
 เพิ่มพูนอำนาจทางการเมืองให้สูงยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ.2511 รัฐบาลทหารไค้พยายาม
 ที่จะใช้ระบบรัฐสภาอีกครั้งภายใต้รัฐธรรมนูญที่จักใหม่ 2 สภา ให้อยู่ไค้เพียง 2 ปี
 ก็ทำการรัฐประหารตัวเอง เพื่อค้ชิงอำนาจกลับเข้าสู่ส่วนกลางอีกครั้ง และยังเป็นการ
 กระชับอำนาจของทหารให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น¹ ช่วงหลังการรัฐประหารตัวเองของ
 จอมพลถนอม กิตติขจร และสภาทางการเมืองที่เป็นแค่กิจการทหารมาตลอด สร้าง
 แรงกดดันให้กับกลุ่มที่ไม่พอใจ โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก และจากเงื่อนไค้

¹ เก็บความจาก ทรงยศ แวหวงษ์, "ทหารไทย", หน้า 52 - 55.

อื่นประกอบกันทำให้เกิดการลุกฮือของนิสิต นักศึกษา และประชาชนเมื่อ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องหมกอำนาจอไป

ทางค่านอนุสาวรีย์แนวใหม่ในการสร้างเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากปลายยุคสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ไ้กล่าวไปแล้ว คงจะเห็นได้ว่า ช่วงระยะเวลาที่จอมพลถนอม กิตติขจร มีอำนาจอยู่นั้น มีการริเริ่มสร้างอนุสาวรีย์ขึ้นกว่า 10 แห่ง แต่อนุสาวรีย์ส่วนใหญ่เป็นการริเริ่มสร้างจากหน่วยงานระดับย่อย และระดับจังหวัดมากกว่าที่จะริเริ่มโดยตรงจากรัฐบาล ปรากฏการณ์ดังกล่าวช่วยเน้นให้เห็นการแข็งขันทางการเมืองของข้าราชการระดับท้องถิ่น ผ่านการสร้างอนุสาวรีย์ไ้ชัดยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามในสมัยนี้อนุสาวรีย์บางแห่งที่ริเริ่มมาตั้งแต่สมัยก่อนแล้ว มาสร้างเสร็จในสมัยนี้ และอนุสาวรีย์ที่เริ่มขึ้นในสมัยนี้กลับไปเสร็จในสมัยหลังค้วย แต่เราจะยกอนุสาวรีย์ที่ไ้มีการริเริ่มดำเนินการอย่างจริงจังในสมัยนี้มาวิเคราะห์ตามลำดับเวลาดังต่อไปนี้

1. อนุสาวรีย์คายนางระจัน¹ จังหวัดสิงห์บุรี การริเริ่มครั้งแรกในปี พ.ศ. 2493 นั้น เป็นการริเริ่มโดยทางอำเภอบางระจัน แต่เรื่องไม่ก้าวหน้า จึงไ้มีการริเริ่มขึ้นใหม่อีกในปี พ.ศ. 2495 โดยนายเพียรศักดิ์ นิสัยสุข สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสิงห์บุรีในสมัยนั้น แต่เรื่องยืคเยื่อไปอีก เพราะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล จนมาถึงปี พ.ศ. 2507 จึงไ้มีการริเริ่มใหม่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อพิจารณาจากผู้ริเริ่ม จะเห็นไ้ว่ามีความเกี่ยวข้องอยู่กับการหาเสียงทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอยู่ไม่น้อย เพราะส่วนหนึ่ง ของเหตุผลในการขอสร้างนั้นเน้นว่า เมื่อคายนและอนุสาวรีย์ไ้รับการสร้างจนเสร็จสมบูรณ์แล้ว จะสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับท้องถิ่น เมื่อเสร็จธุกิจปัญหาใจราษฎรก็จะลดลง การทำให้ท้องถิ่นเจริญยอมเป็นผลไ้โดยตรงกับผู้ริเริ่มที่เป็นทั้งข้าราชการ และนักการเมือง ในแง่ของการหาเสียงสนับสนุนจากประชาชน

ลักษณะของอนุสาวรีย์เป็นรูปวีรชน 11 คน แต่งกายแบบชาวบ้านค้วยกางเกงตัวเคียว มีบ้ายันต์สวมเป็นเสื้อ อยู่ในท่าถืออาวุธที่สร้างขึ้นเอง บางคนถือขวาน เครื่องมือทำมาหากิน และบางคนขี่ควาย ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้แสดงความเป็นสามัญชนใน

¹ จักไ้ว่าเป็นอนุสาวรีย์สามัญชนที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น

ระดับชาวบ้านที่ลุกขึ้นมาต่อสู้ปกป้องดินแดนกินไทยได้อย่างชัดเจน แทนฐานสูง 1.90 เมตร ซึ่งอยู่ในระดับสายตาที่ไม่ต้องเงยหน้ามองก็ช่วยเน้นความเป็นสามัญชนให้ชัดยิ่งขึ้นด้วย สถานที่ตั้งอยู่ที่ค่ายบางระจันซึ่งเป็นสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์จริงในประวัติศาสตร์ มีป้อมค่ายที่สร้างขึ้น บอกเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้ชัด เมื่อพิจารณาโดยรวมทั้งลักษณะและสถานที่ที่จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์นี้แสดงให้เห็นถึงความคิดแบบทหารนิยม และชาตินิยมที่เกิดจากวีรชนสามัญชนเหมือนกับจะบอกเรา ประชาชนควรจะมีความสละเพื่อปกป้องชาติบ้านเมืองดังเช่นวีรชนเหล่านี้ที่ยอมเสียสละแม้ชีวิตเพื่อดินแดนกินไทย อนุสาวรีย์ในแง่นี้จึงมีประโยชน์ต่อส่วนกลาง และรัฐบาลโดยเฉพาะการช่วยเสริมสร้างความคิดแบบทหารนิยมและชาตินิยมให้แก่ประชาชน

ระยะเวลาในการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มจนเปิดอนุสาวรีย์นี้ใช้เวลาจนถึง 26 ปี ระยะเวลาที่ยาวนานเช่นนี้ช่วยชี้ให้เราเห็นได้ว่า รัฐบาลและส่วนกลางไม่ได้ให้ความสำคัญต่ออนุสาวรีย์แห่งนี้เท่าใดนัก ที่เป็นเช่นนี้คงมีสาเหตุมาจากความเป็นสามัญชนของวีรชนเหล่านี้เป็นสำคัญ เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมามีแค่อนุสาวรีย์กษัตริย์ และอนุสาวรีย์ทหารที่เป็นความข้องการของรัฐบาลโดยตรงเท่านั้นที่ถูกให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เมื่อถูกจากเวลาที่รวดเร็วในการดำเนินงาน

อนุสาวรีย์แห่งนี้มาถูกให้ความสำคัญในคอนเบ็คเมื่อปี พ.ศ. 2519 ซึ่งหมกสมัยจอมพลถนอม กิตติขจรไปแล้ว เพราะเปิดโดยกษัตริย์รัชกาลที่ 9 การให้ความสำคัญต่ออนุสาวรีย์แห่งนี้โดยสถาบันกษัตริย์ คงมีสาเหตุมาจากประโยชน์ที่ยังมีอยู่ในอนุสาวรีย์ โดยเฉพาะการปลุกจิตสำนึกของประชาชนให้มีความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง เป็นสำคัญ

2. อนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2508 โดยรัฐบาล¹ ถ้าถูกจากบุรีเริ่มคือ รัฐบาลการสร้างนี่น่าจะเป็นการแสดงความ

¹ เข้าใจว่าคงเป็นความข้องการของผู้มีความจงรักภักดี และทนายทนายสืบเชื้อพระวงศ์มากกว่า เพราะอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นนั้นมีขนาดเล็ก ทั้งยังประดิษฐานอยู่ในมุมที่ไม่เด่นชัดในตอนแรก เพิ่งจะมาย้ายให้เด่นชัดเมื่อปี พ.ศ. 2519 นี้เอง

จงรักภักดีของรัฐบาลที่มีต่อสถาบันกษัตริย์ หรือในอีกแง่หนึ่งการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการเสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรี เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับตัวรัฐบาลเอง ก็คงจะเห็นในจารึกได้ว่า รัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเป็นผู้จัดสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ

พระบรมรูปทรงซุกทหารเรือ ในท่าประทับยืน มีขนาดเท่าพระองค์จริงแทนฐานก็ไม่สูงนัก แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควรนักต่ออนุสาวรีย์แห่งนี้ ยิ่งดูสถานที่ประดิษฐานในตอนแรกที่อยู่หลังโรงละครแห่งชาติแล้วยิ่งเห็นได้ชัด คงเป็นเพราะสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ทรงเป็นทหารเรือมิใช่ทหารบกเช่นรัฐบาล อนุสาวรีย์ของพระองค์จึงไม่สามารถช่วยเสริมความสำคัญให้กับรัฐบาลได้ในปี พ.ศ. 2519 ได้มีการย้ายพระบรมรูปมาประดิษฐานไว้ด้านตะวันออกของโรงละครแห่งชาติเพื่อให้เด่นชัด และเปิดใหม่โดยหม่อมเจ้าวงศานุวัตร เทวกุล ผู้แทนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช อย่างไรก็ตามอนุสาวรีย์แห่งนี้ก็ยังคงไม่คอบมีความสำคัญอยู่ที่ เพราะสถานที่ตั้งยังอยู่ในรั้วของโรงละครแห่งชาติซึ่งอาจสร้างความไขว้เขวให้กับผู้ชมอนุสาวรีย์ได้

โดยตัวอนุสาวรีย์แห่งนี้ยังสะท้อนความคิดแบบกษัตริย์นิยม และทหารนิยมอยู่บ้าง เมื่อดูจากฉลองพระองค์ทหารเรือ และปืนใหญ่ที่ตั้งอยู่ด้านข้างพระบรมรูป 2 กระบอก

3. อนุสาวรีย์พระยาภักดิ์ชุมพล (เจ้าพ่อพระยาแล) ริเริ่มโดยผู้ว่าราชการจังหวัด และประชาชนชาวจังหวัดชัยภูมิ เมื่อพิจารณาจากผู้ริเริ่มที่เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ก็คงจะเข้ากับการวิเคราะห์แบบเคมที่เป็นเรื่องการเมืองของข้าราชการระดับท้องถิ่น

ลักษณะของอนุสาวรีย์เป็นรูปยืนเท่าคนจริง มีแท่นฐานที่ค่อนข้างสูง แสดงให้เห็นความสำคัญที่ประชาชนให้กับเจ้าเมืองคนแรกนี้อย่างมาก สถานที่สร้างอยู่หน้าศาลากลางช่วยเสริมความสำคัญในระดับจังหวัดยิ่งขึ้น เมื่อดูจากประวัติของพระยาภักดิ์ชุมพลแล้วจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้สามารถเสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์และส่วนกลางโดยตรง โดยเฉพาะเรื่องความจงรักภักดี เนื่องจากพระยาภักดิ์ชุมพลถูกประหารโดยเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ เพราะปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกับฝ่ายลาวถึงแม้ว่าจะเป็นคนลาวมาก่อน

¹ จักได้ว่า เป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น

ทุกวันที่ 12 - 20 มกราคมของทุกปี จะมีงานฉลองเป็นประจำซึ่งจัดโดยชาวจังหวัดชัยภูมิเป็นงานฉลองในระดับจังหวัด เมื่อเปรียบเทียบความสำคัญกับการวางพวงมาลาที่เป็นทางการแล้ว จะเห็นได้ว่างานฉลองเช่นนี้เป็นงานรื่นเริงที่ไม่สามารถสร้างความสำคัญ และทำให้ประชาชนคล้อยตามความคึกคึกที่มีอยู่ในอนุสาวรีย์ได้มากเท่ากับพิธีวางพวงมาลาที่เป็นทางการ เพราะความเป็นจริงเป็นจริงที่ต่างกัน

ความสำคัญของอนุสาวรีย์ถ้าพิจารณาโดยรวมแล้ว จะเห็นได้ว่า เป็นอนุสาวรีย์ที่มีความสำคัญในระดับจังหวัดเท่านั้น ขนาดของอนุสาวรีย์เท่าคนจริงนั้น เป็นขนาดที่ค่อนข้างเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับอนุสาวรีย์ทั่วไปโดยเฉลี่ย และการสร้างก็เป็นการดำเนินงานโดยจังหวัดเองเป็นสำคัญ โดยเฉพาะเรื่องทุนแสงเงาให้เห็นได้ในระดับหนึ่งว่ารัฐบาลมิได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่อย่างใดกับอนุสาวรีย์แห่งนี้ แต่โดยอนุสาวรีย์แล้วสามารถสร้างประโยชน์ให้กับส่วนกลางได้

4. อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก จังหวัดอุตรดิตถ์ ริเริ่มครั้งแรกเป็นเสียงเรียกร้องจากประชาชนชาวอุตรดิตถ์ ต่อมาผู้ว่าราชการจังหวัดมีความเห็นพ้องด้วยจึงริเริ่มดำเนินการ เรื่อง ในฐานะตัวแทนของประชาชน การริเริ่มสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ แสงเงาให้เห็นความนิยมของประชาชนที่มีต่อตัวพระยาพิชัยเป็นประการแรก ในคำของ ผู้ว่าราชการจังหวัดคนนอกเหนือไปจาก เรื่องการ เมืองของข้าราชการในระดับท้องถิ่นแล้ว ยังมีเรื่องการพยายามสร้างชื่อเสียงให้กับตัวผู้ว่าราชการจังหวัดเองอีกด้วย คงจะเห็นได้ว่าในจารึกที่แทนฐานอนุสาวรีย์มีการลงชื่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้อย่างเด่นชัดด้วย¹

ลักษณะของอนุสาวรีย์แสดงความเป็นนักรบอย่างชัดเจน เพราะรูปปั้นพระยาพิชัยกำลังถือดาบอยู่ 2 มือ มือหนึ่งดาบหัก แทนฐานสูงประมาณระดับสายตาบงบอกความเป็นสามัญชนได้ก็ เมื่อดูจากประวัติแล้วจะเห็นได้ว่า พระยาพิชัยเป็นสามัญชนที่เข้ามารบราชการกับกษัตริย์ (พระเจ้าตากสินมหาราช) เป็นนักรบที่มีความสามารถ

¹ ที่แทนฐานจารึกไว้ว่า "บรรดาข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนชาวจังหวัดอุตรดิตถ์ ในสมัยที่นายเวทย์ นิจดาวร เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ร่วมกันจัดสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ขึ้น....."

ทั้งยังมีความซื่อสัตย์ต่อเจ้านายสูงด้วย เมื่อพิจารณาโดยรวมอนุสาวรีย์แห่งนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวีรชนสามัญชนโคกคี่แก่ เป็นสามัญชนที่รับราชการอยู่กับรัชกาลที่ 1 พระยา นอกจากนั้นแล้วโดยลักษณะของอนุสาวรีย์ยังแสดงความคิดแบบทหารนิยมไปด้วยในตัว เพราะเป็นท่อนกรบ แต่เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์แห่งนี้อาจจะเป็นผลลบลบการของจักรีไค เนื่องจากพระยาพิชัยถูกประหาร เพราะปฏิเสธที่จะรับราชการอยู่กับรัชกาลที่ 1 ด้วยความจงรักภักดีที่มีต่อพระเจ้าตากสินมหาราช¹

การดำเนินงานตั้งแต่เริ่มจนเปิดอนุสาวรีย์ใช้เวลารวมทั้งหมด 4 ปี นับว่าค่อนข้างจะรวดเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับอนุสาวรีย์วีรชนสามัญชนอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะผู้ว่าราชการจังหวัดคนนี้ให้ความสนใจต่อการสร้างอนุสาวรีย์เป็นพิเศษ คงจะเห็นได้ว่าหลังจากย้ายไปจังหวัดอื่นแล้วยังได้ไปริเริ่มสร้างอนุสาวรีย์บางแห่งขึ้นอีก

อนุสาวรีย์เปิดโดยนายพวง สุวรรณรัฐ ปลัดกระทรวงมหาดไทย สะท้อนให้เห็นว่าส่วนกลางมิได้ให้ความสำคัญต่ออนุสาวรีย์แห่งนี้เท่าไรนัก เพราะผู้เปิดเป็นเพียงสามัญชนที่มีตำแหน่งหน้าที่ทางราชการเท่านั้น มิใช่เป็นกษัตริย์ หรือผู้มีบทบาทสำคัญทางการเมืองแ่อย่างใด (โปรดเปรียบเทียบกับกรณีของอนุสาวรีย์ท้าวเทพกษัตรีท้าวศรีสุนทร) ปรากฏการณ์เช่นนี้ออกจากจะช่วยย้ำความคิดที่ว่า รัฐบาล หรือส่วนกลางไม่ให้ความสำคัญกับวีรชนสามัญชนแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นความขัดแย้งบางอย่างทางประวัติศาสตร์ได้อีกด้วย

5. อนุสาวรีย์ท้าวเทพกษัตรีท้าวศรีสุนทร ริเริ่มโดยผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต เมื่อพิจารณาจากผู้ริเริ่มจะเห็นว่าเป็นไปตามการวิเคราะห์แบบเดิมคือ เป็นการเมืองของข้าราชการในระดับท้องถิ่นเป็นการแข่งขันกันระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละจังหวัดในการสร้างชื่อเสียงให้กับตน คงจะเห็นได้ว่า ในจารึกที่แท่นฐานอนุสาวรีย์มีชื่อของผู้ว่าราชการจังหวัดคนนั้นบันทึกไว้อย่างเด่นชัดด้วยเช่นกัน

¹พระยาศรีสุนทรราชดิลก "ประวัติพระยาพิชัยคามาหัก (จ้อยหรือทองคำ)."

ที่ระลึกพิธีเปิดอนุสาวรีย์พระยาพิชัยคามาหัก , บรรพต บุญชื่น รวบรวม (กรุงเทพมหานคร : ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2512) หน้า 34.

ลักษณะของอนุสาวรีย์แสดงออกถึงความเป็นนักรบอย่างเด่นชัด เพราะเป็นรูปสตรี 2 คน มือถือดาบจะคอสู้อาศึก ปกป้องบ้านเมือง สถานที่ตั้งอยู่กลางใจเมือง ภูเก็ทช่วยเน้นความสำคัญในระดับจังหวัดได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์ประกอบจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้ นอกจากแสดงความคิดแบบทหารนิยม และชาตินิยมแล้ว ยังช่วยสร้างความจงรักภักดีให้กับสถาปนิกศรัย และส่วนกลางอีกด้วย เพราะท้าวเทพกษัตรีและท้าวศรีสุนทรถึงแม้ว่า จะเป็นสตรีแต่ก็มีความเสียสละอย่างสูงในการต่อสู้เพื่อปกป้องชาติบ้านเมืองด้วย ความจงรักภักดี

รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอนุสาวรีย์ ช่วยเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้นให้กับอนุสาวรีย์แห่งนี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นวีรชนสามัญชนก็ตาม ที่มีการให้ความสำคัญในการเปิดนั้นคงเป็นเพราะ อนุสาวรีย์แห่งนี้สามารถสร้างประโยชน์ทางการเมืองให้กับส่วนกลาง และสถาปนิกศรัยได้เมื่อกูจากลักษณะของอนุสาวรีย์ที่กล่าวมา

พิธีกรรมประจำปี เป็นงานฉลองในระดับจังหวัด คล้ายกับงานวัด เช่น งานฉลองอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก หรืออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ยังคงเล่นบทบาทการพยายามหลอหลอมกลมเกลียวประชาชน ในระดับจังหวัดอยู่ ถึงแม้ว่าจะไม่มีความเข้มข้นหรือความจริงจัง เช่น พิธีวางพวงมาลาอย่างเป็นทางการก็ตาม

6. อนุสาวรีย์กรมพระยาไกรราชานุภาพ หน้ากระทรวงมหาดไทย ริเริ่มโดยข้าราชการกระทรวงมหาดไทย เมื่อพิจารณาจากบุรีริเริ่มจะเห็นได้ว่าอนุสาวรีย์แห่งนี้คล้ายกับอนุสาวรีย์กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ที่หน้ากระทรวงยุติธรรม ในแง่ที่เป็นการริเริ่มของข้าราชการในระดับกระทรวงเช่นกัน กลุ่มข้าราชการในระดับกระทรวงก็คือกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มหนึ่งในระบบราชการ การสร้างอนุสาวรีย์ผู้มีความสำคัญในกระทรวงของตน เทียบกับเป็นการสร้างความสำคัญ และการเสริมบทบาทให้กับกลุ่มตนโดยตรง เพราะบุคคลที่ถูกสร้าง เป็นอนุสาวรีย์ก็คือตัวแทนของกลุ่มนั่นเอง นอกเหนือจากการพยายามสร้างความสำคัญให้กับกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นข้าราชการมหาดไทยแล้ว การสร้างอนุสาวรีย์ยังเป็นเรื่องการเมืองระดับกระทรวงด้วยในค่านการแข่งขัน การสร้างความสำคัญ และการเสริมบทบาทให้กับกระทรวงของตน ดังจะเห็นได้ว่า กระทรวง และหน่วยงานต่าง ๆ พยายาม ที่จะริเริ่มการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลที่มีความสำคัญในกิจการ

ของคนเพิ่มมากขึ้น การสร้างอนุสาวรีย์ในแง่นี้ จึงเป็นเรื่องการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นข้าราชการในระดับกระทรวง

ลักษณะของอนุสาวรีย์เป็นพระรูปสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ประทับนั่งบนแท่นสูง ในชุกษณาม่วง ทรงถือไม้เท้า แสดงความเป็นผู้ที่มีความฉลาด สุขุม และนิยมความเป็นไทยแท้จากฉลองพระองค์ม่วง สถานที่ตั้งขบถบอกว่า พระองค์เป็นผู้มีความสำคัญต่อกระทรวงนี้ แทนฐานคอนข้างจะต่ำเนื่องจากข้อจำกัดทางค่านสถานที่ทำให้ความสำคัญของอนุสาวรีย์น้อยกว่าอนุสาวรีย์กรมหลวงราชบุรีวรา ที่หน้ากระทรวงยุติธรรม อย่างไรก็ตามอนุสาวรีย์แห่งนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า พระบรมวงศานุวงศ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นผู้มีความสำคัญทางการเมือง และการบริหารประเทศ เช่นเดียวกับอนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์อื่นที่ประดิษฐานตามกระทรวง และหน่วยงานต่าง ๆ

อนุสาวรีย์ดำเนินการเพียงปีเดียว และมีรัชกาลที่ 9 เป็นผู้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด ช่วยเน้นให้เห็นว่า พระองค์เป็นบุคคลที่ถูกต้องให้ความสำคัญ และเป็นที่ยอมรับของส่วนกลาง อนุสาวรีย์ของพระองค์ช่วยเสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ในทางอ้อมด้วย เพราะบุคคลที่สร้างประโยชน์ และมีความสำคัญต่อประเทศเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ในราชวงศ์จักรี

7. อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จักรพรรดิอานันทมหิดล ริเริ่มโดยผู้ว่าราชการจังหวัด และประชาชนชาวอยุธยา ถ้าพิจารณาจากผู้ริเริ่มจะเห็นได้ว่าเป็นการเมืองของข้าราชการในระดับท้องถิ่น คั้งที่โคกกล่าวไว้แล้ว ในการวิเคราะห์อนุสาวรีย์ที่ริเริ่มโดยผู้ว่าราชการจังหวัดสมัยก่อนหน้านั้น จึงจะไม่ขอวิเคราะห์ซ้ำ

ลักษณะของอนุสาวรีย์แสดงความ เป็นกษัตริย์อย่างชัดเจนจากฉลองพระองค์ และแท่นที่สูง และมีโซ่เป็นกษัตริย์นักรบ เพราะพระบรมรูปประทับยืนในท่าทางที่สงบบ อนุสาวรีย์มีขนาดเท่าครึ่งพระองค์จริง เป็นขนาดที่ค่อนข้างเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับอนุสาวรีย์กษัตริย์อื่น ๆ รวมทั้งทางจังหวัดเป็นผู้ริเริ่มกันเอง แสดงให้เห็นว่ารัฐบาล และส่วนกลางมิได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควรนักต่อพระองค์ คงมีสาเหตุมาจากการที่ส่วนกลางไม่สามารถหาประโยชน์ทางการเมืองโดยตรงได้จากอนุสาวรีย์แห่งนี้ เพราะพระองค์เป็นกษัตริย์

สมัยอยุธยาไม่สามารถสืบความสำคัญมาถึงกษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบันได้เป็นประการแรก และอีกประการหนึ่ง พระองค์มิได้เป็นกษัตริย์ที่มีบทบาทเคนทางการทหาร เช่นสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จึงไม่สามารถเสริมความคึกคักทางนิคม ที่เป็นประโยชน์กับรัฐบาลทหารได้เช่นกัน ทำให้การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นเพียงงานระคับจังหวัด ที่ส่วนท้องถิ่นเริ่มกันเองเท่านั้น

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า รัฐบาลพยายามที่จะหาประโยชน์จากอนุสาวรีย์แห่งนี้อยู่บ้างเช่นกัน ในเรื่องความคึกเกี่ยวกับความสามัคคี คงจะเห็นได้จากคำกล่าวทอปในพิธีวางศิลาฤกษ์ของจอมพลถนอม กิตติขจร ที่เน้นว่า ช่วงก่อตั้งกรุงศรีอยุธยา มีความสามัคคีควรเป็นแบบอย่าง แต่ช่วงปลายขาดความสามัคคีจึงทำให้เสียบ้านเสียเมือง¹

8. อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช จังหวัดสุโขทัย ริเริ่มโดยประชาชนที่มีความศรัทธาในพระองค์²

ลักษณะของอนุสาวรีย์แสดงถึงความเป็นกษัตริย์ที่ใกล้ชิดกับประชาชน ประทับนั่งบนพระแทมมบัลลังก์ศิลาอาสน์ ซึ่งเป็นแทมประทับที่พระองค์ทรงใช้อบรมสั่งสอนประชาชนอย่างใกล้ชิดเหมือนพ่อกับลูก อนุสาวรีย์แห่งนี้จึงเป็นตัวแทนอย่างหนึ่ง ถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างกษัตริย์และประชาชนที่เกิดขึ้นในสมัยพระองค์ ในค่านของสถานที่ประดิษฐานไม่ได้ช่วยเสริมให้อนุสาวรีย์มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมกลมเกลียวประชาชนแต่อย่างใด เพราะอนุสาวรีย์ประดิษฐานอยู่ที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นชุมชนที่ห่างไกลความเจริญ และมีประชาชนน้อย

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 จนเปิดอนุสาวรีย์เมื่อปี พ.ศ. 2526 นั้น รวมแล้วนานถึง 14 ปีทีเดียว ทั้งสถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ที่ห่างไกลชุมชน และระยะเวลาดำเนินการที่ยืดเยื้อยาวนาน ช่วยสะท้อนให้เห็นว่า

¹ กิตติ ศิริรัตนไชยวงศ์, อนุสาวรีย์สำคัญของไทย, หน้า 22 - 24.

² ผู้ที่ริเริ่มแท้จริงในสมัยหลังไม่สามารถทราบได้ เข้าใจว่าเป็นความต้องการของประชาชนโดยทั่วไปที่มีความศรัทธาในพระองค์ เพราะยกเงินบริจาคเพื่อการนี้มสูงถึง 3 ล้านบาท

รัฐบาลไม่ไ้ให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์แห่งนี้เท่าใดนัก แต่เป็นเพราะเสียงเรียกร้องจากประชาชนพร้อมทั้งเงินบริจาคที่มากถึง 3 ล้านบาท ทำให้รัฐบาลต้องอนุมัติให้ดำเนินการ ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรง เป็นกษัตริย์ที่โบราณเกินไปเป็นประการแรก ประการที่สองลักษณะอนุสาวรีย์พระองค์เน้นไปที่ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าที่จะแสดงพระปรีชาสามารถทางด้านการทหาร สิ่งเหล่านี้จึงไม่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับส่วนกลางได้โดยตรง

9. อนุสาวรีย์พระปฐมบรมชนกแห่งรัชกาลที่ 1 บนไหล่เขาสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี ริเริ่มสร้างโดยผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อพิจารณาจากผู้ริเริ่มจะเห็นได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้สามารถเสริมการวิเคราะห์ที่ผ่านมามาว่า เป็นเรื่องการเมืองของข้าราชการในระดับท้องถิ่นได้ชัดเจนยิ่ง เพราะว่าคุณวราขการจังหวัดคนนี้เป็นผู้ที่เคยดำเนินงานการสร้างอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก ที่จังหวัดอุตรดิตถ์จนสำเร็จ ลุล่วง และมีชื่อจารึกไว้ที่ฐานอนุสาวรีย์มาก่อน

ลักษณะของอนุสาวรีย์คล้ายกับอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 1 ที่เชิงสะพานพุทธฯ คือ แสดงลักษณะแบบกษัตริย์ เพราะเป็นพระปฐมบรมชนกนาถ แก่นนาถ และสถานที่ไม่ช่วยเสริมให้อนุสาวรีย์แห่งนี้เด่นเท่าที่ควรนัก เพราะพระรูปมีขนาดเท่าครึ่งพระองค์จริง ประทับนั่งในซุ้มที่มีหลังคาครอบคล้ายกับศาล และอยู่ในคางจังหวัดค่าย แต่โดยเนื้อหาของอนุสาวรีย์สามารถช่วยเสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรีได้ เพราะทรงเป็นพระปฐมบรมมหาชนกแห่งรัชกาลที่ 1

ระยะเวลาดำเนินการค่อนข้างจะยืดเยื้อพอสมควร เพราะมีการเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัด มาดำเนินการจริงจึงในปี พ.ศ. 2519 - 2522 จึงเสร็จ และทำพิธีเปิดโดยมีรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินทรง เปีกระยะเวลาในการสร้างสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร และรัฐบาลพลเรือนช่วงถัดมาไม่ไ้ให้ความสำคัญนัก เพราะเรื่องยืดเยื้อนานถึง 6 ปี โดยมีไ้มีการดำเนินงานแต่อย่างใด เพิ่งจะมาทำกันอย่างจริงจังในสมัยหลังเท่านั้นเอง แต่พิธีเปิดโดยกษัตริย์นั้น ช่วยชี้ให้เห็นว่าทางสถาบันกษัตริย์ให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์แห่งนี้ เพราะเป็นอนุสาวรีย์ที่สามารถเสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ได้โดยตรง

10. อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหง พญาเม็งราย และพญาางำเมือง (สามกษัตริย์)¹ จังหวัดเชียงใหม่ ริเริ่มโดยนายกเทศมนตรีจังหวัดเชียงใหม่ รองผู้บัญชาการตำรวจเขต 5 และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ ในนามของชาวจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อพิจารณาจากบุรี เริ่มจะเห็นได้ว่านอกจากจะเป็นการสร้างชื่อเสียงและการยอมรับให้กับบุรีเริ่มแล้ว การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ยังเป็นการหาเสียงทางการเมืองด้วย โดยเฉพาะนายกเทศมนตรี และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คงมาจากการเลือกตั้ง

ลักษณะของอนุสาวรีย์แสดงถึงกษัตริย์ในอดีต 3 พระองค์กำลังปรึกษาราชการกันเรื่องการสร้างเมือง ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดของกษัตริย์ไทย(สุโขทัย) กับกษัตริย์ส่วนท้องถิ่นในอดีต ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความสัมพันธ์ และการยอมรับของประชาชนในส่วนท้องถิ่นใหม่ที่อยู่ส่วนกลางได้

ระยะเวลาในการขออนุมัติที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2513 ถึง พ.ศ.2519 นั้น สะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร มิได้ให้ความสนใจเลย คงเป็นเพราะ อนุสาวรีย์แห่งนี้เน้นที่พระยาเม็งรายซึ่งเป็นกษัตริย์ส่วนท้องถิ่นมากเกินไปเป็นประการแรก ประการที่สองเรื่องราวของอนุสาวรีย์เป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ที่โบราณเกินไป ไม่สามารถสร้างประโยชน์โดยตรงให้กับรัฐบาลได้ และประการสุดท้ายลักษณะของอนุสาวรีย์มิได้เน้นความสำคัญทางด้านการทหาร แต่แสดงถึงการสร้างชาติบ้านเมือง อนุสาวรีย์จึงไม่สามารถเสริมความคิดแบบทหารนิยมที่เป็นความต้องการของรัฐบาลได้ เรื่องจึงได้ยืดเยื้อโดยมิได้มีการอนุมัติแต่อย่างใดในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เพิ่งจะมาอนุมัติในสมัยรัฐบาลพลเรือนเมื่อปี พ.ศ.2519 แล้วดำเนินการจนเสร็จ และเปิดเมื่อปี พ.ศ.2526 นี้เอง นับได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์แห่งหนึ่งที่ใช้เวลาค่าเป็นเวลานานมากถึง 13 ปี

11. อนุสาวรีย์พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ กระทรวงพาณิชย์ ริเริ่มโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เมื่อคณาจารย์เริ่มซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มข้าราชการในกระทรวงพาณิชย์ สร้างอนุสาวรีย์ในแห่งนี้ จึงเป็นเรื่องการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นข้าราชการในระดับกระทรวง ทั้งได้วิเคราะห์ไว้แล้วในอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นจากความต้องการของข้าราชการในกระทรวงต่าง ๆ

¹ จัดได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่นเพราะเน้นที่พญาเม็งราย

ลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ แสดงให้เห็นความสำคัญของพระบรมวงศานุวงศ์ที่มคอกระทรวงนี้โคค และยงสะทอนให้เห่นถึงบทยาทของพระบรมวงศานุวงศ์ในรัชกาลที่ 5 ออคควยว มีควมสำคัญทงการเมอง และการบริหารประเทศ เช่นเคียวกับอนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์อื่น ๆ ที่ตั้งอยุ่ตามกระทรวง และหน่วยงานค่าง ๆ อนุสาวรีย์แห่งนี้ยงสามารถเสริมควมสำคัญให้กับสถานันกษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบันในทางอ้อมออคควย ถ้าคูกจากประโยชน์ที่พระบรมวงศานุวงศ์องค์นี้สร้างไว้กับประเทศ

12. อนุสาวรีย์สมเด็จพระบรมราชาชนกกรมหลวงสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิเริ่มโดยอชการบคัมมหาวิทยาลัยในฐานะคัวแทนมหาวิทยาลัย เมือพิจารณาในคานของผูริเริ่มจะเห่นโค้วการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้นอกจากจะเป็นการสร้างควมสำคัญให้กับมหาวิทยาลัยแลวยง เป็นการเทิกทูนสถานันกษัตริย์คัว เพราะกรมหลวงสงขลานครินทร์ทรงเป็นพระบรมชนกนาถในกษัตริย์รัชกาลปัจจุบัน การสร้างควมสำคัญและการเทิกทูนสถานันกษัตริย์นัจจะมีผลทางคานการชยายงานและสร้างควมสำคัญให้กับมหาวิทยาลัยโค

ลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ ถึงแม้วจะไม่มีควมเกี่ยวพันกันโดยตรง เพราะเพียงแค้ชพระนามเป็นชื่อมหาวิทยาลัยเท่านั้น แคอนุสาวรีย์สามารถแสดงควมสำคัญของพระองค์โค และยงมีผลคอกการสร้างควมสำคัญให้กับสถานันกษัตริย์คัว เพราะพระองค์เป็นพระบรมชนกนาถในรัชกาลที่ 9

อนุสาวรีย์แห่งนี้เริ่มขอสร้างในปลายสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ปีพ.ศ.2516 สร้างเสร็จและเปิดในปี พ.ศ.2525 ใชเวลาดังหมคนานถึง 9 ปี แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลในสมัยหลังไมโคให้ควมสำคัญคออนุสาวรีย์แห่งนี้ โดยเฉพาะในช่วงรัฐบาลพลเรือิน พ.ศ.2516 - 2519 มิโคมีการคานงานคอกค่ออยางโค คงเป็นเพราะควมวุ่นวายทางการเมืองเป็นสำคัญ

13. อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จังหวัดจันทบุรี วิเริ่มโดยสมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดจันทบุรี เมือพิจารณาจากผูริเริ่มจะเห่นโค้ว การขอสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการหาเสียงทางการเมืองโดยตรง เช่นเคียวกับอนุสาวรีย์ระดับ

จังหวัดบางแห่งที่ไคว้เคราะห์ไว้แล้ว เพราะนอกจากอนุสาวรีย์จะเป็นเครื่องเชิดหน้าชูตา และเป็นตัวสร้างความเจริญให้กับจังหวัดแล้ว อนุสาวรีย์แห่งนี้ยังเป็นตัวตอบสนองความต้องการของประชาชนจังหวัดจันทบุรี ที่มีความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชอีกด้วย

ลักษณะของอนุสาวรีย์ แสดงให้เห็นถึงความเป็นกษัตริย์นักรบของพระองค์ ใค้อย่างชัดเจน เพราะเป็นพระบรมรูปทรงม้าออกศึก มีทหารองครักษ์ 4 คน ในมือถืออาวุธอยู่ในท่ากำลังจะเข้าต่อสู้ สถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์เป็นสถานที่ที่สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงมีชัยชนะเป็นปฐมก่อนที่จะกู้ชาติได้สำเร็จ จึงช่วยเสริมความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์ และบอกเรื่องราวในประวัติศาสตร์ได้ชัด ถึงแม้ว่าจะอยู่ในต่างจังหวัดก็ตาม เมื่อดูโดยรวมแล้วจะเห็นได้ว่าอนุสาวรีย์แห่งนี้เสริมความสำคัญให้กับพระเจ้าตากสิน และความคึกแบบทหารนิยมไค้โดยตรง

ระยะเวลาดำเนินงานที่นานถึง 8 ปี สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้รัฐบาลไม่ไค้ให้ความสนใจนัก คงเป็นเพราะพระเจ้าตากสินมิใช่กษัตริย์ที่ทางส่วนกลางจะให้ความสำคัญเนื่องจากปัญหาความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ ซึ่งจะเห็นได้ชัดยิ่งขึ้นในกรณีความขัดแย้งเรื่องการใช้ "มหาราช" ต่อท้ายพระนามในอนุสาวรีย์แห่งนี้ จนต้องเสนอเรื่องให้คณะรัฐมนตรีตัดสินใจลงมติ เพราะทางการต้องการให้ใช้พระนามว่าพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี เท่านั้น¹

สมัยรัฐบาลพลเรือน พ.ศ. 2516 - 2519

หลังจากเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร คองหมคอำนาจทางการเมืองไป มีการนำรัฐธรรมนูญมาใช้อีกครั้งในการเลือกตั้ง ยุคนี้จึงเป็นยุคของรัฐบาลพลเรือนที่จัดตั้งขึ้นมาจากรพรรคการเมืองต่าง ๆ ผ่านขบวนการเลือกตั้ง มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลอยู่หลายครา เนื่องจากไม่มีกลุ่มไค้ที่มีอำนาจทางการเมือง เห็นอกกลุ่มอื่นไค้โดยสิ้นเชิง เช่นกลุ่มทหาร ทำให้เกิดการแข่งขันทางการเมืองสูง

¹ เอกสารคณะกรรมการอนุสาวรีย์แห่งชาติ

มีการโคลนล้มเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง อันเป็นลักษณะสามัญชนของรัฐบาลพลเรือนไทย ประกอบกับการให้เสรีภาพกับประชาชนมากขึ้น เนื่องจากถูกปิดกั้นมานาน ก่อให้เกิด การชุมนุมเรียกร้องผลประโยชน์จากกลุ่มต่าง ๆ ที่ไม่มีช่องทางทางการเมืองโดยตรง บ่อยครั้ง ปัจจัยเหล่านี้ทำให้สภาวะทางการเมืองไม่คอยจะมีเสถียรภาพนัก ซึ่งเป็น ปราภฏการณ์โดยทั่วไปของการ เปลี่ยนแปลงทางการเมือง เพื่อให้เป็นประชาธิปไตยใน ช่วงแรก ๆ แลยังไม่ทันครบ 3 ปี กลุ่มทหารก็ไ้รวมตัวกันขึ้นมาทำการรัฐประหารใน ปี พ.ศ. 2519 โดยอ้างถึงความวุ่นวายทางการเมืองโดยเฉพาะจากกลุ่มนักศึกษา ทำให้ การเมืองไทยต้องกลับมาเป็นการปกครองโดยทหารอีกครั้งหนึ่ง

ถึงแม้ว่าสภาวะทางการเมืองจะไม่คอยมีเสถียรภาพ และมีการเปลี่ยนแปลง รัฐบาลบ่อยครั้งก็ตาม ความนิยมในการสร้างอนุสาวรีย์ยังคงขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอยู่ อย่างสม่ำเสมอ ดังจะเห็นได้ว่า ช่วงระยะเวลาเพียง 3 ปีนี้ มีการเสนอสร้างอนุสาวรีย์ และได้รับอนุมัติถึง 7 แห่ง ส่วนใหญ่แล้วเป็นการริเริ่มจากระดับจังหวัด และหน่วยงาน ระดับย่อย สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างอนุสาวรีย์เพื่อผลทางการเมือง เริ่มที่จะขยายตัว ไปตามระดับจังหวัด และส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาตาม ลำดับเวลาต่อไปนี้

1. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 7 หน้ารัฐสภาหลังใหม่ ริเริ่มครั้งแรกสุดในปี พ.ศ. 2494 แต่มิได้มีการดำเนินการแต่อย่างใด ในปี พ.ศ. 2512 ที่มีคำริจะสร้างอาคาร รัฐสภาหลังใหม่ ก็ไ้มีผู้เสนอสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ขึ้นมาอีก แต่เรื่องก็เงียบไป จนปี พ.ศ. 2517 สมาชิกสภานิติบัญญัติจึงไ้เสนอเรื่องนี้ขึ้นมาอีกที่ และไ้มีการดำเนินการ อย่างจริงจัง ถ้าดูจากการเสนอสร้างอนุสาวรีย์ในช่วงแรก ๆ จะเห็นไ้ว่ารัฐบาล ทหารทั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม และจอมพลถนอม กิตติขจร มิไ้ไ้ความสนใจเลยต่อ การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ คงเป็นเพราะรัชกาลที่ 7 เคยมีความขัดแย้งทางการเมือง ในกรณีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และความสำคัญของพระองค์ซึ่ง เน้นมาที่การพระราช ทานรัฐธรรมนูญนั้น ไม่เป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลทหารเลย ทำให้การเสนอสร้างอนุสาวรีย์ ของพระองค์จึงต้องเงียบไปใน 2 ครั้งแรก จะมาประสพผลก็เมื่อรัฐบาลพลเรือนขึ้นมา มีอำนาจเท่านั้น ถ้าพิจารณาจากผู้ริเริ่มซึ่งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ จะเห็นไ้ว่าการ

เสนอสร้างอนุสาวรีย์แห่งนั้นนอกจากจะเป็นการ เทิดทูนสถาบันกษัตริย์ผู้มีบทบาทสำคัญในการ
 แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแล้ว ยังเป็นการ เสริมสร้างความสำเร็จให้กับบทบาทของกลุ่ม
 คนอีกด้วย เพราะอนุสาวรีย์แห่งนี้สามารถเสริมความสำเร็จให้กับผู้ทำงานเกี่ยวข้องอยู่
 กับรัฐสภาได้ การเสนอสร้างอนุสาวรีย์ในแง่หนึ่งจึง เป็นเรื่องของการ เมืองโดยตรง

ลักษณะของอนุสาวรีย์แสดงให้เห็นความสำคัญของกษัตริย์ ราชวงศ์จักรีผู้ทรง
 พระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ปวงชนชาวไทย เพราะพระบรมรูปของพระองค์ทรง
 เกรียงบรมราชชาติยาภิษัตริย์ ประทับนั่งบนพระที่นั่งพุดตาลกาญจนสิงหาสน์ เหมือนครั้ง
 ที่ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญจริง ประกอบด้วยสถานที่ซึ่งเป็นรัฐสภา ช่วยเน้นให้เห็น
 ชัดยิ่งขึ้นถึงความสำคัญของพระองค์ ในฐานะผู้ให้กำเนิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
 ชีปไทย

ระยะเวลาค่าเป็นการนานถึง 7 ปี เนื่องจากช่วงแรกมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล
 พลเรือนหลายครั้ง รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอนุสาวรีย์เมื่อ 10 ธันวาคม
 พ.ศ. 2523 แสดงให้เห็นความสำคัญของพระองค์ไว้ ทุกวันที่ 10 ธันวาคม ของทุกปี
 จะมีพิธีวางพวงมาลาเป็นประจำช่วยย้ำเตือนความสำคัญดังกล่าวของพระองค์ให้ดำรง
 สืบมา คงจะเห็นได้ว่าวันที่ 10 ธันวาคม ก็คือวันพระราชทานรัฐธรรมนูญนั่นเอง

อนุสาวรีย์แห่งนั้นนอกจากจะสร้างประโยชน์ทางการ เมืองให้กับสมาชิกสภา
 นิติบัญญัติ และผู้ทำงานเกี่ยวข้องอยู่กับรัฐสภาแล้ว ยังมีส่วนช่วยเสริมความสำเร็จให้กับ
 สถาบันกษัตริย์ด้วย เพราะพระองค์เป็นกษัตริย์ที่สร้างประโยชน์ให้กับประชาชนโดยการ
 พระราชทานรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยให้แก่ปวงชนชาวไทย

2. อนุสาวรีย์พอชนผาเมือง¹ จังหวัดเพชรบูรณ์ ริเริ่มโดยผู้ว่าราชการจังหวัด
 เพชรบูรณ์ ถ้าพิจารณาในคำของผู้ริเริ่มจะเห็นได้ว่าเขาช่วยการวิเคราะห์แบบเดิม
 คือเป็นเรื่องการสร้างชื่อเสียงให้กับตัวผู้ว่าราชการจังหวัดเอง และยังเป็นเรื่องการ
 เมืองของข้าราชการในระดับท้องถิ่นด้วย

ลักษณะของอนุสาวรีย์เป็นรูปพอชนผาเมือง ประทับยืนอยู่ในซอกของนักรบ
 สมัยโบราณ พระหัตถ์ถือดาบซึ่งลงคืน แสดงถึงความสำเร็จในการศึกสงคราม และความ

¹ จักได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น

ตั้งใจที่จะตั้งบ้านเมือง ณ ดินแดนแห่งนั้น โดยลักษณะของอนุสาวรีย์จึงไม่ได้แสดงความเป็นนักรบเท่าที่ควรนัก ดังจะเห็นได้ว่าช่วงระหว่างดำเนินการนั้นทางกลุ่มทหารในจังหวัดเพชรบูรณ์พยายามที่จะให้ พระรูปอยู่ในท่าที่กำลังออกศึกเพื่อประโยชน์ต่อกลุ่มคน แต่ทางกรมศิลปากรไม่เห็นด้วย ต่อหลังพระรูปก็เลยออกมาในลักษณะเดิม อย่างไรก็ตามลักษณะของอนุสาวรีย์ยังแสดงลักษณะของกษัตริย์นักรบอยู่นั่นเอง ถึงแม้ว่าจะไม่เค้นซักตามความต้องการของกลุ่มทหารก็ตาม¹ สถานที่ตั้งอนุสาวรีย์อยู่ที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นสถานที่ซึ่งสันนิษฐานกันว่า เป็นเมืองรากเดิม ช่วยเพิ่มความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์ได้ เมื่อพิจารณาจากลักษณะสถานที่ตั้ง และประวัติศาสตร์ประกอบกันจะเห็นได้ว่าอนุสาวรีย์แห่งนี้สามารถเสริมความคิดเรื่องความสามัคคี และความคิดแบบทหารนิยมได้ เพราะพอชนผาเมืองเคยร่วมมือกับพอชนป่ากลางท้าวรวบรวมชาวไทยเข้าโจมตีขอมซึ่งตั้งอยู่ที่สุโขทัย แล้วสถาปนาอาณาจักรไทยขึ้นได้สำเร็จ

ขั้นตอนการอนุมัติสามารถสะท้อนให้เห็นทัศนคติความคิดเกี่ยวกับอนุสาวรีย์ของทางการได้ว่า อนุสาวรีย์สามารถเป็นศูนย์รวมพลังของคนไทยได้ เพราะช่วงนั้นเขตจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นเขตที่มีปัญหาการแทรกซึม และความขัดแย้งกับผูกร้ายคอมมิวนิสต์ การเสนอสร้างอนุสาวรีย์เพื่อการนี้จึงได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาล

ระยะเวลาในการดำเนินงานค่อนข้างจะล่าช้า เนื่องจากรัฐบาลพลเรือนไม่ให้ความสำคัญมากนักกับอนุสาวรีย์แห่งนี้ คงมีสาเหตุมาจากความไม่สนใจต่อการสร้างอนุสาวรีย์ของรัฐบาล และการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง เป็นประการแรก ประการที่สองพอชนผาเมืองตรงเป็นกษัตริย์ส่วนท้องถิ่นที่โบราณเกินไป ไม่สามารถสร้างประโยชน์โดยตรงให้กับรัฐบาลได้ ประการสุดท้ายคือ อนุสาวรีย์แสดงความคิดแบบทหารมากกว่าที่จะสร้างความสำคัญให้กับประชาชนไทย ซึ่งเป็นความต้องการของรัฐบาลพลเรือน ดังจะเห็นได้ว่าอนุสาวรีย์แห่งนี้สำเร็จลุล่วงในสมัยที่ทหารขึ้นมาใช้อำนาจทางการเมืองแล้ว

3. อนุสาวรีย์วีรกรรมพลเรือน ทหาร ตำรวจ ทูตต่าง วิเริ่มโดยนายอำเภอ

¹ เอกสารคณะกรรมการอนุสาวรีย์แห่งชาติ

ทุ่งช้าง อนุสาวรีย์แห่งนี้นอกจากจะสร้างความสำเร็จให้กับทางอำเภอแล้ว ยังช่วยเสริมบทบาทให้กับนายอำเภอผู้ริเริ่มอีกด้วย ซึ่งเป็นผลประโยชน์ต่อการสร้างการยอมรับและการเลื่อนตำแหน่งทางราชการต่อไป การเสนอสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้จึงเป็นเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองของข้าราชการระดับอำเภอซึ่งคล้ายกับระดับจังหวัดที่ไคว้เคราะห้ไว้แล้ว

ลักษณะของอนุสาวรีย์เป็นรูปวีรชนพลเรือน ทหาร ตำรวจ ถืออาวฐ และถือธงชาติแสดงลักษณะการต่อสู้เพื่อปกป้องชาติบ้านเมือง ซึ่งเป็นเรื่องราวที่มาจากเหตุการณ์จริงในความขัดแย้งกับญกอกการร้ายคอมมิวนิสต์ ที่ทำให้ผู้คนเสียชีวิตไปถึง 309 นาย ในบริเวณทางแถบที่มีการก่อสร้างอนุสาวรีย์ อนุสาวรีย์แห่งนี้ จึงสามารถหล่อหลอมผู้ชมให้เกิดความรู้สึกต่อต้านคอมมิวนิสต์ และเกิดความรู้สึกชาตินิยมได้โดยตรง รวมทั้งยังสามารถเสริมบทบาทให้กับสถาบันทหาร ได้อีก ในฐานะเป็นสถาบันมีบทบาทสำคัญในการสู้รบเพื่อปกป้องชาติบ้านเมือง

อนุสาวรีย์ดำเนินการไคว้รวดเร็วมาก โดยใช้เวลาเพียงปีเดียวเท่านั้น เพราะทางทหารกับทางอำเภอสร้างกันเอง แสดงให้เห็นว่า ทางทหาร และทางอำเภอให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์แห่งนี้มากเป็นพิเศษ เพราะเป็นอนุสาวรีย์ที่ให้ประโยชน์กับทั้งสองฝ่าย

รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอนุสาวรีย์เมื่อปี พ.ศ.2519 ช่วยสะท้อนให้เห็นว่า ทางสถาบันกษัตริย์ให้ความสำคัญกับความคึกนี้เช่นกัน เพราะเป็นอนุสาวรีย์ที่สามารถสร้างความรู้สึกต่อต้านคอมมิวนิสต์ และเรียกร้องให้ประชาชนเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง อันเป็นประโยชน์โดยตรงต่อส่วนกลาง และสถาบันกษัตริย์ได้

4. อนุสาวรีย์กรมพระยาเทววงศ์วโรปการ กระทรวงต่างประเทศ ริเริ่มโดยข้าราชการกระทรวงต่างประเทศ เมื่อพิจารณาจากผู้ริเริ่มจะเห็นได้ว่าการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ช่วยเสริมการวิเคราะห์เรื่องการเมืองของข้าราชการระดับกระทรวงได้ชัดยิ่งขึ้น เพราะอนุสาวรีย์เป็นตัวสร้างความสำคัญให้กับกระทรวง และข้าราชการในกระทรวงโดยตรง การสร้างอนุสาวรีย์ของกระทรวงต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น จึงสะท้อน

ให้เห็นภาพการแข่งขัน และการสร้างความสำคัญให้กับกระทรวงของคนบ้านอนุสาวรีย์
ที่เป็นเรื่องการเมืองกั๊กลาว

ลักษณะของพระรูป ฉลองพระองค์ชุดเสนาบดี ประทับยืน ประดิษฐานหน้า
กระทรวงต่างประเทศ ช่วยบอกฐานะ และความสำคัญของพระองค์ได้ชัดเจน โดยตัว
อนุสาวรีย์สะท้อนให้เห็นบทบาททางด้านการเมือง และการบริหารประเทศของพระบรม
วงศ์วงศ์ในอัคร และยังสามารถเสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบัน
ในทางอ้อมอีกด้วย เช่นเดียวกับอนุสาวรีย์พระบรมวงศ์วงศ์อื่น ๆ ที่วิเคราะห์ไว้แล้ว

5. อนุสาวรีย์พระนางจามเทวี จังหวัดลำพูน ริเริ่มโดยนายสมาน ชมภูเทพ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลำพูน การริเริ่มของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในยุคที่มี
ประชาธิปไตยกำลัง เบิกบานยอมหนีไม่พ้นการหาเสียงทางการเมืองอย่างแน่นอนที่สุด
เช่นเกี่ยวกับการสร้างอนุสาวรีย์ระดับจังหวัดหลาย ๆ แห่งที่ไคว้เคราะห์ไว้แล้ว

ในค่านของบุคคลที่ถูกสร้างคือ พระนางจามเทวี คันทวงศ์จามเทวีแห่งนคร
หริภุญไชย ผู้มีความสามารถทั้งทางการปกครอง และการทะนุบำรุงศาสนาได้แสดงออก
มาในลักษณะของอนุสาวรีย์ คือมือซ้ายถือคฑาซึ่งลงกิน มือขวายืนไปข้างหน้าเล็กน้อย
โดยตัวอนุสาวรีย์จึงให้ความสำคัญไปที่กษัตริย์ส่วนท้องถิ่นที่เคยปกครองดินแดนทางภาค
เหนือให้เจริญรุ่งเรืองในอัคร ถ้ามองจากส่วนกลางอนุสาวรีย์แห่งนี้ไม่สามารถที่จะสร้าง
ประโยชน์ให้กับรัฐบาลได้เลย คงจะเห็นได้จากรยะเวลาในการดำเนินการสร้างอนุสาวรีย์
แห่งนี้ที่ยืดเยื้อถึง 7 ปี แต่ที่รัฐบาลอนุมัติให้สร้างไค้เนั้นคงเป็นเพราะ พระนางจามเทวี
เป็นกษัตริย์ที่อยู่ในสมัยโบราณ และไม่เคยมี่ความขัดแย้งกับกษัตริย์ไทยมาก่อน ทั้งยัง
เป็นกษัตริย์ที่สนใจในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาอีกด้วย จึงไม่ส่งผลเสียให้กับส่วนกลาง
แควอย่างไค้ และการอนุมัติของรัฐบาลยังอาจไค้เสียงสนับสนุนจากชาวภาคเหนือในทาง
อ้อมอีกด้วย

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอนุสาวรีย์ช่วย
เพิ่มความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์ และยังสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อันดีของสถาบันกษัตริย์
กับราชวงศ์ทางเหนืออีกด้วย

¹ ใจไค้ว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น

6. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 หน้าศาลากลาง จังหวัดนครปฐม วิเริ่มโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ในนามของคณะกรรมการลูกเสือจังหวัดนครปฐม ถ้าพิจารณาจากผู้วิเริ่มจะเห็นได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้นอกจากจะเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับตัวผู้ว่าราชการจังหวัดเองแล้ว ยังเป็นการสร้างเสียงสนับสนุนจากกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองกลุ่มสำคัญในระบับจังหวัดอีกด้วย การสร้างอนุสาวรีย์ในแง่จึงเป็นเรื่องการหาผลประโยชน์ทางการเมืองของตัวผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นการเมืองของข้าราชการในระบับท้องถิ่น ที่มีการแข่งขันกันระหว่างจังหวัด กังที่ไคว้เคราะห์ไว้แล้ว ถ้ามองจากค่านของลูกเสือชาวบ้านจะเห็นได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการสร้างความสำคัญให้กับกลุ่มของตนโดยตรง เพราะรัชกาลที่ 6 เป็นกษัตริย์ผู้ทรงสถาปนากิจการนี้ขึ้น โดยลักษณะ และสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจการลูกเสือทั้งสิ้น

นอกเหนือจากลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจการลูกเสือแล้ว อนุสาวรีย์ของพระองค์ยังช่วยเสริมความคิดเรื่องชาติ ศาสน์ กษัตริย์ด้วย เพราะเป็นความคิดที่พระองค์ให้ความสำคัญมาตลอด ซึ่งกลุ่มลูกเสือชาวบ้านก็ได้รับความคิดดังกล่าวมาเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน อนุสาวรีย์แห่งนี้จึงทำหน้าที่หล่อหลอมความคิดดังกล่าวให้กับประชาชนและลูกเสือชาวบ้านโดยตรงซึ่งจะเข้มข้นยิ่งขึ้นในช่วงที่มีพิธีกรรมเกี่ยวกับลูกเสือ

ระยะเวลาในการดำเนินงานนานถึง 7 ปี เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลพลเรือนบ่อยครั้ง และการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ก็เป็นเพียงงานระดับจังหวัดเท่านั้น ประกอบกับความนิยมในการสร้างอนุสาวรีย์ที่ขยายตัวมากขึ้นทำให้กรมศิลปากรผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการสร้างอนุสาวรีย์ ไม่สามารถดำเนินการให้เสร็จในระยะเวลาอันรวดเร็วได้ เรื่องจึงได้ยืดเยื้ออยู่นานถึง 7 ปี

7. อนุสาวรีย์พระศรีพนมมาศ¹ วิเริ่มโดยทางอำเภอแล้วแต่ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าพิจารณาจากผู้วิเริ่มในระบับอำเภอแล้วจะเห็นได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการสร้างผลงานให้กับนายอำเภอโดยตรง นอกจากจะเป็นที่ยอมรับของประชาชนในอำเภอแล้ว ยังเป็นการแสดงความสามารถให้เบื้องบน และส่วนกลางได้

¹ จักไคว้ว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น

เห็นอีกด้วย การสร้างอนุสาวรีย์ในแง่นี้จึง เป็นไปเพื่อการเลื่อนฐานะทางราชการโดย ครอง ซึ่งจัดไว้ว่าเป็นการ เมืองของข้าราชการในระดับท้องถิ่น ดังที่โค้วเคราะห้ไว้แล้ว ในระดับผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นก็ไ้ประโยชน์เช่นกัน ซึ่งจะเป็นไปตามสายงานแบบ ระบบราชการ

โดยลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์แสดงให้เห็นความสำคัญของบุคคลที่ สร้างประโยชน์ในระดับอำเภอ อนุสาวรีย์นี้จึงช่วยเสริมบทบาทของสามัญชนที่ทำประโยชน์ ให้กับส่วนท้องถิ่นโดยตรง

ขั้นตอนการขออนุมัติแสดงให้เห็นว่า ส่วนกลางมิได้ให้ความสำคัญกับสามัญชน ที่ทำประโยชน์ให้กับสังคมเลย ดังจะเห็นได้จากการปฏิเสธที่จะให้มีการสร้างอนุสาวรีย์ แห่งนี้ในครั้งแรก โดยให้เหตุผลว่า พระศรีพนมมาศเป็นบุคคลระดับอำเภอเท่านั้นไม่ สมควรที่จะสร้างเป็นอนุสาวรีย์ และการดำเนินการสร้างกันเองของทางจังหวัดโดยการ ว่าจ้างช่างเอกชน ก็ช่วยชี้ให้เห็นได้ชัดยิ่งขึ้นว่า ส่วนกลางมิได้ให้ความสำคัญเท่าใดนัก ่กับบุคคลสำคัญที่เป็นสามัญชน

อนุสาวรีย์แห่งนี้นอกจากจะเสริมความสำคัญให้กับสามัญชนที่ทำประโยชน์ให้ กับสังคมแล้ว ในขั้นตอนการขออนุมัติยังสะท้อนให้เห็นทัศนะของส่วนกลาง ที่มีต่อบุคคล สำคัญส่วนท้องถิ่นที่เป็นสามัญชนอีกด้วย

สมัยรัฐบาลสมุหทหาร - พลเรือน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 - ปัจจุบัน (พ.ศ.2526)

เมื่อคณะทหารได้รวมตัวกันขึ้นมาทำรัฐประหารในปลายปี พ.ศ.2519 แล้ว การเมืองไทยก็กลับเข้าสู่ยุคเผด็จการทหารในแบบเดิมอีกครั้ง โดยมีนายธานินทร์ กรัยวิเชียรขึ้นมาจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศชั่วคราวก่อน ขบวนการนักศึกษาที่เคยมี บทบาทอย่างมากในช่วงก่อนหน้านี้ได้ถูกกำจัดการปราบปราม ส่วนที่เหลือจึงได้เข้าร่วม คอลูกโป่งกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทางด้านทหารอำนาจที่แท้จริงกลับไม่มี อยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่นสมัยเผด็จการทหารในอดีต แต่ได้กระจัดกระจายอยู่ในกลุ่ม ต่าง ๆ มีการชิงชิงอำนาจกันอยู่ตลอดเวลาภายในกลุ่มทหาร ในปี พ.ศ.2520

คณะทหารที่นำโดยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จึงได้ทำการรัฐประหารใหม่อีกครั้ง และจัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ รวมทั้งจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นด้วย มีการนำรัฐธรรมนูญมาใช้ในการบริหารประเทศอีกครั้ง แต่ยังคงให้ประโยชน์กับกลุ่มทหารอยู่ ดังที่โคได้เรียกกันโดยทั่วไปว่า เป็นยุครัฐธรรมนูญครึ่งใบ รัฐบาลที่เกิดขึ้นในช่วงนี้จึงเป็นรัฐบาลที่ผสมอยู่ระหว่างทหาร และพลเรือนมาตลอด ในสมัยที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีการใช้นโยบายที่ให้เสรีภาพกับประชาชนมากขึ้น ทำให้ความเครียด และความกดดันที่มีอยู่มากหลังการรัฐประหารในช่วงแรกเริ่มผ่อนคลายลง และทำให้สังคมดำรงอยู่ได้จนปัจจุบัน บทบาทของสถาบันกษัตริย์ในช่วงนี้มีค่อนข้างสูง มีการประสานใกล้ชิดกับกลุ่มทหารมากขึ้น อำนาจของกลุ่มทหารเองก็เริ่มที่จะมีการรวมศูนย์ มาอยู่ที่คนกลุ่มเดียว เช่นในอดีตกึ่งกึ่ง

ความคิดเกี่ยวกับการสร้างอนุสาวรีย์ในยุคนี้โคขยายตัว และเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนท้องถิ่น ช่วงระยะเพียง 6 - 7 ปี ที่ผ่านมา สถิติการสร้างอนุสาวรีย์มีสูงขึ้นอย่างมาก เมื่อนับรวมอนุสาวรีย์ที่ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการ โคนั้นมีสูงถึงกว่า 2 เท่า ของอนุสาวรีย์ที่สร้างมาทั้งหมดตลอดระยะเวลา 69 ปีก่อนหน้านี้¹ ส่วนใหญ่ของอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นในสมัยนี้เป็นกรณีเริ่มจากระดับจังหวัดเป็นสำคัญ และไม่ปรากฏว่ามีอนุสาวรีย์ที่ริเริ่มจากรัฐบาลโดยตรงเลยแม้แต่อนุสาวรีย์เดียว การที่รัฐบาลไม่มีความสนใจที่จะสร้างอนุสาวรีย์โดยตัวรัฐบาลเองคงเป็นเพราะ อนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นนั้นมีมากพอแล้วสำหรับความต้องการของรัฐบาล หรือไม่ก็อาจเป็นไปได้ว่า อนุสาวรีย์ที่ริเริ่มจากหน่วยงานต่าง ๆ นั้นรัฐบาลสามารถควบคุมแนวทางให้ตอบสนองความต้องการของรัฐบาลได้ เพราะรัฐบาลเป็นผู้มีอำนาจในการอนุมัติ จึงไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องไปสร้างเองให้ซับซ้อนขึ้นอีก

เหตุที่ทำให้ยุคนี้เป็นยุคที่เกิดอนุสาวรีย์ขึ้นอย่างมากมายจนจัดได้ว่า เป็นยุคแห่งการก่อสร้างอนุสาวรีย์นั้น เราอาจพิจารณามูลเหตุได้ใน 4 ประการคือ 1. การ

¹ ระบุว่าค่ายอนุสาวรีย์แห่งชาติ และคณะกรรมการพิจารณาเกี่ยวกับอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นโดยมติของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2520 นั้น เป็นผลจากปรากฏการณ์ดังกล่าว

เลียนแบบ และการแข่งขันกันสร้างความสำคัญให้กับจังหวัด และหน่วยงานของคนผ่าน
 อนุสาวรีย์ เพราะอนุสาวรีย์ถูกมอง เป็นตัวสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น และสร้างความ
 สำคัญให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ได้ 2. ผู้ริเริ่มสามารถหาประโยชน์ทางการเมืองจาก
 อนุสาวรีย์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัด และ
 กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง ดังที่ไค์วิเคราะห์ไว้แล้วในยุคสมัยก่อนหน้านี้ 3. ขั้นตอน
 การขออนุมัติสร้างสะดวกขึ้น เพราะมีระเบียบและคณะกรรมการพิจารณาเกี่ยวกับเรื่อง
 นี้โดยตรง ไม่ต้องส่งเรื่องตามสายงานขึ้นไปให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาเช่นแต่ก่อน 4. งาน
 สมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี รัฐบาลมีนโยบายให้แต่ละจังหวัดจัดงานฉลองขึ้นพร้อม
 กันทั่วประเทศ แต่ละจังหวัดจึงพยายามที่จะสร้างถาวรวัตถุขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์ ซึ่งส่วนใหญ่
 แล้วจะสร้างเป็นอนุสาวรีย์ เพราะได้ประโยชน์หลายอย่าง ทั้งยังง่ายต่อการขออนุมัติ
 และมีงบประมาณสนับสนุนด้วย

เนื่องจากสมัยนี้เป็นสมัยที่มีอนุสาวรีย์เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก การแยกวิเคราะห์
 อนุสาวรีย์แต่ละแห่ง เช่นที่ไค์ทำมาในยุคสมัยก่อนหน้านี้ จึงเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความ
 ขำขอน และเยินเยอเกินความจำเป็น เพราะมีอนุสาวรีย์หลายแห่งในสมัยนี้เกิดขึ้นจาก
 เหตุผลที่คล้ายกัน และบุคคลที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์ก็เป็นบุคคลคนเดียวกัน ดังนั้นจึง
 จะขอจัดรวมอนุสาวรีย์ที่เป็นบุคคลคนเดียวกัน หรือเป็นเรื่องเดียวกัน และประติมากรรมใน
 สถานที่ซึ่งคล้ายกัน มาวิเคราะห์เป็นแห่งเดียวกัน เพราะบุคคลหรือเรื่องราวที่ถูกสร้าง
 เป็นอนุสาวรีย์ และสถานที่ตั้งอนุสาวรีย์นั้น เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ให้เห็น และยังเป็นกุญแจ
 สำคัญที่สะท้อนให้เห็นความคิดบางอย่างที่ซ่อนอยู่ในอนุสาวรีย์ไค์อีกด้วย ส่วนอนุสาวรีย์
 ที่แตกต่าออกไปจากกลุ่มจะนำมาวิเคราะห์เป็นต่างหาก เช่นที่ไค์ทำมาก่อนหน้านี้

เนื่องจากการริเริ่มสร้างอนุสาวรีย์ในสมัยนี้ มิได้เกิดขึ้นโดยรัฐบาลแม่แค่
 อนุสาวรีย์เดียว ประกอบกับจำนวนอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นนั้นมีจำนวนมาก ระยะเวลาใน
 การดำเนินการสร้างที่สามารถสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์ จึงไม่สามารถ
 ที่จะนำมาชี้วิเคราะห์ให้ใกล้เคียงกับอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ เพราะกรมศิลปากรที่รับผิดชอบ
 ขอบเขตเรื่องการก่อสร้างอนุสาวรีย์โดยตรง ไม่สามารถดำเนินการสร้างอนุสาวรีย์ต่างๆ
 ให้สำเร็จลุล่วงในระยะเวลาอันรวดเร็วได้ จึงทำให้อนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ส่วนใหญ่

แล้วจะมีระยะเวลาดำเนินการที่ค่อนข้างล่าช้า ประกอบกับอนุสาวรีย์ที่ว่าจ้างเอกชนดำเนินการสามารถทำได้รวดเร็วกว่า การใช้ความเร็ว-ช้าของการดำเนินการสร้างอนุสาวรีย์มาวิเคราะห์การให้ความสำคัญของอนุสาวรีย์ จึงอาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ ดังนั้นการวิเคราะห์อนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้จะไม่เน้นเรื่องความเร็ว-ช้าของการดำเนินการมาเป็นปัจจัยสำคัญในการวิเคราะห์ เพียงแต่นำระยะเวลาดำเนินการของอนุสาวรีย์บางแห่งที่แตกต่างเป็นพิเศษจริง ๆ ขึ้นมาเสริมการวิเคราะห์เท่านั้น

1. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ประดิษฐานหน้าศาลากลาง หรือศูนย์ราชการจังหวัด รวมทั้งหมค 23 แห่ง ผู้ริเริ่มเกือบทั้งหมดคือ ผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าพิจารณาจากผู้ริเริ่มที่เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดจะเห็นได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์เป็นการสร้างชื่อเสียงและสร้างการยอมรับจากประชาชนใหม่ต่อตัวผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประการแรก จึงจะเห็นได้ว่า ในจารึกมักปรากฏชื่อผู้ว่าราชการจังหวัดอยู่เสมอ ประการที่สอง การสร้างอนุสาวรีย์ยังเป็นการแสดงความสามาถให้เบื้องบน หรือส่วนกลางได้เห็น อันจะมีผลต่อการเลื่อนขั้นตำแหน่งทางราชการต่อตัวผู้ริเริ่มด้วย โดยเฉพาะการสร้างอนุสาวรีย์ที่เป็นความต้องการของส่วนกลาง ประการที่สาม เมื่อคู่จากประโยชน์ที่ได้รับจากทั้งสองประการที่กล่าวมา จึงเกิดการแข่งขันในระดับจังหวัดดังปรากฏให้เห็นในจำนวนอนุสาวรีย์ที่มีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การแข่งขันดังกล่าวก็คือเรื่องการเมืองของข้าราชการในระดับท้องถิ่นนั่นเอง การสร้างอนุสาวรีย์ในแง่จึงเป็นเรื่องการเมืองโดยตรง ดังที่วิเคราะห์ไว้ข้างแล้ว

ลักษณะของอนุสาวรีย์โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นพระบรมรูปประทับยืน ฉลองพระองค์แบบกษัตริย์สมัยใหม่ เหมือนพระบรมรูปในประสาทพระเทพบิดร ลักษณะของอนุสาวรีย์ก็สะท้อนให้เห็นความสำคัญของพระองค์ในฐานะกษัตริย์ผู้สร้างความสำเร็จและความทันสมัยให้กับประเทศ สถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ของพระองค์คือ บริเวณหน้าศาลากลาง หรือศูนย์ราชการจังหวัด แสดงให้เห็นว่า พระองค์เป็นกษัตริย์ที่ถูกลูกความสำคัญเป็นอย่างมาก¹ เพราะสถานที่ดังกล่าว คือ สถานที่ที่สำคัญ

¹ ถ้ามีการจัดระดับความสำคัญของอนุสาวรีย์ในจังหวัด อนุสาวรีย์ที่มีความสำคัญที่สุดมักจะเป็นอนุสาวรีย์ที่ตั้งอยู่หน้าศาลากลางจังหวัด

ที่สุกในจังหวัด และถ้ามองในอีกด้านหนึ่งจะเห็นได้ว่า ศาลากลางหรือศูนย์ราชการ จังหวัดมีความเกี่ยวข้องกับพระองค์โดยตรง เพราะพระองค์เป็นผู้ริเริ่มการปกครอง ที่รวมศูนย์อำนาจในแบบสมัยใหม่ ซึ่งยังใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน ศาลากลางก็คือสถานที่เพื่อการปกครองแบบนั้นนั่นเอง โดยลักษณะ และสถานที่ที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ นอกจากจะ แสดงให้เห็นความสำคัญของพระองค์แล้ว ยังช่วยเสริมความศรัทธาในกษัตริย์นิยม และการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางอีกด้วย

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องอยู่กับอนุสาวรีย์แห่งนี้ คือ พิธีถวายบังคม และวางพวง มาลา เนื่องในวันคล้ายวันสวรรคต 23 ตุลาคมของทุกปี เป็นพิธีที่เป็นทางการ และ กระทำสืบมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ตั้งแต่ก่อนมีอนุสาวรีย์เลยที่เกี่ยว ก็จะเห็น ได้ว่ามีการสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์หลายแห่งเกิดขึ้นเพื่อการนี้ด้วย พิธีดังกล่าวถือ ได้ว่า เป็นการพยายามที่จะหล่อหลอมอนุชนคนรุ่นหลังให้ตระหนักถึงความสำคัญของ พระองค์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในวันกระทำพิธีดังกล่าวจะมีข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และนักเรียนเข้าร่วมในงานพิธีอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาเสมอ ในหริภุชเวงมามักมี การทำเป็นเครื่องหมาย และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นความสำคัญของพระองค์ สิ่งเหล่านี้ช่วยเป็นตัวบอกเล่า และเป็นตัวเสริมความสำคัญให้กับพระองค์โดยตรง ทั้งยังสะท้อนให้เห็นความพยายามที่จะกล่อมเกล่าประชาชนของทางการอีกด้วย

การให้ความสำคัญต่อพระองค์มาอนุสาวรีย์ และพิธีกรรมดังกล่าว นอกจาก จะสร้างประโยชน์ให้กับส่วนกลางในด้านการรวมศูนย์อำนาจแล้ว ยังช่วยเสริมความ สำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์โดยตรงอีกด้วย

จำนวนอนุสาวรีย์ของพระองค์ที่เกิดขึ้นในยุคนี้ ช่วยสะท้อนให้เห็นว่า ความ พยายามที่ทางการไคร้กระทำมาตลอดนั้นได้เริ่มประสบผลแล้ว เพราะอนุสาวรีย์ที่ทาง จังหวัด และประชาชนเลือกที่จะสร้างนั้น คืออนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 และจำนวนที่มาก เช่นนี้ ยังอาจจะสะท้อนให้เห็นบทบาทของสถาบันกษัตริย์ในทางอ้อมได้อีกด้วย

2. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ประดิษฐาน ณ สถานที่ซึ่งพระองค์เป็นผู้พระราช ทานกำเนิด หรือทรงริเริ่มขึ้น รวม 5 แห่ง เรียงตามลำดับเวลาเริ่มสร้างก่อนหลัง

ดังนี้ 1. โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กรุงเทพฯ 2. สำนักงานใหญ่การประปา นครหลวง บางเขน 3. โรงเรียนเบญจมราชูทิศ นครศรีธรรมราช 4. โรงเรียน นายร้อยพระจุลจอมเกล้า (จปร.) แห่งใหม่ นครนายก และ 5. กรมทหารขนส่ง รักษาพระองค์ บางเขน ผู้ริเริ่มสร้างอนุสาวรีย์ก็คือ ผู้มีบทบาทสำคัญในกิจการนั้น ๆ ถ้าพิจารณาจากผู้ริเริ่มจะเห็นได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์เหล่านั้นนอกจากจะสร้างความ สำคัญให้กับกิจการ และหน่วยงานของคนแล้ว ยังเป็นการเสริมบทบาทความสำคัญให้ กับผู้ริเริ่ม และข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในกิจการนั้น ๆ ด้วย โดยเฉพาะ บุคคลที่ถูกสร้าง เป็นอนุสาวรีย์คือรัชกาลที่ 5 กษัตริย์ซึ่งเป็นที่ยอมรับของทั้งส่วนราชการ และประชาชน ยิ่งช่วยเสริมความมุ่งหมายดังกล่าวให้มากยิ่งขึ้น การสร้างอนุสาวรีย์ใน แง่นี้ จึงเป็นเรื่องการหาผลประโยชน์ทางการ เมืองในทางอ้อม

ลักษณะและที่ตั้งของอนุสาวรีย์ ช่วยเสริมความสำคัญให้กับรัชกาลที่ 5 โดยตรง เพราะนอกจากลักษณะอนุสาวรีย์จะแสดงให้เห็นความเป็นกษัตริย์ที่มีความสำคัญแล้ว โดย สถานที่ตั้งยังช่วยเสริมให้เห็นกิจการที่พระองค์ได้กระทำขึ้นเพื่อการพัฒนาประเทศ และ เพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่อีกด้วย เช่น โรงเรียน ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง การศึกษา และการประปา ที่เป็นเรื่องสาธารณูปโภค เป็นต้น การสร้างความสำคัญ ให้กับพระองค์เท่ากับเป็นการเสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์นั่นเอง สถานที่ ประดิษฐานของพระองค์ที่น่าสนใจที่สุดในกลุ่มนี้คือ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า สถาบันที่ผลิตนายทหารขึ้นมา มีบทบาททางการ เมืองไทยมาตลอด การสร้างอนุสาวรีย์ ในสถาบันแห่งนี้นอกจากจะเป็นการให้ความสำคัญแก่พระองค์ที่ทรงก่อตั้งแล้ว อนุสาวรีย์ ยังได้ทำหน้าที่หล่อหลอมกล่อมเกลานักเรียนนายทหาร เหล่านี้ ให้มีความจงรักภักดีกับ สถาบันกษัตริย์โดยตรงอีกด้วย ¹

¹ จะเห็นถึงความสำคัญของพระองค์ในฐานะตัวแทนของสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์ ปัจจุบันได้ชักยั้งขึ้น ในกรณีที่ถูกกลุ่มกบฏ 1 เมษายน ไปสาบานคน หน้าพระบรมรูปรัชกาล ที่ 5 ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เมื่อได้รับการปล่อยตัว

พิธีกรรมสำคัญที่เกี่ยวกับอนุสาวรีย์ของพระองค์คือ พิธีถวายบังคม และวาง
พวงมาลาอย่างเป็นทางการในวันคล้ายวันสวรรคต 23 ตุลาคมของทุกปี ดังที่ไค้กล่าว
ไว้แล้วนั่นเอง

3. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 บริเวณหน้าศาลากลาง หรือสนามกีฬาจังหวัด
รวมทั้งหมก 6 แห่ง ผู้ริเริ่มส่วนใหญ่คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะตัวแทนของลูกเสือ
ชาวบ้าน การสร้างอนุสาวรีย์เหล่านี้นอกจากจะให้ประโยชน์กับผู้ว่าราชการจังหวัดเช่น
ที่ไค้วิเคราะห์ไปแล้ว ยังช่วยเสริมความสำคัญให้กับกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ซึ่งเป็นกลุ่ม
จัดตั้งทางการเมืองอีกด้วย

ลักษณะของอนุสาวรีย์ส่วนใหญ่จะเป็นพระบรมรูปทรงชุกนายนพลเสื่อป่า โดย
ลักษณะของอนุสาวรีย์จึงให้ความสำคัญไปที่กิจกรรมลูกเสือโดยตรง สถานที่ประดิษฐาน
นอกจากจะเป็นบริเวณหน้าศาลากลางแล้ว ยังประดิษฐานบริเวณสนามกีฬาจังหวัดอีกด้วย
เพราะอนุสาวรีย์ของพระองค์จะคงใช้ในการประกอบพิธีทางลูกเสือ ซึ่งเป็นช่องทาง
หนึ่งของการให้ความสำคัญกับพระองค์ และความศรัทธาที่ซ่อนอยู่ในอนุสาวรีย์ ดังที่ไค้กล่าว
ไว้แล้วว่า ความศรัทธาที่ได้รับการเน้นมากที่สุดของพระองค์คือ ความศรัทธาเรื่องชาติ ศาสน์
กษัตริย์ เป็นความศรัทธาที่ได้รับการสืบทอดโดยลูกเสือชาวบ้านอยู่ในปัจจุบัน อนุสาวรีย์
ของพระองค์ในแง่นี้ จึงเป็นอนุสาวรีย์ที่สามารถสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม และสร้างควม
จงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนได้ โดยเฉพาะกับกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องอยู่กับอนุสาวรีย์ นอกเหนือไปจากพิธีสักการะบูชาในกิจกรรม
ของลูกเสือแล้ว ยังมีพิธีวางพวงมาลาเนื่องในวันคล้ายวันสวรรคตอีกด้วย เป็นพิธีกรรม
ที่เป็นทางการแต่มีความสำคัญรองจากพิธีถวายบังคมวางพวงมาลาอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5
พิธีดังกล่าวนอกจากจะช่วยสะท้อนให้เห็นความพยายามที่จะกล่อมเกลาคำคมคิดของ
ประชาชนผ่านอนุสาวรีย์แล้ว ยังชี้ให้เห็นว่า ความสำคัญของพระองค์ยังได้รับการให้
ความสำคัญอยู่ตลอดมาอีกด้วย

4. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 ประดิษฐาน ณ บริเวณที่พระองค์ทรงพระราชทาน
กำเนิด รวม 3 แห่ง คือ 1. โรงเรียนมหาวชิราวุธ สงขลา 2. กรมทหารราบที่ 11

รักษาพระองค์ บางเช่น และ 3. วชิรพยาบาล สามเสน ผู้ริเริ่มก็คือบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในกิจการดังกล่าว ซึ่งจะคล้ายกับการวิเคราะห์หออุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ในแง่ที่เป็น การสร้างความสำคัญให้กับกิจการของคน และเสริมบทบาทให้กับผู้ริเริ่ม ซึ่งเป็นลักษณะ โดยทั่วไปของการนำอนุสาวรีย์มาไว้สร้างประโยชน์ให้กับกลุ่มคน

ลักษณะของอนุสาวรีย์ส่วนใหญ่จะเป็นพระบรมรูปที่เลียนแบบมาจากสวนลุมพินี แต่มีขนาดเล็กกว่า สถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์อยู่ในบริเวณหน่วยงานที่ขอสร้างมา อนุสาวรีย์ในส่วนนี้จึงช่วยเสริมความสำคัญให้กับพระองค์โดยตรง เพราะสถานที่เหล่านี้ เป็นสถานที่สร้างประโยชน์ให้กับประชาชนโดยส่วนใหญ่ ซึ่งคล้ายกับอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ที่เพิ่งกล่าวไป แต่มีจำนวนน้อยกว่าเท่านั้น

พิธีกรรมที่สร้างความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์ ก็คือพิธีถวายสักการบูชา และ วางพวงมาลา เนื่องในวันคล้ายวันสวรรคตนั่นเอง แต่เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นในหน่วยงาน เป็นสำคัญ บทบาทของอนุสาวรีย์เหล่านี้จึงน้อยกว่าบทบาทของอนุสาวรีย์ที่ประดิษฐานไว้ในที่สาธารณะจริง ๆ

5. อนุสาวรีย์กษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ประดิษฐาน ณ ค่ายทหาร และตำรวจรวม 5 แห่ง ได้แก่ 1. อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ค่ายรามคำแหง สงขลา 2. อนุสาวรีย์กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ระเบียบ 3. อนุสาวรีย์ พระศรีพัชรินทร ค่ายศรีพัชรินทร ขอนแก่น 4. อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ค่ายวชิรปราการ คาก และ 5. อนุสาวรีย์กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ค่ายภาณุรังษี ราชบุรี ผู้ริเริ่มสร้างอนุสาวรีย์เหล่านี้คือ ผู้มีตำแหน่ง เป็นหัวหน้าค่ายทหาร และ คำรวจิในฐานะตัวแทนของข้าราชการในกรม กอง การสร้างอนุสาวรีย์เหล่านี้จึงเป็น เรื่องการพยายามที่จะสร้างความสำคัญให้กับค่ายของตนเอง และยังช่วยเสริมบทบาท ของหัวหน้าค่ายอีกด้วย ที่สามารถริเริ่มสร้างอนุสาวรีย์ที่เป็นความต้องการของหน่วย คนได้ การสร้างอนุสาวรีย์จึงได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

เนื่องจากบุคคลที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์ในกลุ่มนี้มีบุคคลคนเดียวกัน จึงจะ ขอจัดแบ่งวิเคราะห์สิ่งที่แตกต่างกันออกไป เป็นกลุ่มย่อย แต่อย่างไรก็ตามอนุสาวรีย์

ทั้งหมดนี้ประติษฐานอยู่ ณ ค่ายทหาร คำรวจ เนื่องจากมีการใช้พระนาม มาเป็นชื่อค่าย โดยพื้นฐานของความคิดที่เกี่ยวกับอนุสาวรีย์ซึ่งมีอยู่ร่วมกันจึง เป็นเรื่องความคิดทหาร นิยมโดยตรง ในส่วนที่แตกต่างกันนั้นเราสามารถแยกได้เป็น 3 ส่วนตามราชวงศ์ คือ

1. พอซุนรามคำแหงมหาราช เป็นกษัตริย์ไทยโบราณราชวงศ์ พระร่วง แห่งสุโขทัย ความสำคัญของพระองค์ได้รับการ เน้นมากในเรื่องพระปรีชาสามารถทางด้านการทหาร ที่ทรงเคยแผ่อาณาจักรไทยออกไปอย่างกว้างขวาง เป็นอาณาจักรแรกในแหลมทอง อนุสาวรีย์ของพระองค์ จึงสร้างประโยชน์ให้กับความคิดแบบทหารนิยมโดยตรง และยัง เสริมความคิดเรื่องกษัตริย์นิยมจากฐานะของพระองค์ด้วย แต่เป็นการ เสริมความสำคัญ ในทางอ้อมให้กับสถาบันกษัตริย์ในปัจจุบัน
2. อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช เป็น กษัตริย์ที่เค็มมากทางด้านการทหาร อนุสาวรีย์ของพระองค์จึงส่งเสริมความคิดทหาร นิยมโดยตรง แต่โดยพระราชประวัติจะไม่เสริมนักต่อการให้ความสำคัญกับสถาบันกษัตริย์ ในปัจจุบัน เนื่องจากความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ครั้งที่ไคว้เคราะห์ไว้แล้ว
3. อนุสาวรีย์ พระบรมวงศานุวงศ์ในราชวงศ์จักรี 3 แห่ง กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทนั้น พระองค์เค็มมากทางด้านการทหาร เช่นเดียวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ส่วน พระบรมวงศานุวงศ์อีก 2 พระองค์นั้น เกี่ยวข้องในด้านการใช้พระนามเป็นชื่อค่าย มากกว่า แต่อย่างไรก็ตามอนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์ทั้ง 3 แห่ง ช่วยเสริมความ สำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ในปัจจุบันได้โดยตรง เพราะเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ในราชวงศ์ เกี่ยวกัน

สถานที่ตั้งอนุสาวรีย์ยังแสดงให้เห็นว่า อนุสาวรีย์เหล่านี้ได้เล่นบทบาทใน ฐานะตัวหลอมกลมกล่อมเกล้าข้าราชการในค่ายทหาร คำรวจซึ่งเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดอยู่กับอนุสาวรีย์ได้โดยตรง โดยเฉพาะในช่วงที่มีพิธีกรรมเกี่ยวกับอนุสาวรีย์เหล่านี้ซึ่งจัด เป็นประจำทุกปี

6. อนุสาวรีย์กษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ประติษฐาน ณ สถานที่ที่ทรง ก่อกำเนิด หรือทรงมีส่วนในกิจการนั้น ๆ รวม 15 แห่ง ตามลำดับเวลาอันหลังดังนี้

1. อนุสาวรีย์สมเด็จพระปิ่นเกล้า โรงเรียนช่างฝีมือทหาร
2. อนุสาวรีย์เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมไปรษณีย์โทรเลข
3. อนุสาวรีย์เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ วิทยาลัยจักรพงษ์

4. อนุสาวรีย์เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ เพชรบุรี 5. อนุสาวรีย์
กรมพระบรมปรมาณูชิตชินโรส โรงเรียนวัชชีโนรส 6. อนุสาวรีย์สมเด็จพระศรีพัชรินทร
โรงเรียนราชินี 7. อนุสาวรีย์กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ 8. อนุสาวรีย์
พระบรมชนกนาถ และพระราชชนนีในรัชกาลที่ 9 คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
9. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 8 โรงพยาบาลอานันทมหิดล ลพบุรี 10. อนุสาวรีย์เจ้าฟ้า
จักรพงษ์ภูวนาถ กองทัพอากาศ คอนเมือง 11. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 4 สถาบันพระจอม-
เกล้าทั้ง 3 แห่ง 12. อนุสาวรีย์พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์
ศาลาจังหวัดเชียงใหม่ 13. อนุสาวรีย์พระศรีพัชรินทร ศิริราชพยาบาล 14. อนุสาวรีย์
สมเด็จพระศรีพัชรินทร โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ อโยธยา และ 15. อนุสาวรีย์
กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย นนทบุรี บุรีรัมย์สร้าง
อนุสาวรีย์เหล่านี้ ก็คือผู้มีบทบาทสำคัญในหน่วยงาน หรือกิจการต่าง ๆ ในฐานะตัวแทน
ของข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ที่ทำงานอยู่ในหน่วยงาน หรือกิจการนั้น ๆ เมื่อพิจารณา
จากบุรีรัมย์จะเห็นได้ว่า เขาช่ายการวิเคราะห์แบบเดิมที่เป็นเรื่องของการพยายาม
สร้างความสำเร็จให้กับหน่วยงานของตน และสร้างประโยชน์ให้กับบุรีรัมย์ จำนวนการ
สร้างอนุสาวรีย์เหล่านี้สามารถช่วยเสริมการวิเคราะห์ เรื่องการแข่งขันกันสร้างความสำเร็จ
สำคัญในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องการเมืองของข้าราชการในกระทรวง ทบวง กรม
และกองต่าง ๆ ใ้ในอีกส่วนหนึ่งด้วย และยังแสดงให้เห็นว่า การเล่นการเมืองทาง
อ้อมของข้าราชการผ่านการสร้างอนุสาวรีย์ยังคงขยายตัวเพิ่มขึ้นอยู่อย่างสม่ำเสมอ

ลักษณะของอนุสาวรีย์แสดงให้เห็นถึงฐานะของบุคคลที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์
ไค้อย่างดี โดยเฉพาะจากฉลองพระองค์ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นกษัตริย์ และ
เจ้านายชั้นสูง สถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ช่วยแสดงให้เห็นถึงบทบาท และความสำคัญ
ของบุคคลเหล่านี้ให้ชัดยิ่งขึ้น เพราะเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องอยู่กับกิจการอันเป็นสาธารณ
ประโยชน์ ซึ่งประชาชนสามารถมองเห็น และเข้าใจได้ง่าย เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล
หรือกิจการสาธารณูปโภคทั้งหลาย นอกจากความสำคัญจะตกอยู่กับบุคคลเหล่านี้แล้ว
โคยอนุสาวรีย์ยังช่วยเสริมความสำเร็จให้กับสถาบันกษัตริย์ ในทางอ้อมอีกด้วย เพราะ
บุคคลที่ถูกสร้างขึ้นเป็นอนุสาวรีย์ ล้วนแต่เป็นกษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ในราชวงศ์
จักรีอีกด้วย

อนุสาวรีย์เหล่านี้นอกจากจะสะท้อนให้เห็นการขยายตัวในการสร้างอนุสาวรีย์ เพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมืองของข้าราชการแล้ว โดยตัวอนุสาวรีย์ยังสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับกษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ในราชวงศ์จักรีอีกด้วย

7. อนุสาวรีย์กษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์อื่น ๆ นอกเหนือจากที่วิเคราะห์มา

7.1 อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดนครราชสีมา เริ่มต้นโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าจากผู้ริเริ่มจะเห็นได้ว่า เขาขยายการวิเคราะห์แบบเดิมที่เป็นเรื่องการเมืองของข้าราชการในส่วนท้องถิ่น การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ยังช่วยเสริมให้เห็นว่า มีการแข่งขันกันสร้างความสำเร็จให้กับจังหวัด และตัวผู้ริเริ่ม ผ่านการสร้างอนุสาวรีย์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของการแข่งขันทางการเมืองของข้าราชการในส่วนท้องถิ่น

ลักษณะของอนุสาวรีย์เป็นพระบรมรูปประทับยืน อยู่ในอาคารแบบโคม ประดิษฐานบริเวณหน้าศาลาประชาคมหลังเก่า โดยพระราชประวัติที่พระองค์เค้นมากในเรื่องการทหาร ลักษณะของอนุสาวรีย์พระองค์จึงเสริมความคิดแบบทหารนิยมได้โดยตรง นอกเหนือไปจากความเป็นกษัตริย์ของพระองค์ แต่ด้วยเหตุที่พระองค์ไม่เคยมีความเกี่ยวข้องกับจังหวัดนครราชสีมา ก่อน ทำให้สถานที่ประดิษฐานไม่สามารถเสริมความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์พระองค์ได้ ทั้งยังทำเป็นหลังคาครอบเพื่อกันความเข้าใจนิกทางประวัติศาสตร์ ทำให้อนุสาวรีย์แห่งนี้สูญเสียความสำคัญลงไปอีก อย่างไรก็ตามอนุสาวรีย์แห่งนี้ยังสามารถที่จะช่วยเสริมความคิดแบบทหารนิยม และสร้างการยอมรับอำนาจกษัตริย์ส่วนกลางได้ถึงแม้ว่า จะไม่เข้มข้นนักก็ตาม การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้สะท้อนให้เห็นความพยายามของผู้ว่าราชการจังหวัดที่จะสร้างความจงรักภักดีของประชาชนส่วนท้องถิ่นใหม่ต่อส่วนกลางผ่านอนุสาวรีย์ เพื่อสลับปัญหาการแตกแยกทางความคิด และปัญหาชายแดนปัจจุบันอนุสาวรีย์แห่งนี้ยังดำเนินการอยู่

7.2 อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช เขาพิพญา ชลบุรี¹ ลักษณะของ

¹อนุสาวรีย์แห่งนี้มีข้อมูลน้อยมากจึงขอวิเคราะห์เท่าที่มีข้อมูลปรากฏอยู่

อนุสาวรีย์จำลองแบบมาจากวงเวียนใหญ่ นอกจากจะเสริมความคึกแบบทหารนิยมแล้ว ยังแสดงให้เห็นความจงรักภักดีของประชาชนที่มีต่อพระองค์อีกด้วย อนุสาวรีย์แห่งนี้ กำหนดการกันเองโดยว่าจ้างช่างเอกชนเป็นผู้ทำช่วยสะท้อนให้เห็นว่าทางส่วนกลางมี ค่อยให้ความสำคัญกับพระองค์มากนัก

7.3 อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 1 เชียงเขาแก่นจันทร์ จังหวัดราชบุรี ริเริ่มโดย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี โดยบทบาทของบุรีเริ่มจะเห็นได้ว่าการสร้าง อนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการหาเสียงทางการเมืองโดยตรง

ลักษณะของอนุสาวรีย์ เป็นพระบรมรูปฉลองพระองค์แบบนักรบตามชกคิยราช ประเพณีโบราณ แสดงให้เห็นความสำคัญของพระองค์ในฐานะกษัตริย์โคตี่ และมีโชกษัตริย์ ที่มุ่งการทหารโดยตรง เพราะฉลองพระองค์เป็นไปตามพระราชประเพณีโบราณ ทั้ง พระบรมรูปก็อยู่ในท่าประทับยืนสงบนิ่งด้วย ความเด่นของอนุสาวรีย์แห่งนี้จึงเน้นมา ที่ความเป็นกษัตริย์ผู้มีความสุขุมคัมภีรภาพมากกว่า สถานที่ตั้งไม่ได้ช่วยให้อนุสาวรีย์ มีความสำคัญเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด เพราะเป็นต่างจังหวัด และห่างไกลชุมชน แต่ อนุสาวรีย์สามารถสร้างความสำคัญให้กับจังหวัดได้ เพราะพระองค์เป็นกษัตริย์ที่มีความ สำคัญ และเคยเป็นหลวงยกบัตรเมืองราชบุรีมาก่อน แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว อนุสาวรีย์แห่งนี้สามารถที่จะเสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรีได้ เพราะ พระองค์ทรงเป็นปฐมวงศ์ของราชวงศ์จักรี

7.4 อนุสาวรีย์กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ริเริ่มโดย พล.ร.อ.สังข์ ชลอ้อย ในนามของเจ้าอาวาส และสมาคมศิษย์วัดมหาธาตุ ถ้าพิจารณาจากประธานการสร้างอนุสาวรีย์คือ พล.ร.อ.สังข์ ชลอ้อย แล้ว อาจเป็น ไปได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการพยายามของ พล.ร.อ.สังข์ ชลอ้อย ที่จะ หาเสียงสนับสนุนทางการเมืองจากกลุ่มที่มีความจงรักภักดีในพระองค์ เนื่องจากใน ช่วงนั้น (พ.ศ. 2520) คนเองเริ่มที่จะถูกลดบทบาททางการเมืองโดยพวกกลุ่มทหารบก แล้ว หรืออย่างน้อยที่สุดการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ก็สามารถสร้างชื่อเสียง และเสริม ความสำคัญให้กับตนเองได้ การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ยังสะท้อนให้เห็น ความพยายาม

ที่จะให้ความสำคัญกับพระองค์ ของกลุ่มที่มีความจงรักภักดีอีกด้วย เนื่องจากพระองค์ เป็นเจ้านายชั้นสูงที่มีบทบาทสำคัญในการกู้ชาติบ้านเมืองมาก่อน แต่กำลังถูกลืม เนื่องจากความขัดแย้งในประวัติศาสตร์

ลักษณะ และสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ ก็มีความเหมาะสมสอดคล้องกันก็ เพราะพระรูปอยู่ในพระอริยบทที่มุ่งถวายพระชนม์ชีพเป็นพุทธบูชา มุ่งเข้าหาพระศาสนา ประดิษฐานอยู่ภายในบริเวณวัดมหาธาตุฯ โดยลักษณะ และสถานที่จึงแสดงออกมาใน ออกมาในลักษณะของกษัตริย์ผู้ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เช่น พระเจ้าอโศกมหาราช ลักษณะเช่นนี้จึงช่วยลดความขัดแย้งบางอย่างในประวัติศาสตร์ได้ อย่างไรก็ตามโดย ตัวอนุสาวรีย์ยังคงเสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรีอยู่ เพราะพระองค์ เป็นพระอนุชาในรัชกาลที่ 1

ระยะเวลาที่ดำเนินการค่อนข้างจะรวดเร็ว คือใช้เวลาเพียง 2 ปีเท่านั้น เนื่องจากดำเนินการสร้างกันเอง โดยผู้ที่มีความจงรักภักดี สะท้อนให้เห็นว่าทางการ ไม่ได้มีความสนใจนักต่ออนุสาวรีย์แห่งนี้ อนุสาวรีย์เปิดเมื่อปี พ.ศ. 2522 โดยรัชกาลที่ 9 เป็นผู้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดช่วยเพิ่มความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์โดยตรง และ สะท้อนให้เห็นว่าสถาบันกษัตริย์ยังให้ความสำคัญกับพระองค์อยู่บ้าง

7.5 อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 4 บ้านหว่ากอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ริเริ่มโดย ผู้ว่าราชการจังหวัด การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นเรื่องการเมืองของข้าราชการใน ส่วนท้องถิ่น ถ้าพิจารณาจากผู้ริเริ่มที่เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ดังที่ไคว้เคราะห์ไว้แล้ว การสร้างความสำคัญให้กับจังหวัดผ่านการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ริเริ่มในช่วงที่จะมีงาน สมโภชกรุงฯ 200 ปี เพราะมีความสะดวกในขออนุมัติมากขึ้นถึงเหตุผลที่กล่าวไว้แล้ว ในคอนต้นของสมัยนี้

พระบรมรูปประทับนั่ง ประดิษฐานบริเวณบ้านหว่ากอ ช่วยเสริมความสำคัญ ของพระองค์ในฐานะนักปราชญ์ผู้ทรงค่านวณการ เกิดสุริยปราสาทได้อย่างแม่นยำ และ ยังช่วยสะท้อนให้เห็นการรับเอาศิลปวิทยาการของตะวันตกเข้ามาใช้ในประเทศไทยอีก ด้วย อนุสาวรีย์แห่งนี้ถึงแม้ว่าสถานที่จะไม่ใช่มุมชนสำคัญที่จะช่วยเพิ่มความสำคัญให้กับ

อนุสาวรีย์ไค้ แต่โดยตัวอนุสาวรีย์สามารถเสริมความสำคัญให้กับรัชกาลที่ 4 และสถาบัน
กษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบันไค้โดยตรง พระบรมโอรสาธิราชเสด็จพระราชดำเนินทรงวาง
ศิลาฤกษ์เมื่อปี พ.ศ. 2525 ช่วยสะท้อนให้เห็นว่า ทางสถาบันกษัตริย์ไค้ให้ความสำคัญ
ต่อการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้

7.6 อนุสาวรีย์สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ริเริ่มโดยนายอำเภอ
พนมสารคาม ถ้าพิจารณาจากผู้ริเริ่มจะเห็นไค้ว่าการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการสร้าง
ชื่อเสียง และเป็นตัวแสดงความสามารถของนายอำเภอให้ปรากฏ อันจะมีผลต่อการเลื่อน
ตำแหน่งทางราชการ เช่นเดียวกับผู้ว่าราชการจังหวัด แต่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า ซึ่งจัด
เป็นการเมืองของข้าราชการในส่วนท้องถิ่นที่ไค้วิเคราะห้ไว้แล้ว

พระบรมรูปประทับนั่ง ขนาดเท่าพระองค์จริง มีศาลาครอบคล้ายกับศาล
ประติมากรรม เขาหินซ้อน โดยตัวอนุสาวรีย์สามารถเสริมความสำคัญให้กับสถาบัน
กษัตริย์ไค้ แต่เมื่อพิจารณาจากสถานที่ประติมากรรมแล้ว อนุสาวรีย์แห่งนี้ดูจะไม่ค่อยมี
ความสำคัญเท่าไค้นัก เพราะมีลักษณะคล้ายศาล และตั้งอยู่ทางไกลชุมชน

อนุสาวรีย์แห่งนี้รัฐบาลไม่ค่อยไค้ให้ความสำคัญนักคงจะเห็นไค้ว่าดำเนินการ
กันเองโดยอาจ้างช่างเอกชนทำ แต่อย่างไรก็ตามสถาบันกษัตริย์ยังให้ความสำคัญอยู่
เนื่องจากรัชกาลที่ 9 เป็นผู้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดเมื่อปี พ.ศ. 2522

7.7 อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 7 อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ริเริ่มโดย
เทศบาลตำบลหัวหิน ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าพิจารณาจากเทศบาลจะเห็นไค้ว่า
การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นเรื่องการหาเสียงในการเลือกตั้งของผู้บริหารเทศบาล
เพราะอนุสาวรีย์สามารถสร้างประโยชน์และความสำคัญให้กับท้องถิ่นไค้ ถ้ามองใน
ระดับผู้ว่าราชการจังหวัด จะเห็นว่าท่านไค้รับประโยชน์เช่นกัน ทั้งจากส่วนท้องถิ่นและ
ส่วนกลาง เป็นการขอสร้างเนื่องในงานสมโภชกรุงฯ 200 ปี เช่นกัน

อนุสาวรีย์แห่งนี้เพิ่มความสำคัญให้กับพระองค์ในฐานะทรงพัฒนาท้องถิ่นให้
มีความเจริญรุ่งเรือง สถานที่ตั้งอนุสาวรีย์อยู่ที่ตำบลหัวหิน เป็นท้องถิ่นที่เป็นสถานที่

ทองเที่ยว ความสำคัญของอนุสาวรีย์จึงมีไม่มากเท่ากับการประดิษฐาน ณ สถานที่สำคัญทางราชการ อย่างไรก็ตามโดยตัวอนุสาวรีย์สามารถเสริมความสำคัญให้กับสถานันกษัตริย์ได้โดยตรง เช่นเดียวกับอนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์จักรีอื่น ๆ ที่กล่าวไปแล้ว อนุสาวรีย์แห่งนี้ปัจจุบันยังดำเนินการอยู่

8. อนุสาวรีย์กษัตริย์หัวเมือง และเจ้าเมืองส่วนท้องถิ่นรวม 4 แห่ง
 กังต่อไปนี้ 1. อนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งราย หน้าศาลากลางหลังเก่า เชียงใหม่ 2. อนุสาวรีย์เจ้าทิพย์ช้าง (เจ้าพระยาสุลวะฤาชัยสงคราม) ลำปาง 3. อนุสาวรีย์พญาเงี้ยวเมืองพะเยา และ 4. อนุสาวรีย์พระยอกเมืองขวาง กองกัมการ 3 อุดรราชธานี อนุสาวรีย์ 3 แห่งแรกเป็นการริเริ่มโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งจัดได้ว่าเป็นการหาผลประโยชน์ให้กับตัวผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง เพราะอนุสาวรีย์กษัตริย์หัวเมืองเหล่านี้เป็นความต้องการของประชาชน และผู้สืบเชื้อสายที่มีอำนาจอยู่ในส่วนท้องถิ่น การหาผลประโยชน์ดังกล่าวจะเข้าชายการวิเคราะห์แบบเดิมที่เป็นเรื่องการเมืองของข้าราชการในส่วนท้องถิ่น อนุสาวรีย์ที่น่าสนใจที่สุดในกลุ่มนี้คือ อนุสาวรีย์เจ้าทิพย์ช้าง ประมุขวงศ์ของเจ้านายฝ่ายเหนือ เมื่อพิจารณาจากผู้ริเริ่มซึ่งนอกจากจะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง ที่เป็นตัวแทนของเจ้านายฝ่ายเหนือแล้ว ยังมีผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดในภาคเหนือด้วย ที่ร่วมขออนุญาตสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้มา สิ่งนี้ช่วยสะท้อนให้เราเห็นว่าเจ้านายฝ่ายเหนือที่สืบสกุลจากเจ้าทิพย์ช้างนั้น ยังคงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในจังหวัดภาคเหนืออยู่ เพราะสามารถดึงเสียงสนับสนุนของผู้ว่าราชการจังหวัดในภาคเหนือทั้งหมด ให้เข้าร่วมการขออนุญาตสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ได้ ส่วนอนุสาวรีย์พระยอกเมืองขวางนั้นเป็นการริเริ่มของผู้กำกับการ 3 อุดรราชธานี เพื่อสร้างความสำคัญให้กับค่ายและยังเป็นการสร้างชื่อเสียงการยอมรับให้กับตัวผู้ริเริ่มเองอีกด้วย

ลักษณะ และสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ แสดงให้เห็นความสำคัญของเจ้าเมืองส่วนท้องถิ่นได้โดยตรง เพราะเป็นพระรูปเหมือนเจ้าเมือง ทั้งประดิษฐานอยู่ในท้องถิ่นในอดีตแล้ว โดยตัวอนุสาวรีย์ยังช่วยเสริมความสำคัญให้กับผู้สืบทอดเชื้อสายของเจ้าเมืองดังกล่าวได้อีกด้วย ถ้าพิจารณาจากแง่มุมของส่วนกลางจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์เหล่านี้ไม่เกิดประโยชน์กับส่วนกลางเท่าใดนัก ทั้งยังอาจส่งผลในค่านลบด้วย การอนุมัติให้

ให้สร้างอนุสาวรีย์เหล่านี้จึงต้องคำนึงถึงเรื่องในประวัติศาสตร์มาก ถ้าเป็นเจ้าเมืองที่เคยร่วมมือกับส่วนกลางในอดีตมาก่อนก็มักจะได้รับอนุมัติ ก็จะได้เห็นได้จากเหตุผลในการขออนุญาตสร้างอนุสาวรีย์ของเจ้าทิพย์ช้างคนหนึ่งทีกล่าว่า เจ้าทิพย์ช้างเป็นกษัตริย์เชื้อเจ็ดคน ผู้ซึ่งเคยเป็นผู้ครองนครต่าง ๆ ในภาคเหนือด้วยความจริงรักภักดีต่อราชวงศ์จักรีมาก่อน¹ เป็นต้น ถึงแม้ว่าส่วนกลางจะอนุมัติให้มีการสร้างอนุสาวรีย์เหล่านี้ได้ แต่จะเห็นได้ว่า ส่วนกลางพยายามที่จะไม่ให้ความสำคัญต่ออนุสาวรีย์เหล่านี้มากนัก ถ้าพิจารณาจาก 1. อนุสาวรีย์เหล่านี้ทุกแห่งล้วนดำเนินการกันเองโดยเจ้าเมืองเอกชนท่า 2. อนุสาวรีย์พระเจ้าเม็งราย ที่ประชาชนชาวเชียงใหม่ขอสร้างมานั้น ทางกรมให้ชื่อนามว่า พงษ์เม็งราย เพื่อจะได้รู้ว่าเป็นเพียงผู้ปกครองหรือเจ้าเมืองเท่านั้น หรือในกรณีของ อนุสาวรีย์พญาเงี้ยวเมืองครั้งแรกทางการต้องการให้ชื่อนามว่า พญาเงี้ยวเมืองเท่านั้น แต่ตอนหลังได้อนุโลมตามความต้องการของประชาชน เพราะไม่ขัดกับประวัติศาสตร์ และ 3. กรณีการเปิดอนุสาวรีย์เจ้าทิพย์ช้างนั้นครั้งแรกทางเจ้านายฝ่ายเหนือต้องการให้กษัตริย์เป็นผู้เปิด แต่ได้รับการปฏิเสธโดยให้พระบรมโอรสาธิราชฯ เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ตอนหลังทางคณะกรรมการได้เสนอเรื่องขึ้นมาอีก วันเปิดจริงจึงกลายเป็นพระบรมราชินีนาถ เป็นต้น ปรากฏการณ์เหล่านี้ช่วยสะท้อนให้เห็นว่า ส่วนกลางไม่ค่อยจะให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์เจ้าเมืองส่วนท้องถิ่นเท่าใดนัก เพราะอนุสาวรีย์เหล่านี้ไม่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับส่วนกลางได้โดยตรง

9. อนุสาวรีย์ทหารที่เป็นตัวบุคคล รวม 5 แห่ง เรียงตามลำดับเวลาขอสร้างก่อนหลังดังนี้ 1. อนุสาวรีย์จอมพล ป. พิบูลสงคราม ศูนย์การทหารปืนใหญ่ลพบุรี 2. อนุสาวรีย์พลเอกหลวงเสนาณรงค์ ค่ายเสนาณรงค์ สงขลา 3. อนุสาวรีย์จอมพล ป. พิบูลสงคราม นิคมสร้างตนเอง สระบุรี 4. อนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปรานบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และ 5. อนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สวนรัชคานุสรณ์หน้าศาลากลางจังหวัดขอนแก่น อนุสาวรีย์ที่สร้างในค่ายทหารทั้ง 3 แห่งนั้น ริเริ่มโดยผู้มีบัญชาการศูนย์ (หัวหน้าค่าย) แห่งนั้น การสร้างอนุสาวรีย์เหล่านี้นอกจากจะเสริมบทบาทให้กับผู้มีบัญชาการศูนย์แล้ว โดยตัวอนุสาวรีย์ยังสร้างความสำเร็จให้กับค่ายอีกด้วย

¹ เอกสารคณะกรรมการอนุสาวรีย์แห่งชาติ

เพราะบุคคลที่ถูกสร้าง เป็นอนุสาวรีย์นั้น เป็นนายทหารที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารชาติบ้านเมือง และเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีอำนาจทางการเมืองมากที่สุดถึง 2 คน การสร้างอนุสาวรีย์ในค่ายทหารทั้ง 3 แห่งนี้ จึงได้ประโยชน์ทั้งผู้ริเริ่ม และผู้ทำงานอยู่ในค่าย เพราะอนุสาวรีย์สามารถทำให้ค่ายมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ส่วนอนุสาวรีย์อีก 2 แห่งเป็นอนุสาวรีย์ที่มีได้สร้างในค่ายทหาร ทั้งผู้ริเริ่มก็มีโชทหารด้วย เราจะแยกพิจารณาในค่านของบุรีเริ่มได้ดังนี้ อนุสาวรีย์จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่นิคมสร้างตนเอง สระบุรี ริเริ่มโดยนายชลอ ขรรณศิริ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ เป็นความพยายามที่จะสร้างความสำคัญให้กับบทบาทของบุรีเริ่ม และงานทางค่านประชาสัมพันธ์โดยตรง เพราะจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในอดีตเคยเป็นอธิบดีกรมนี้มาก่อน ทั้งยังเป็นบุรีเริ่มสร้างนิคมสร้างตนเองแห่งนี้ขึ้นอีกด้วย การที่ผู้มีอำนาจทางการเมืองในอดีตเคยให้ความสำคัญกับงานเช่นนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า งานทางค่านนี้เป็นงานที่มีความสำคัญ การสร้างอนุสาวรีย์จึงเป็นการย้ำเตือนความสำคัญดังกล่าว ที่จะเกิดขึ้นกับบุรีเริ่ม และงานทางค่านนี้โดยตรง ส่วนอนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่สวนรัชคานุสรณ์ ซอนแก่น นั้น ริเริ่มโดยนายญาติ ไหวคี่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุรินทร์ ร่วมกับเพื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทางภาคอีสาน เมื่อพิจารณาจากบุรีเริ่มจะเห็นได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการพยายามที่จะค้ำนโยบายการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ขึ้นมาที่มีความสำคัญอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สมัยที่ยังมีอำนาจอยู่นั้นเป็นผู้นำคนแรกที่ให้มีการวางแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงแม้จะเห็นได้ว่า ความสำคัญนี้ได้ถูกเสนอขึ้นมาเป็นเหตุผล ในการขอสร้าง และยังมีอยู่ในคำจารึกที่อนุสาวรีย์ด้วย การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้นอกจากจะสร้างผลคือแผนการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เป็นประโยชน์กับบุรีเริ่มโดยตรงแล้ว การสร้างอนุสาวรีย์ยังสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีความจงรักภักดีกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และกลุ่มทหารอีกด้วย ซึ่งทั้งสองส่วนล้วนเป็นประโยชน์ต่อบุรีเริ่มทั้งสิ้น

ลักษณะของอนุสาวรีย์ทุกแห่งนั้น เป็นรูปปั้นเหมือนอยู่ในชุดทหาร เต็มยศทั้งสิ้น โดยลักษณะของอนุสาวรีย์ และประวัติของบุคคลที่สร้าง นอกจากจะเสริมความสำคัญให้

กับบุคคลนั้น ๆ แล้ว ยังช่วยสร้างการยอมรับความคึก ที่จะให้ทหารเข้ามามีบทบาททาง การเมือง และการบริหารประเทศอีกด้วย สถานที่ตั้งอนุสาวรีย์ที่อยู่ในค่ายทหาร ช่วย แสดงให้เห็นความสำคัญของบุคคลที่ถูกสร้างไว้คึก ในฐานะที่เคยมีความสำคัญกับค่าย แต่ อนุสาวรีย์ที่อยู่ในค่ายจะเล่นบทบาทในการกล่อมเกลาคึกในวงแคบ เฉพาะกับข้าราชการ ทหาร หรือผู้มีคามเกี่ยวข้องกับค่ายเท่านั้น อนุสาวรีย์อีก 2 แห่งที่ประดิษฐานในที่ สาธารณะจริง ๆ คึก อนุสาวรีย์จอมพล ป. พิบูลสงคราม หน้านิคมสร้างตนเอง สระบุรี และ อนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สวนรัชคานิสรม์ หน้าศาลากลางจังหวัดขอนแก่น อนุสาวรีย์จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่หน้านิคมสร้างตนเองนี้ โดยสถานที่ที่สามารถเสริม ความสำคัญให้กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม คึกโดยตรง เพราะนิคมสร้างตนเองเกี่ยวข้อง อยู่กับงานประชาสงเคราะห์ที่เป็นงานสร้างความสาสุกให้กับประชาชน ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ริเริ่มขึ้น และสถานที่นี้ยังเป็นสถานที่สาธารณะจริง ๆ อนุสาวรีย์ จึงเล่นบทบาทการหลอหลอมกล่อมเกลาคึกมากกว่าอนุสาวรีย์ที่อยู่ในค่ายทหารทั้ง 3 แห่งที่กล่าวมา อนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สวนรัชคานิสรม์ หน้าศาลากลางจังหวัด ขอนแก่น¹ สถานที่แห่งนี้ถือคึกว่าเป็นสถานที่ซึ่งสำคัญที่สุดในจังหวัด การสร้างอนุสาวรีย์ ไว้ที่นี่ จึง เป็นการเสริมความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์โดยตรง และอนุสาวรีย์ยังสามารถ เล่นบทบาทการหลอหลอมกล่อมเกลาคึกประชาชนคึกในวงกว้างอีกคึก เพราะเป็นสถานที่ สาธารณะ

ขั้นตอนในการขออนุมัติสร้างอนุสาวรีย์เหล่านี้ส่วนใหญ่จะลงเอยคึกด้วยการอนุมัติ เสมอ เพราะมีนายทหารที่มีบทบาททางการเมืองในปัจจุบันคอยให้การสนับสนุนอยู่ คึก จะเห็นคึกจากกรณีของอนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จังหวัดขอนแก่น ครั้งแรก คณะกรรมการอนุสาวรีย์ฯ มีความเห็นวาคึกไม่ควรสร้าง มติในการอนุมัติออกมาอย่าง ไม่เป็นเอกฉันท คึกภายหลังคึกก็ได้รับการอนุมัติให้สร้างคึก เพราะผู้ขอสร้างคึกเสนอ เรื่องนี้ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาโดยตรง นายกรัฐมนตรีจึงมีคำสั่งอนุมัติให้สร้างคึก ถึงแม้วาคึกจะสร้างในบริเวณที่ใกล้เคียงกับอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ก็ตาม² ขั้นตอนการ

¹ ครั้งแรกคณะกรรมการอนุสาวรีย์ฯ ไม่เห็นคึกวาคึกจะให้สร้างขึ้นที่นี่เพราะ ในบริเวณใกล้เคียงมีอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ประดิษฐานอยู่

² เอกสารคณะกรรมการอนุสาวรีย์แห่งชาติ

อนุเมติกังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่า ทหาร เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการ เมืองไทย
ปัจจุบัน

ในขบวนการขึ้นคอนสร้างอนุสาวรีย์ทหารที่เป็นตัวบุคคลเหล่านี้ นอกจากสะท้อน
ให้เห็นการหาผลประโยชน์ทางการเมืองของผู้ริเริ่ม และสะท้อนให้เห็นความสำคัญของ
กลุ่มทหารในการ เมืองไทยแล้ว โดยตัวอนุสาวรีย์ยังช่วยสร้างการยอมรับความคิดที่จะ
ให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง และการบริหารประเทศให้แก่ประชาชนอีกด้วย

10. อนุสาวรีย์เกี่ยวกับเหตุการณ์ความขัดแย้ง รวม 3 แห่ง เรียงตามลำดับ
ดังนี้ 1. อนุสาวรีย์เราสู้¹ อำเภอละหารทราย บุรีรัมย์ 2. อนุสาวรีย์ผู้เสียสละ
พลเรือน ตำรวจ ทหารที่ 33 เขาค้อ เพชรบูรณ์ และ 3. อนุสาวรีย์วีรชนบักตानी² บักตानी
อนุสาวรีย์แห่งแรกริเริ่มโดย กอ.รมน. จังหวัดบุรีรัมย์ ถ้าพิจารณาจากผู้ริเริ่มจะเห็นได้
ว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็น การสร้างประโยชน์ และความสำคัญให้กับโครงการ
ต่อต้านการร่ายคอมมิวนิสต์ของ กอ.รมน. ได้โดยตรง เพราะอนุสาวรีย์เป็นเครื่อง
ยืนยันความสำเร็จของผลงานที่ กอ.รมน. ได้ทำไว้ และยังช่วยเสริมกำลังใจให้กับประชาชน
ที่จะร่วมมือกับ กอ.รมน. อีกด้วยว่า ถ้าเสียชีวิตไปแล้วยังมีคนให้ความสำคัญ หรือสร้าง
อนุสาวรีย์ให้ อนุสาวรีย์เขาค้อ ริเริ่มโดยกองบังคับการผสม พลเรือน ทหาร ตำรวจ
ที่ 33 หน่วยที่ต่อสู้กับกองการร่ายคอมมิวนิสต์ในเขตรอยต่อเพชรบูรณ์ พิษณุโลก การ
สร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้จึง เป็นการสร้างความสำคัญให้กับหน่วยที่ริเริ่มสร้างโดยตรง เพราะ
อนุสาวรีย์สามารถสะท้อนให้เห็นวีรกรรมที่หน่วยนี้ได้ทำขึ้นจนประสบผลสำเร็จ ส่วน
อนุสาวรีย์วีรชนบักตानी ริเริ่มสร้างโดย ผู้ว่าราชการจังหวัด จะเห็นได้ว่า การสร้าง
อนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการพยายามสร้างความสำคัญให้กับจังหวัด และเป็นการสร้างชื่อเสียง
ให้กับตัวผู้ว่าราชการจังหวัดเองด้วย การสร้างอนุสาวรีย์เป็นการสร้างในโอกาสสมโภช
กรุงฯ 200 ปี มากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับวีรชนดังกล่าวโดยตรง เนื่องจากเหตุการณ์
ดังกล่าวเป็น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมานานแล้ว และจะ เป็น เหตุการณ์เกี่ยวที่เกี่ยวกับ
ทางจังหวัด ซึ่งสามารถนำมาใช้ เป็น ข้ออ้างในการสร้างอนุสาวรีย์ได้

¹ชื่อพระราชนิพนธ์

²จักได้ว่า เป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น

ลักษณะของอนุสาวรีย์ เป็นรูปวีรชนกำลังเข้าต่อสู้กับศัตรู ยกเว้นอนุสาวรีย์
เขาคอกที่เป็นรูปสัญลักษณ์แบบสมัยใหม่ สถานที่ตั้งอนุสาวรีย์อยู่ในเขตที่เกิดเหตุการณ์
ความซึกแย้งจริง โดยตัวอนุสาวรีย์จึงมีส่วนเสริมความคิดแบบชาตินิยมได้ เพราะเป็น
เหตุการณ์สู้รบเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินไทย อนุสาวรีย์เราสู้และอนุสาวรีย์เขาคอกนั้น นอกจาก
จะเสริมความคิดแบบทหารนิยมแล้ว ยังมีส่วนสร้างความรู้สึกที่คอกันคอมมิวนิสต์อีกด้วย
เพราะอนุสาวรีย์ทั้งสองเกิดจากความซึกแย้งดังกล่าว ที่ทำให้วีรชนต้องเสียชีวิตไปหลาย
นาย ในเรื่องราวความซึกแย้งเราจะเห็นว่า มีเรื่องการทหาร เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่
ด้วยเสมอ เพราะต้องมีการสู้รบ ดังนั้นในตัวอนุสาวรีย์เหล่านี้ยังช่วยเสริมความสำคัญ
ให้กับกลุ่มทหารอีกด้วย

อนุสาวรีย์ที่เกิดจากเหตุการณ์ความซึกแย้งกับผู้ออกการร้ายคอมมิวนิสต์นั้นจะ
เห็นว่า ส่วนกลางทั้งรัฐบาล และสถาบันกษัตริย์ให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะมีความ
เกี่ยวพันอยู่กับความมั่นคงแห่งชาติ จึงจะเห็นได้จากกรณีอนุสาวรีย์เราสู้ ซึ่งอนุสาวรีย์
รัชกาลที่ 9 เป็นผู้พระราชทานตั้งให้ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี เป็นผู้
บริจาคเงินทุนเริ่มแรก และยังเป็นผู้เปิดอนุสาวรีย์แห่งนี้อีกด้วย สำหรับอนุสาวรีย์เขาคอก
นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์ด้วยพระองค์เอง

11. อนุสาวรีย์บุคคลสำคัญสามัญชน รวม 4 แห่ง เรียงตามลำดับเวลาขอ
สร้างก่อนหลังดังนี้ 1. อนุสาวรีย์เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) โรงเรียน
บดินเดชา 2. อนุสาวรีย์พระครูบาศรีวิชัยลำพูน 3. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี อ่าเภอ
ครบุรี นครราชสีมา และ 4. อนุสาวรีย์พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)
ฉะเชิงเทรา เนื่องจากอนุสาวรีย์สามัญชนเหล่านี้มีความแตกต่างกันมากทั้งผู้ริเริ่มและ
สถานที่สร้างจึงจะขอแยกกล่าวที่ละแห่ง

11.1 อนุสาวรีย์เจ้าพระยาบดินทรเดชา โรงเรียนบดินเดชา ริเริ่ม
โดยคุณหญิงเจือ นครราชสีมา ผู้สืบสกุล และเครือญาติสกุลสิงหเสนี เมื่อพิจารณาจาก
ผู้ริเริ่มจะเห็นได้ว่าการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ เป็นการสร้างความสำคัญให้กับสกุลสิงหเสนี
และผู้สืบสกุลโดยตรง เพราะเจ้าพระยาบดินทรเดชาเป็นต้นสกุล

1 จักได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น

ลักษณะของอนุสาวรีย์แสดงออกมาในลักษณะของทหาร เนื่องจากท่านเคยเป็นทหารมาก่อน แต่สถานที่ตั้งซึ่งเป็นโรงเรียนที่ใช้ नामของท่าน กลับถูกขัดกับลักษณะของอนุสาวรีย์ และไม่ได้เสริมความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์เท่าใดนัก เพราะอนุสาวรีย์ตั้งอยู่ในโรงเรียนซึ่งให้ความรู้สึกว่ามี ความสำคัญระดับโรงเรียนเท่านั้น อย่างไรก็ตามโดยตัวอนุสาวรีย์ยังคงสะท้อนให้เห็นความสำคัญในฐานะทหารนั่นเอง และโดยประวัติ ท่านเป็นผู้รับราชการรับใช้กษัตริย์มาก่อน โดยตัวอนุสาวรีย์จึงมีส่วนในการสร้างความจงรักภักดีให้กับสถาบันกษัตริย์ พระบรมโอรสาธิราชฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดช่วยเพิ่ม ความสำคัญ และสะท้อนให้เห็นว่า ทางสถาบันกษัตริย์ยังเห็นความสำคัญของท่านอยู่

11.2 อนุสาวรีย์ครุฑาศรีวิชัย วัดพระธาตุ 5 กวาง อำเภอลี้ ลำพูน ริเริ่มโดยสมาชิกสภาจังหวัดลำพูน ถ้าดูจากบุรีเริ่มจะเห็นได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการหาเสียงทางการเมือง เพราะบุรีเริ่มนั้นเป็นสมาชิกสภาจังหวัด ที่ต้องมาจากการเลือกตั้ง และพระครุฑาศรีวิชัยเป็นพระที่ประชาชนศรัทธามาก ผู้เริ่มสร้างจึงได้ประโยชน์โดยตรง

ลักษณะอนุสาวรีย์เลียนแบบมาจากอนุสาวรีย์ของท่าน ที่จังหวัดเชียงใหม่ จึงแสดงความสำคัญออกมาในฐานะพระนักพัฒนา ประกอบกับการประดิษฐานภายในวัด ทำให้อนุสาวรีย์คล้ายกับรูปปั้นของพระที่ชาวบ้านสร้างไว้เพื่อเคารพบูชา มากกว่า ความสำคัญของอนุสาวรีย์จึงมีไม่มากเท่ากับที่เชียงใหม่ เพราะที่เชียงใหม่ที่ตั้งอยู่ในที่สาธารณะ

11.3 อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี อำเภอกาบเชิง บุรีรัมย์ นครราชสีมา ริเริ่มโดย นายอำเภอกาบเชิง ถ้าพิจารณาจากบุรีเริ่มจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์นี้สร้างขึ้นเพื่อการสร้างชื่อเสียง และการแสดงความสามารถของนายอำเภอโดยตรง ซึ่งอาจมีผลต่อการเลื่อนตำแหน่งทางราชการ โดยการสร้างความสำคัญให้กับอำเภอ ผ่านการสร้างอนุสาวรีย์

ลักษณะของอนุสาวรีย์เลียนแบบมาจากอนุสาวรีย์ในตัวจังหวัด ความคิด

ที่แสดงออกมาจึงเหมือนกับที่โค้ชบายไว้แล้ว ในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี แต่ความสำคัญจะน้อยกว่า เพราะสร้างขนาดเท่าคนจริง และอยู่ในระดับอำเภอเท่านั้น อนุสาวรีย์แห่งนี้ครั้งแรกคณะกรรมการอนุสาวรีย์ฯ ไม่อนุมัติให้มีการสร้าง เพราะเป็นเพียงแค่ระดับอำเภอเท่านั้น แต่ต่อหลังอนุมัติ เพราะเขตอำเภอครบุรีมีปัญหาเรื่องการแทรกซึมของบูกอกการร้ายคอมมิวนิสต์ สมควรที่จะมีอนุสาวรีย์ไว้เป็นศูนย์รวมจิตใจประชาชน จึงอนุมัติเป็นกรณีพิเศษ ปรากฏการณ์สะท้อนให้เห็นว่า ส่วนกลางไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการสร้างอนุสาวรีย์ไว้ในชุมชนที่ห่างไกลความเจริญ เพราะอนุสาวรีย์จะถูกลดความสำคัญลง ในอีกส่วนคือ อนุสาวรีย์สามารถใช้ประโยชน์ในการสร้างความสามัคคีได้ แสดงให้เห็นว่าอนุสาวรีย์มีประโยชน์ทางการเมืองโดยตรง

11.4 อนุสาวรีย์พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ฉะเชิงเทรา ริเริ่มโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าพิจารณาจากผู้ริเริ่มจะเห็นได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นการสร้างชื่อเสียง และการสร้างการยอมรับให้แก่อัตว์ผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง ดังเช่นที่โค้วเคราะห้ไว้แล้ว

ลักษณะของอนุสาวรีย์เป็นรูปพระยาศรีสุนทรโวหารกำลังนั่ง มีอ้ายถือหนังสือคล้ายกับอนุสาวรีย์สุนทรภู่ เมื่อพิจารณาจากประวัติประกอบจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้เสริมความสำคัญให้กับ ศิลป วรรณคดี และสถาบันกษัตริย์ เพราะพระศรีสุนทรโวหาร เคยเป็นกวีในราชสำนักของกษัตริย์มาก่อน อย่างไรก็ตามส่วนกลางไม่ได้ให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์แห่งนี้เท่าไรนัก เพราะทางจังหวัดดำเนินการกันเองโดยว่าจ้างช่างเอกชนทำ

อนุสาวรีย์ที่ไม่ได้รับการอนุมัติ

เนื่องจากสมัยนี้มีการ เก็บเอกสาร เรื่องการขอสร้างอนุสาวรีย์ไว้เกือบทั้งหมด จึงมีส่วนที่เป็นเรื่องขอสร้างอนุสาวรีย์แล้วไม่ได้รับการอนุมัติอยู่ด้วย เราจะนำส่วนนี้มาพิจารณาประกอบเพื่อเสริมการวิเคราะห์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งยังอาจสะท้อนให้เห็นทัศนะบางอย่างของส่วนกลางที่มีต่อการสร้างอนุสาวรีย์อีกด้วย

อนุสาวรีย์ที่ไม่ได้รับการอนุมัติให้มีการสร้าง เรียงตามลำดับเวลาขอสร้าง

ก่อนหลังดังนี้

1. อนุสาวรีย์พอชนสามชน เจ้าเมืองฉอด ขอสร้างโดยสมาชิกสภาปฏิรูป การปกครองแผ่นดิน ในนามของชาวอำเภอแม่สอด จังหวัดตากเมื่อปี พ.ศ. 2520 ไม่อนุมัติเพราะ พอชนสามชนเคยขัดแย้ง และรบกับพอชนรามคำแหงมหาราชมาก่อน ถ้าสร้างอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแก่อนุชนรุ่นหลังได้ เหตุผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นบทบาทของอนุสาวรีย์ในค่านึงได้ว่า อนุสาวรีย์สามารถสร้าง และเป็นเครื่อง ยืนยันทางประวัติศาสตร์ได้ และยังช่วยชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่ส่วนกลางไม่ยอมรับนั้น ไม่สามารถจะสร้างเป็นอนุสาวรีย์ได้

2. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ขอสร้างโดยองค์การสวนสัตว์เมื่อปี พ.ศ. 2522 เพื่อนำไปประดิษฐานที่บริเวณสวนสัตว์ดุสิต ไม่อนุมัติเพราะ จะทำให้ไปลดความสำคัญ ของพระบรมรูปทรงม้าที่อยู่ใกล้เคียงลง จากเหตุผลดังกล่าวช่วยสะท้อนให้เห็นว่า รัชกาลที่ 5 เป็นบุคคลที่ส่วนกลางให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษ การสร้างอนุสาวรีย์ ของพระองค์ในสถานที่ซึ่งไม่สามารถเสริมความสำคัญให้กับพระองค์ได้ จะไม่ได้รับการ อนุมัติ ถึงแม้ว่าทางการจะมีนโยบายส่งเสริมการสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์ก็ตาม

3. อนุสาวรีย์วีรกรรม พลเรือน ตำรวจ ทหาร 2324 บ้านทุ่งควบ อำเภอ เชียงคำ พะเยา ขอสร้างโดยหน่วยผสม พลเรือน ตำรวจ ทหาร 2324 เมื่อปี พ.ศ. 2523 ไม่อนุมัติเพราะ เหตุการณ์ยังไม่สิ้นสุด ส่วนหนึ่งของการไม่อนุมัติสะท้อนให้เห็น ว่า หน่วยงาน หรือกลุ่มที่ไม่มีอำนาจนั้น ส่วนกลางไม่ค่อยให้ความสนใจ เพราะมี อนุสาวรีย์ที่ขอสร้างจากเหตุการณ์คล้ายกันนี้ ทางการอนุมัติให้ดำเนินการได้ เช่น อนุสาวรีย์เขาค้อ เป็นต้น

4. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 9 และพระบรมราชินีนาถ ขอสร้างโดยโรงเรียน พนมไพรวิทยาคม ร้อยเอ็ดเมื่อปี พ.ศ. 2523 เพื่อประดิษฐานไว้ภายในโรงเรียน ไม่ อนุมัติเพราะไม่ต้องควยราชประเพณีที่จะสร้างในขณะดำรงพระชนม์ชีพอยู่ และสถานที่ ไม่สมพระเกียรติ เหตุผลดังกล่าวช่วยสะท้อนให้เห็นว่า กษัตริย์เป็นบุคคลสำคัญ การ สร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์จะต้องสร้างให้สมพระเกียรติ มิใช่จะสร้างที่ใดก็ได้ ส่วน

ราชประเพณีนั้นคงมีเหตุการณ์มาจากอนุสาวรีย์พระบรมรูปทรงม้า เพราะหลังจากที่อนุสาวรีย์แห่งนี้สร้างเสร็จเพียงปีเดียว รัชกาลที่ 5 ก็ทรงเสด็จสวรรคต

5. อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาวัง จังหวัดลำปาง ขอสร้างโดยกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน จังหวัดลำปาง เมื่อปี พ.ศ. 2524 ไม่อนุมัติเพราะ 1. ประวัติพญาวังไม่มีเอกสารบอกชัดเจน 2. พญาวังไม่มีความสำคัญในวงกว้าง เป็นบุคคลสำคัญเฉพาะกลุ่มเท่านั้น จากเหตุผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ทางกรมไม่เห็นด้วยที่ให้มีอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นโดยเฉพาะจากเหตุผลข้อ 2. เพราะการเกิดอนุสาวรีย์สามัญชนระดับท้องถิ่นมากเกินไป อาจจะไปลดความสำคัญของอนุสาวรีย์กษัตริย์ หรืออนุสาวรีย์บางแห่งที่สร้างประโยชน์ให้กับส่วนกลางได้ การสร้างอนุสาวรีย์เหล่านี้ถ้าไม่มีเอกสารยืนยันชัดเจน หรือไม่มีอำนาจรองรับกับส่วนกลางได้จริง มักจะไม่ได้รับการอนุมัติให้สร้าง

6. อนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพร เขตวรอุคมศักดิ์ ขอสร้างโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เมื่อปี พ.ศ. 2524 เพื่อนำไปประดิษฐานที่หน้าสำนักงานใหญ่ ไม่อนุมัติเพราะ สถานที่คับแคบไม่เหมาะสม เหตุผลดังกล่าวช่วยสะท้อนให้เห็นถึงระดับบางอย่างได้ว่า บุคคลสำคัญที่ส่วนกลางยอมรับนั้นถ้าจะนำไปสร้างเป็นอนุสาวรีย์ควรสร้างให้สมเกียรติ

7. อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ขอสร้างโดยสุขาภิบาลเรณูนคร นครพนม เมื่อปี พ.ศ. 2525 ไม่อนุมัติเพราะ 1. อนุสาวรีย์กษัตริย์ควรสร้างไว้ที่ชุมชนสำคัญของจังหวัด 2. การสร้างเป็นพระบรมรูปทรงม้านั้น รัชกาลที่ 9 เคยมีพระราชวินิจฉัยว่า ไม่ควรมีอีก เพราะจะทำให้ของจริงลดความสำคัญลง เหตุผลดังกล่าวช่วยสะท้อนให้เห็นเหมือนกับการก่อสร้างอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ที่สวนสัตว์คูสุลาว่า อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ควรสร้างในสถานที่ซึ่งมีความสำคัญเท่านั้น เพราะพระองค์เป็นกษัตริย์ที่ทางส่วนกลางให้ความสำคัญเป็นพิเศษ

สรุปอนุสาวรีย์กับการเมืองไทย

จากการนำอนุสาวรีย์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมาวิเคราะห์นั้น จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองไทย มาตลอดระยะเวลาอัน

ยาวนาน อนุสาวรีย์ถูกนำมาใช้ทั้งในด้านการสร้างประโยชน์ทางการเมือง และในค่านที่ เป็นตัวหล่อหลอมกลมเกลียวความคิดทางสังคม และการเมืองให้กับประชาชน ซึ่ง จะเห็นได้จากขบวนการ และขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการสร้าง และการให้ความสำคัญ กับอนุสาวรีย์ ผ่านผู้เบิก และพิธีกรรมประจำปี

โดยตัวอนุสาวรีย์ที่ประกอบด้วยลักษณะ และสถานที่ประติมากรรม เป็นตัวเล่นบทบาทที่สำคัญที่สุดในด้านการเสริมสร้างความสำคัญให้กับตัวบุคคล หรือเรื่องราวที่ถูกสร้าง ทั้งยังสะท้อนให้เห็นค่านิยม ความเชื่อ และความคิดของผู้มีอำนาจ และประชาชน ในแต่ละยุค แต่ละสมัยด้วย เพราะเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เราเห็นได้โดยตรง ลักษณะอนุสาวรีย์ไทยส่วนใหญ่จะเป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวบุคคล มากกว่าที่จะเป็นสัญลักษณ์ ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะ ผู้สร้างมุ่งผลในการหล่อหลอมกลมเกลียวประชาชนในวงกว้าง เป็นสำคัญ เนื่องจากอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวบุคคลนั้น แสดงให้เห็นความสำคัญของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะได้ชัดเจน และยังง่ายต่อการสื่อสารทำความเข้าใจอีกด้วย ซึ่งจะประสบผลในด้านการใช้ประโยชน์ดังกล่าว มากกว่าอนุสาวรีย์ที่เป็นสัญลักษณ์

ในค่านผู้ริเริ่มสร้างอนุสาวรีย์ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกำหนดประโยชน์ทางการเมืองนั้น จะเห็นได้ว่า ในช่วงแรกสถาบันกษัตริย์ หรือรัฐบาลจะเป็นผู้กระทำเอง ต่อมาการกำหนดประโยชน์ดังกล่าวจากการสร้างอนุสาวรีย์ได้เริ่มขยายตัวมากขึ้นมาสู่ข้าราชการในระดับกระทรวง และระดับจังหวัด จึงจะเห็นได้จาก จำนวนของอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นอย่างมากมายในช่วงหลัง จำนวนอนุสาวรีย์เหล่านั้นนอกจากจะสะท้อนให้เห็นการกำหนดประโยชน์ทางการเมืองของข้าราชการ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากอนุสาวรีย์แล้ว ยังสามารถสะท้อนให้เห็นการแข่งขันกันในระดับกระทรวง และระดับจังหวัดได้อีกด้วย ซึ่งสิ่งดังกล่าวก็คือเรื่องการเมืองของข้าราชการนั่นเอง

ในค่านของบุคคล และเรื่องราวที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์ ประกอบด้วยลักษณะ และสถานที่ประติมากรรม สามารถสะท้อนให้เราเห็นได้ว่า สถาบันใด หรือความคิดใด ที่มีบทบาทมากที่สุดในการเมืองไทย จากที่วิเคราะห์มาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า สถาบันกษัตริย์ และสถาบันทหาร เป็นสถาบันที่มีบทบาทมากที่สุดในการเมืองไทย และความคิดที่สะท้อนออกมาในอนุสาวรีย์ก็ล้วนแต่เสริมความสำคัญให้กับสถาบันทั้งสองดังกล่าว ซึ่ง

เราจะนำมาวิเคราะห์โดยละเอียดในบทต่อไป

ในขั้นตอนการขออนุมัติสร้างอนุสาวรีย์ที่รัฐบาลเข้ามาควบคุมนั้น จะเห็นได้ว่าบุคคลสำคัญส่วนท้องถิ่น หรือสามัญชนนั้น มักจะได้รับการปฏิเสธเสมอที่จะให้สร้างเป็นอนุสาวรีย์ ถ้าบุคคลนั้นไม่กว้างขวางหรือเป็นที่รู้จักในวงกว้าง ที่เป็นเช่นนี้สะท้อนให้เห็นทัศนะของส่วนกลางได้ว่า ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับบุคคลสำคัญส่วนท้องถิ่น และสามัญชนมากนัก ขั้นตอนการขออนุมัติผ่านส่วนกลางที่ค่อนข้างยากในการสร้างอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญส่วนท้องถิ่น หรือสามัญชน ทำให้เกิดการสร้างอนุสาวรีย์ในลักษณะที่ไม่ผ่านการขออนุมัติโดยการเลี้ยงสร้างออกไปในแบบอื่น เช่น การสร้างในสถานที่ส่วนบุคคล หรือเป็นลักษณะแบบกิ่งศาล เป็นต้น ซึ่งทำให้อนุสาวรีย์ของบุคคลสำคัญส่วนท้องถิ่น หรือสามัญชน ยังคงปรากฏอยู่ถึงแม้จะมีได้เป็นอนุสาวรีย์แห่งชาติก็ตาม

การให้ความสำคัญต่ออนุสาวรีย์ของส่วนกลางนั้นนอกจากจะดูจากขั้นตอนการขออนุมัติแล้ว เรายังเห็นได้จากระยะเวลาดำเนินการสร้าง พิธีเปิด และพิธีกรรมประจำปีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าอนุสาวรีย์กษัตริย์ หรืออนุสาวรีย์ทหาร จะถูกให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ซึ่งตรงกันข้ามกับอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญส่วนท้องถิ่น หรืออนุสาวรีย์สามัญชนที่เพิ่งกล่าวมา การให้ความสำคัญที่แตกต่างกันนี้สะท้อนให้เห็นความคึกคักทางการเมืองของส่วนกลางในอีกสัปดาห์

ในขบวนการขั้นตอนต่างๆของการสร้างอนุสาวรีย์ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องอยู่กับอนุสาวรีย์ และตัวอนุสาวรีย์ เมื่อนำมาวิเคราะห์ที่อนุสาวรีย์แต่ละแห่งที่เกิดขึ้นแล้ว จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง ทั้งยังสามารถสะท้อนให้เห็นความคึก คำนิยม ความเชื่อของผู้มีอำนาจ และประชาชนในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้อีกด้วย